

MAGYARORSZÁGI ESETTANULMÁNY

A Nyugat-Balatoni térség turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdései

2018

A KEHOP-1.1.0-15-2016-00007 „NATÉR továbbfejlesztése” projekt a 2014-2020-as Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program keretéből valósult meg.

E jelentés tartalmáért a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat felelős.

Szerkesztette: Sütő Attila és Dr. Németh Kornél

A jelentés készítésében részt vettek:

Dr. Németh Kornél

Sütő Attila

Vásárhelyi Csenge

Szakmai lektorok: Dr. Czira Tamás és Selmeczi Pál

További információk:

www.nagis.hu

nakfo.mbfisz.gov.hu

Tartalom

Bevezetés	4
A vizsgált desztináció	4
A vizsgált fogadótérség általános bemutatása	4
A vizsgált térség természeti, táji adottságai, közlekedése, településhálózata	7
A térség társadalma, gazdasága, különös tekintettel a turizmusra	10
A térség és turisztikai ágazatának sérülékenysége	13
A vizsgálat módszertana	16
Területi lehatárolás	16
Alkalmazott technikák	16
Interjúalanyok	17
A vizsgálat eredménye	19
A terepbejárás tapasztalatai	19
Az interjúk feldolgozásának eredményei	21
Tapasztalatok összegzése	48
Melléklet	52
Elkészült interjúk listája	52
Fényképmelléklet	54
Irodalomjegyzék és felhasznált források	61

Bevezetés

Ma világszerte ugyanúgy, mint Magyarországon, alapvető kihívás a klímaváltozás hatásaival szembeni reagálóképesség megteremtése és megerősítése. Ebben kulcsszerepet játszhat az egyes desztinációk adaptációs folyamatai kialakításának elősegítése, ennek keretében a klímatudatosság erősítése, az alkalmazkodási gyakorlatok fejlesztése.

A *NATÉR továbbfejlesztése* című, KEHOP-1.1.0-15-2016-00007 azonosítószámú projekt keretében kidolgozott C3 „A turizmus szektor sérülékenysége” munkacsomag fő célja hozzájárulni a turizmus szektor klímabarát irányba való elmozdulásához, ahol az ágazat tudatosan számol az éghajlat megváltozásával és felkészül ennek kedvező és kedvezőtlen következményeire egyaránt. A munkacsoportban a feladat két szinten valósult meg: helyi szintű konkrét példákkal és ezeken, valamint nemzetközi tapasztalatokon és hazai adatelemzéseken-értékeléseken alapuló, általánosan hasznosítható ajánlások formájában. A helyi szintű vizsgálatok alappillérei azok a desztinációs esettanulmányok, melyek kidolgozására kiválasztott fogadótérségekben került sor. Ezeknek részét képezte a kifejlesztett sérülékenységvizsgálati módszertan gyakorlati alkalmazása, valamint alkalmazkodási lehetőségek, eszközök vizsgálata, térségi esettanulmányok keretében, a hatások helyben való realizálódását és szereplők általi érzékelését, valamint a már esetlegesen kimunkált válaszlépések meglétét elemezve.

Az alábbi esettanulmány jelentésben a Balaton üdülőkörzeti terepi munka során rögzített és megismert tapasztalatainkat mutatjuk be a következő oldalakon.

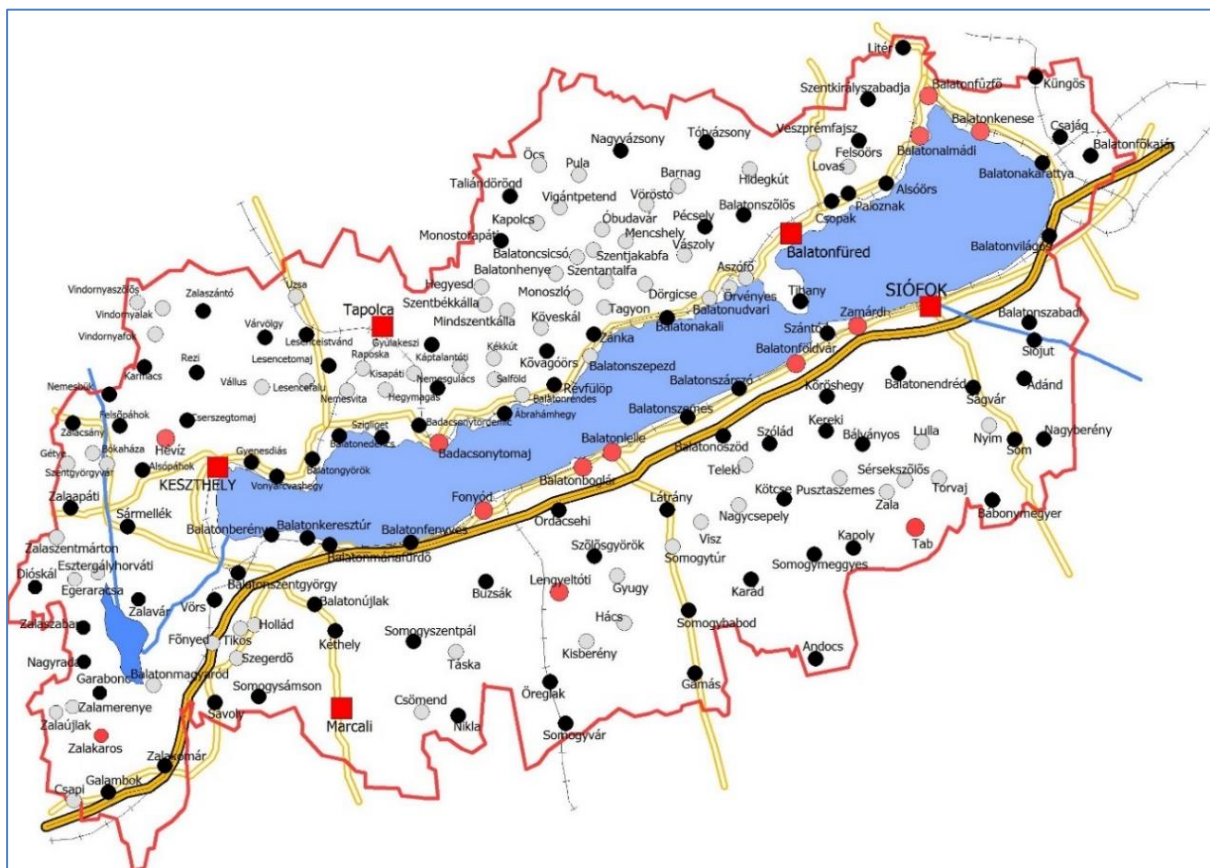
A vizsgált desztináció

A vizsgált fogadótérség általános bemutatása

A Balaton Közép-Európa legnagyobb édesvízi tava, hazánk egyik legnagyobb természeti kincse. A térség vonzerejét a Balaton kellemes hőmérsékletű vize, kedvező klimatikus adottsága és a változatos szépségű táj jelenti. A Balaton Üdülőkörzet értékét nemcsak a táj egyedi szépsége, a déli-part kellemes homokfővenye, a Balaton-felvidék lankás szőlői, hanem vizének minősége is meghatározza. A tó vízfelülete 600 km², partvonalának hossza 235 km, víztömege 2 milliárd m³. A vízgyűjtő terület nagysága 5775 km², a tó fő tápláló vízfolyása a Zala folyó. A Balaton Kiemelt Térség (régió) területi lehatárolását a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) adja (1. ábra). A BKÜ-t 180 település alkotja, melyek közül 18 városi ranggal rendelkezik. A régió területén 3 megye (Somogy, Veszprém, Zala) osztozik. A térség 2000-től önálló területrendezési tervvel és szabályzattal rendelkezik a 2000. évi CXII. tv. - Balaton törvényben foglaltaknak megfelelően. A régió állandó népességének száma meghaladja a 274 ezer főt, amelyet további, mintegy negyedmillió fővel egészítenek ki a hosszabb-rövidebb ideig a térségben tartózkodó üdülőtulajdonosok (Balaton Fejlesztési Tanács, 2018).

Napjainkban a működő területi struktúrák közül az úgynevezett „mezőregionális” léptékű területi keretek a legjellemzőbbek. A BKÜ három megyét magába foglaló rendszerként tekint vissza a leghosszabb reformkísérleti és tervezési hagyományokra. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetnek a mai törvények szerint nincs saját, önálló adminisztratív régióként elismert, lehatárolt területe, és így értelemszerűen nem lehet saját alanyi jogú finanszírozási forrása sem. Az Európai Unió regionális támogatásai régiók, vagy annál kisebb térségek fejlesztésére irányulnak. A támogatásokban részesülő régiókra az EU a NUTS rendszert alkalmazza (az

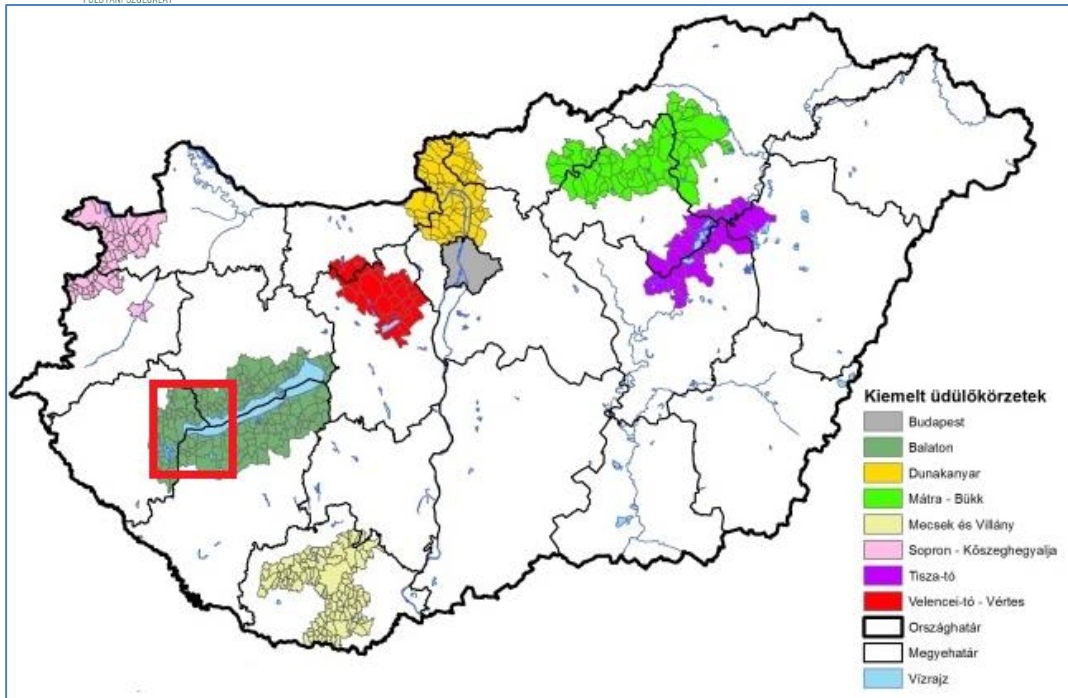
Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK rendelete a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájáról), mely 3 fő kategóriából áll. A kiinduló egység a tagállam meglevő közigazgatási egysége (tartomány, régió, megye, stb.), a további egységek pedig e közigazgatási egységek összevonásából vagy felosztásából képezhetők. Az önálló Balaton régió kialakításával szemben a korábbi ellenérvek közt az következők merültek fel: túl kicsi, önmagában nem életképes, nem elég nagy az állandó lakosságszám, egy NUTS 2 szintű régiónak nagyobb gazdasági és társadalmi egységnek kell lennie (Péter, 2011 a, b).

1. ábra: *Balaton Kiemelt Üdülőkörzet határai és települései. Forrás: Balaton Fejlesztési Tanács. 2018*

A vizsgálat a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati térségének turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdéseit tárja fel. A kutatási terület lehatárolásának alapját az Üdülőkörzet nyugati térségének, valamint a területén található járásoknak a határai adják. Utóbbiak azonban nincsenek átfedésben, a kutatás így a Balaton nyugati szegletét és a Tapolcai, Keszthelyi, Nagykanizsai, Marcali, Fonyódi járások Balaton Kiemelt Üdülőkörzetén belüli településeit, térségét érinti (2. ábra).

A vizsgálat által érintett járások jellemzői, kutatás szempontjából relevánsnak tekinthető fontosabb adatai az illetékes Kormányhivatalok által közölt 2018-as adatokból, valamint a Központi Statisztikai Hivatal 2011-es népszámlálási adataiból (a járások összehasonlító adatai, KSH, 2011) és a Balaton üdülőkörzet társadalmi helyzetképét vizsgáló, az üdülőkörzet területét érintő járásokra vonatkozó 2012-es alapadataiból (KSH, 2014) foglalhatók össze.

2. ábra: Magyarországi kiemelt üdülőkörzetek és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet részeként kijelölt kutatási terület
Forrás: Saját szerkesztés a Központi Statisztikai Hivatal (2001) adatai, ábrája alapján

A **Tapolcai járás** a Közép-Dunántúli régió, azon belül pedig Veszprém megye része, területe 540 km². Lakónépessége 33 901 fő, népsűrűsége pedig 62,7 fő/km². Tapolca, a járás központjaként a Tapolcai-medence közepén, ősi közlekedési utak csomópontjában helyezkedik el. A második legtöbb települést magában foglaló és a harmadik legnagyobb területű járás a megyében. A járásban Tapolcán kívül - ahol a járás lakóinak csaknem fele él - 2004 óta városi ranggal bír Badacsonytomaj is. A Tapolcai Járási Hivatalhoz tartozó települések száma 33. A települések száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén 31, a lakosság 33 162 fő.

A **Keszthelyi járás** a Nyugat-Dunántúli régió, azon belül pedig Zala megye része; területe 536 km². Lakónépessége 49 969 fő, népsűrűsége pedig 93,2 fő/km². Keszthely, a járás központjaként a Balaton legnyugatibb pontján, a Keszthelyi-öböl partján fekszik. A közel 20 000 fős lélekszámú település a Balaton-parti települések közül történelmi múltjával, épített és természeti örökségével, térségi súlyponti szerepével kiemelkedik, ennek köszönhetően méltán viseli a Balaton Fővárosa címet. A járás különleges adottságait többek közt a Balatonnak, a Keszthelyi-hegységnek, a Hévízi tónak és a Kis-Balatonnak köszönheti. A járásban Keszthelyen kívül városi ranggal bír Hévíz. A két városban él a járás lakóinak csaknem fele. A Keszthelyi Járási Hivatalhoz tartozó települések száma 30. A települések száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén 28, a lakónépesség száma 49 301 fő.

A **Nagykanizsai járás** a Nyugat-Dunántúli régió, azon belül pedig Zala megye része, területe 908 km². Lakónépessége 78 513 fő, népsűrűsége pedig 86,5 fő/km². Földrajzilag a járás a Zalai-dombság területén fekszik, délebbi részei pedig a Zalaapáti-hát részét képezik. A járásban Nagykanizsán kívül városi ranggal bír a gyógyfürdőjéről híres Zalakaros. Nagykanizsa 47 000 fős és Zalakaros 2500 fős lakossága adja a járás lakónépességének nagyjából kétharmadát. A Nagykanizsai Járási Hivatalhoz tartozó települések száma 49. A települések száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén 10, a lakónépesség 8 371 fő.

A **Marcali járás** a Dél-Dunántúli régióban, ezen belül Somogy megyében található. A Belső-Somogy homokvidékén, a Marcali-hát, Kis-Balaton és a Dráva völgy közötti homokfelszín a Nagyberek és Dráva völgy között helyezkedik el, területe 904 km². Somogy megye az ország legritkábban lakott megyéje (52,3 fő/km², a 107 fő/km²-es országos átlag fele). A Marcali járás lakónépessége 34 234 fő, melynek nagyjából egyharmadát a járási központ, Marcali város adja. A járás népsűrűsége 37,9 fő/km². A területre az aprófalvas településszerkezet jellemző. A Marcali Járási Hivatalhoz tartozó települések száma 37. A települések száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén 18, a lakónépesség 24 204 fő.

A **Fonyódi járás** a Dél-Dunántúli régióban, ezen belül Somogy megyében található. A térség a Balaton déli partján, Somogy megye északi-nyugati részén terül el, északról a Balaton, délről Somogy dombjai határolják, területe 645 km². Három földrajzilag egységes területet érint, ezek a Nyugat-Külső-Somogy, a Nagyberek és a Somogyi parti sík kistáj. A Fonyódi járás lakónépessége 33 962 fő, népsűrűsége 52,6 fő/km². A területre szintén az aprófalvas településszerkezet jellemző. A Fonyódi Járási Hivatalhoz tartozó települések száma 21, melyből 4 település (Fonyód, Balatonboglár, Balatonlelle és Lengyeltóti) rendelkezik városi ranggal. A 4 városban élő nagyjából 20 000 fő adja a Fonyódi járás népességének kétharmadát. A járás 21 településéből a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez 19 település tartozik, a lakónépesség ezekben összesen 33 580 fő.

A vizsgált térség természeti, táji adottságai, közlekedése, településhálózata

A vizsgálat által érintett térség természeti, táji adottságai a Zala megye területrendezési tervében (Zala Megyei Önkormányzat, 2010), Zala Megye Területfejlesztési Konceptiójának helyzetelemző és javaslattevő fázisaiban (Zala Megyei Önkormányzat, 2012; 2013), valamint Somogy Megye és Veszprém megyék Területfejlesztési Konceptióiban (Somogy Megyei Önkormányzat, 2014; Veszprém Megyei Önkormányzat, 2012) megfogalmazott (résztérségre vonatkozó) releváns adatok feltárása, elemző értékelése alapján az alábbiak szerint foglalhatók össze.

A vizsgált térség természeti, táji adottságait a sokszínűség jellemzi. Domborzatában megtalálhatók a (magyar viszonylatban értelmezett) hegyek, dombok és síkságok is. Zala megye vizsgált térségének (Keszthelyi járás, Nagykanizsai járás Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet érintő részei) táji jellemzőit két tájegység határozza meg: a Keszthelyi-hegység, amely a Dunántúli-középhegység; és a Zalai-dombság, amely a Dunántúli-dombság része. A Marcali járás a korábban említettek szerint a Belső-Somogy homokvidékén helyezkedik el. A Fonyódi járás három földrajzilag egységes területet érint, ezek a Nyugat-Külső-Somogy, a Nagyberek és a Somogyi parti sík kistáj. A Belső-Somogyra a folyóvízi eredetű, áthalmozott pleisztocén kori futóhomok a jellemző, a somogyi dombok - Marcali-hát, Külső-Somogy, Zselic - nagy részét pedig a jégkorszakból származó, nyugat-keleti irányban egyre vastagodó (10–30 m) lösztakaró fedi. Veszprém megye területének geológiai adottságai rendkívüli változatosságot mutatnak. A megye vizsgálat alá eső területét érintő Tapolcai járás a különböző magasságú, többnyire délies kitétséggű síkok, völgyek, hátaik mellett számos mikroforma fordul elő. A Tapolcai-medence déli részén az erózió eredményeként sajátos alakúra formálódott tanúhegyek találhatók. Ezek közül legjelentősebbek a Badacsony, Gulács, Csobánc, Szent György-hegy, és a Tóti-hegy. A változatos területhasználatok következtében a táj mozaikos: a magasabb térszíneken az erdőterületek

dominálnak, azonban a domboldalakon mindenütt találkozhatunk szőlőültetvényekkel, melyek fontos elemei a tájkarakternek.

A vizsgált **térség éghajlata** mérsékelt meleg nyarú kontinentális éghajlat, alapvetően földrajzi helyzete által meghatározottan, azonban ezt az óceáni és a mediterrán éghajlati befolyás módosítja. A domborzat éghajlat módosító hatása elenyésző, a Balaton közvetlen környezete azonban sajátos mikroklimát teremt: a vízfelszín feletti levegő hőmérséklete nyáron alacsonyabb, télen viszont a tó befagyásáig általában magasabb, mint a környező tájakon. Vagyis a hőmérsékleti viszonyokat az országos átlagnál magasabb téli és alacsonyabb nyári középhőmérséklet jellemzi. A Balaton vizének hőmérséklete júliusban, augusztus elején éri el maximumát. A napfénytartam területi megoszlásában nincsenek számottevő különbségek. A napsütéses órák száma évente 1900 és 2050 óra között változik, a térségen belül észak-keleti irányban növekedve, a Balaton közvetlen környezetében magasabb, 2000 óra feletti értékekkel. Az évi középhőmérséklet sokévi átlaga 8,5-10,5 °C között alakul. A vizsgált térség csapadékeloszlásában a tengertől mért távolság és a magassági, valamint kitettségi viszonyok egyaránt szerepet játszanak. A csapadék évi összege 600-800 mm, ami észak-keleti irányban csökken. A csapadék évi eloszlásában atlanti-mediterrán befolyást jelent a másodlagos őszi csapadék-maximum. A hótakarós napok évi száma a vizsgált térséget tekintve 25-30 nap körül alakul. A szélirány-gyakorisági adatok a Somogy megyét érintő járásokban azt tükrözik, hogy a megye nyugati részén főleg az északi és délnyugati irányú szelek az uralkodóak, míg keletebbre az erőteljesebben érvényesülő kontinentalitás következtében főleg északnyugati szelek fújnak. A Zala megyei területek uralkodó széljárása északi, illetve nyugati irányú. A vizsgált térség Veszprém megyét érintő részén a délebbre fekvő, alacsonyabb területeken északi és északnyugati szelek uralkodnak.

Mind a Balaton egészen, mind pedig a vizsgálatba bevont területet érintően jellemző, hogy a parti sávban frontális és zivataros szélerősödések is gyakran előfordulnak. A globális éghajlatváltozás a térség csapadék- és hőmérsékleti viszonyaira egyaránt hatással van. A tapasztalható hatások jelen tanulmány későbbi fejezetekben kerülnek bemutatásra.

A **vízrajzi adottságok** adják a térség jellegzetességét (amely az ország legfontosabb természetes vize, a Balaton mellett alakult ki és alakulóban van napjainkban is) és a jórészt a turizmus szektorra építő gazdaság alapját. A Balaton Közép-Európa legnagyobb, sekély tava. A korábbiakban hivatkozott, a vizsgált térséget érintő megyék területfejlesztési dokumentumai mellett a Balaton egészének vízrajzi adottságait tekintve a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság 2014-es tanulmánya szolgál releváns adatokkal. A vízzel borított tómedence kialakulását az újabb kutatások 25 ezer évvel ezelőttre teszik. Fő táplálója a Zala, a fölös vizeket a Sió vezeti le a Dunába. A Balaton közvetlen vízgyűjtő területe 3183,3 km², amelyből a tó nyíltvizének területe 594 km². Az északi vízgyűjtő területének 90%-a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság (Székesfehérvár) működési területére esik, 10%-a a nyugati peremen a Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság (Szombathely) működési területe. Az északi vízgyűjtő domborzati és vízrajzi szempontból több önálló egységre bontható: a mezőföldi vízgyűjtő a tó keleti végén húzódó kis kiterjedésű, keskeny partszegélyt foglalja magában. A vízgyűjtő aránylag kevésbé tagolt, de a magaspart Balatonaligánál függőleges fallal szakad le a Balaton felé. A Balatonfűzfő és Aszófő közötti kis hozamú vízfolyások nagyrészt a Veszprémi-fennsíkon erednek. Az Aszófő és Badacsony közötti szakasz vízrendszere több medencére tagolódik. Az Eger-víz vízrendszere és a Tapolcai-medence vízfolyásai az északi vízgyűjtő fő táplálói. A Keszthelyi-hegység vidékén csak

kisebb forrásokból erednek állandó vízfolyások. A déli vízgyűjtő a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság (Pécs) működési területére esik; földrajzilag két nagy tájegységhez tartozva: K-i része a külső-somogyi, Ny-i része a belső-somogyi tájegység, míg parti sávja a Balaton medence része. A déli vízgyűjtő vízfolyásainak Balaton előtti, esetenként több km-es alsó szakasza berekterületen húzódik, és igen kis esésű; míg felső szakaszuk nagy esésű, mélyülő jellegű és mikrovízgyűjtőkkel szabdalt, erózióra hajlamos dombvidéki vízgyűjtővel rendelkezik. A Balaton vízgyűjtője a mérsékelt meleg és mérsékelt csapadékos éghajlati főkörzetbe esik.

A vízállás az elmúlt évtizedben szélsőségesen alakult. Az évtized elején alacsony, a 2000-es évek második felében magas vízállás volt jellemző. Összességében a Balaton vízállása egészen kis tartományban ingadozik. A legalacsonyabb és a legmagasabb érték között is csak 40-50 cm különbség van, szélsőséges esetekben is maximálisan 1 méter. A part mentén gyakran igen sekély vízszinttel találkozhatunk, mely oka a nagy víz hőmérsékleti ingadozásoknak is. A Balaton mellett több kisebb vízfelületű, de számos, patakok duzzasztásával létrehozott tó, állóvíz is található a területen. *Zala megye és Veszprém megye vizsgált részterületeit* tekintve kiemelő, hogy a térség három folyó vízgyűjtőterületéhez tartozik. A felszíni vízrendszert a Zala vízgyűjtője uralja, ami a Balaton vízutánpótlásának mintegy felét biztosítja. A Murához tartoznak a megye déli és délnyugati területei, míg a megye északkeleti szeglete a Marcal folyó vízgyűjtőjéhez tartozik. A megye állóvizei közül a legnagyobb kiterjedésű a Balaton. A Kis-Balaton további jelentős összefüggő vízfelületet alkot. A megye területén a völgyekben, vízfolyások mentén számos duzzasztással létrehozott mesterséges tó, halastó található. A felszín alatti vizek előfordulása, mélysége és mennyisége a térségben jelentős különbségeket mutat. A talajvíz összefüggően csak a folyóvölgyekben és a vízfolyások által feltöltött, alacsonyabb térszínű területeken érhető el. A Veszprém megyei részterületet érintően elmondható, hogy a termálvíz előfordulás elmarad a további vizsgált térségek adottságai mögött. A *Somogy megyét* érintő vizsgált terület rész vízgazdálkodását a megye természetes adottságai befolyásolják. A terület északi, sík területsávja a Balaton-medence része. Ez a terület a tó közvetlen vízgyűjtő területét és az ehhez tartozó berekterületeket foglalja magába. A nyugati és déli területek a Belső-Somogyi lankás domboság területéhez tartoznak.

A **vizsgált térség közlekedése** természetesen nem választható el élesen a Balaton térség közlekedésétől, ahol jellemzően a közúti, a vasúti, a hajó és komp közlekedés mellett a kerékpáros közlekedés is erőteljesen jelen van. **Közúton** Budapest felől az M7-es autópályán bármelyik déli parti város megközelíthető, a 7-es út pedig közvetlenül a part mentén viszi végig az autósokat. Az északi part fő közlekedési útvonala a 71-es számú út. Az előzőeken túl a Tapolcai járás közlekedésében meghatározóak a 77-es és a 84-es számú főutak; Nyugat-Magyarország felől az utóbbin lehet megközelíteni a térséget. A Keszthelyi járás vonatkozásában a 75-ös és a 76-os főutak vezetnek el a forgalom jelentős részét. A Nagykanizsai járás Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet érintő részében a korábbiakban említett 7-es főút és az M7-es autópálya bír nagyobb szereppel. A Marcali járásban ez a (Nagyatád-Barcs irányába futó) 68-as, a Fonyódi járásban pedig a (Kaposvár-Szigetvár felé futó) 67-es főúttal egészül ki. A térségben jelentős forgalmat bonyolít le a **vasúti közlekedés**, különösen a nyári szezon, vagy egyéb kiemelt időszakok idején. 2017-ben ért véget a Balaton déli parti vasútvonal felújítása, melynek eredménye a megemelt sebesség, a lecsökkent menetidő és számos megújult állomás. Az északi parti vonal villamosítására és felújítására 2018-ban kezdődtek meg az előkészítő munkák.

A Keszthelyi járásban, Keszthely és Hévíz közelségében Sármellék és Zalavár között található Magyarország öt nemzetközi repülőtérének egyike, a **Hévíz-Balaton nemzetközi repülőtér** (Hévíz-Balaton Airport Kft.), melynek utasterminálját 2006 áprilisában adták át. A reptéren (kisebb nagyobb ingadozásokkal, az indítható, indított járatok függvényében) évente nagyságrendileg 20 ezer utast regisztrálnak. A **Balaton Hajózási Zrt.** a Balatonon 22 hajókikötőt üzemeltet. Ezek közül a vizsgált térségben 7 található: Balatonboglár, Fonyód, Balatonmárfürdő, Keszthely, Balatongyörök, Szigliget, Badacsony. A hajókikötők mellett a balatoni vitorlásélet „kényelmét” a térségben is számos vitorlaskikötő szolgálja. A kerékpársport és a kerékpáros szabadidőtöltés népszerűségének növekedése mind a Balaton, mind pedig a vizsgált térség tekintetében kézzel fogható. A valamivel több, mint 200 km hosszú **Balaton Bringakörút** szinte végig a tópart mentén halad. Az út nagy része kiépített bicikliút, de ahol nincs ilyen, ott is kerékpározásra alkalmas útszakaszon haladhatnak a kerékpározni vágyók.

A Balaton térségében a vizsgálat alá eső mintaterületen a **közlekedési rendszer fejlesztésére** vonatkozó **jövőbeni elképzelések** a Balaton Fejlesztési Tanács 2014-es tanulmánya alapján (Balaton Fejlesztési Tanács, 2014 c) foglalhatók össze. Fontos szempont a környezetbarát megoldások alkalmazásának előtérbe helyezése, illetve a változó vendégforgalmat és speciális igényeket is rugalmasan kiszolgálni képes közlekedési rendszer működtetése. A jövőben a térségen belüli közúti közlekedés fejlesztése (pl. útkorszerűsítések) során figyelemmel kell lenni a turisztikai célpontok jó minőségű utakon való elérhetőségre. Az itt élő lakosság és a térség idegenforgalmát szolgáló közlekedésfejlesztési tervek között további vasút-korszerűsítések kikötő- és hajópark fejlesztések, az e-hajózás feltételeinek megteremtése, egy második balatoni komp létesítése Badacsony és Fonyód között, valamint elektromos autóbuszok beszerzése és üzembe állítása szerepel. Az elképzelések szerint a következő években teljes hosszában felújítják a balatoni bringakört, és a fővárostól a tópartig tartó kerékpárút építése is napirenden van.

A vizsgált térség településhálózatára, településszerkezetére jellemző a városi népesség magas aránya. A vizsgált térségben összesen 10 városi rangú település van, de a településszerkezete – az aprófalvas, parttól távolabbi területek miatt – inkább rurális vonásokat mutat. A terület rekreációs jellegének köszönhetően a parti sáv zsúfoltabb, az itt található települések átlagos lakosságszáma magasabb, mint a háttértelepüléseké. A városok fele (Keszthely, Badacsonytomaj, Fonyód, Balatonboglár, Balatonlelle) a parton, míg a másik fele (Tapolca, Hévíz, Zalakaros, Marcali, Lengyeltóti) a parttól távolabbi területeken helyezkedik el. A térség települései közül mindössze Keszthelyt nevezhetjük húszezer főt meghaladó lakosságszámmal rendelkező középvárosnak. Kisváros kategóriában (5000–19 999 fő) a tízezer fős lakosságszámot Tapolca és Marcali lépi túl, a többi település ez alatt marad (KSH, 2014).

A térség társadalma, gazdasága, különös tekintettel a turizmusra

A térség társadalmi, gazdasági jellegzetességeit vizsgálva a következő megállapítások tehetők. A **demográfiai adatok tekintetében** kiemelhető, hogy az országban tapasztalható folyamatokhoz hasonlóan, 2003 óta mind a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, mind pedig a vizsgálat alá eső terület lakónépessége is csökkent. A népességváltozás iránya eltért a partközeli és a háttértelepüléseken. A parthoz közeli települések népessége nőtt, míg a távolabbiaké olyan mértékben csökkent, hogy térségi szinten ellensúlyozta a partközeli növekedését. A népesség fogyása mellett az előregedés is jellemző a térségre: az országos átlagnál alacsonyabb a

gyermekkorúak és a fiataloké és magasabb az időskorúak aránya (KSH, 2014). Nemzetiségi kötődés tekintetében elmondható, hogy a rekreációs jellemzőkkel bíró térségben a nemzetiségi közösségek léte nem kizárólag a történelmi hagyományokra vezethető vissza, hiszen egyes települések különleges vonzerővel bírnak a külföldi állampolgárok között: elsősorban a zalai gyógyfürdőknek helyet adó (például Zalakaros, Hévíz), vagy azok közelében található településeken, illetve a Balaton-felvidék és a déli part csendes falvaiban vásároltak ingatlant, és sokan közülük le is telepedtek (Kovács et al., 2004).

A turizmus fogadóközösségre tett hatásai három fő kategóriába sorolhatók: gazdasági, társadalmi-kulturális és fizikai hatások. Az egyes kategóriák határai átjárhatók és ugyanazok a változások gyakran több kategóriába is besorolhatók (Rátz, 1999; Puczkó & Rátz, 1998; Mathieson A. – Wall G., 1982). Ezen hatások természetesen a térségben is megfigyelhetők, erőteljesen jelen vannak. A **turizmus fizikai hatásait** a fogadó térség természeti és épített környezetében a turizmus fejlődése miatt bekövetkező, korábbi fejezetben bemutatott változásokkal lehet jellemezni. A **térség gazdasági struktúrája** a turizmus fejlődése következtében alakult. A gazdasági tevékenységek közül a Balaton parti településekre főként a nyári üdülturizmus említhető meg, de ezek mellett virágzik a mezőgazdaság, erdészet és az építőipar is. A főszezonban sokan fizető vendéglátó tevékenységet is folytatnak ezzel biztosítva, kiegészítve megélhetésüket. A turisztikai szektor mellett a helyi, aktív korú lakosok közül sokan más, egyéb gazdasági tevékenységekre is építő településeken, a térség nagyobb városaiban dolgoznak. Helyben többen végeznek kisipari munkát, a vendéglátás, kereskedelem, elsősorban élelmiszerárúszó üzletek adnak még lehetőséget a munkavállalásra. Többen foglalkoznak szőlészettel, borászattal is, többnyire kiegészítő foglalkozásként. A térség életében tehát a turizmus kiemelt szerepet kap, számos településen szinte az egész gazdaság a turizmusra épül. A **turizmus társadalmi hatásai** a turizmus fejlődése következtében a fogadó népesség - és kisebb mértékben a turisták - életminőségében bekövetkező változásokat jelenti. A Balatonnál ezek a társadalmi hatások a közösség jellemzőinek, szerkezetének átalakulásában jelentkeztek, és érezhetőek voltak a családok és az egyének szintjén is. A hétfői (rekreációs) lakosok jelenléte is a társadalmi hálózatok átalakulásához vezetett, ideértve a belföldi- és a külföldi ingatlantulajdonosok megjelenését a térségben. A változás a szabadidő eltöltés lehetőségeinek módosulásában és a fogyasztói szokások átalakulásában egyaránt érezhető. A kulturális hatások ugyanakkor megmutatkoznak a vallási, erkölcsi értékrendszer átalakulásában, a hagyományok, szokások felértékelődésében.

A Magyar Turisztikai Ügynökség 2030-ig előre tekintő fejlesztési stratégiájában (Magyar Turisztikai Ügynökség, 2017) foglaltak szerint a térségben a Balaton, mint legfőbb vonzerő mellett **egész éves vonzerőként jelennek meg a kulturális attrakciók is, valamint elsősorban a térség nyugati területén elérhető egészségturisztikai szolgáltatások**. Hévíz tófürdője, valamint a gyógyvízbázisú kezelésekre alapozott egészségturizmusa révén – önálló attrakcióként – jelentős beutazó forgalmat generál. Fontos tényező a belföldi wellness pihenések számának folyamatos emelkedése. A római kori emlékek (például Balácapusztá), az egyházi épített örökség, a Tihanyi Bencés Apátság, a történelmi várak, kastélyok (például Szigliget, Sümeg, Veszprém, Festetics-kastély), a reformkori műemlékek, a kiállítóhelyek (pl. Vaszary Galéria, Kogart Tihany), és a múzeumok (például a Balatoni Múzeum) jelenleg elsősorban a belföldi vendégeknek jelentenek kiegészítő motivációt, de ezek azok a vonzerők, amelyekkel az igényesebb, minőségi turizmusra fogékony külföldi szegmenseket is meg lehet szólítani. A bor és

gasztronómia terén a Balatonra folyamatos megújulás a jellemző. Ebben kiemelt szerepet játszanak a balatoni beach-food és bisztrók megjelenése, az újonnan megnyíló, magas színvonalú helyek, a régióra jellemző ízek és helyi termékek. A főszezon mellett az **elő- és utószezonban is kiemelt turisztikai vonzerőt** jelentenek a – sok helyütt már felújításra szoruló – 210 km hosszú Balatoni Bringakörút, a kalandparkok és tematikus parkok, illetve a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén kialakított túraútvonalak, látogatóközpontok. A Balatonhoz és a környékre érkezőknek főként a **kikapcsolódás és pihenés a céljuk, de a kulturális, gasztronómiai élmények és borkóstolás után a kirándulás, természetjárás és sportolás is vonzza őket.**

A Balaton Fejlesztési Tanács Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vendégforgalmának jellemzői adatait vizsgáló tanulmánya (Balaton Fejlesztési Tanács, 2016) alapján a **balatoni térség egészét vizsgálva** az alábbi megállapítások tehetők.

- A legfrissebb vendégforgalmi mutatók értékei alapján **a Balaton térsége továbbra is kiemelt státuszt élvez Magyarország határain belül.** A kereskedelmi **szálláshelyek vendégforgalma évről évre nagyobb**, miközben az üzleti szálláshelyek vendégköre is bővült, de a vendégszám növekedése csak 2013 óta egyértelmű.
- A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma alapján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet a főváros után a második legmagasabb értéket produkálta. Országosan csaknem **minden ötödik kereskedelmi vendégéjszaka a Balaton körül regisztrálható.**
- Ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtérség vendégforgalmi jellemzőit is **erős szezonális jellemzi.** A vendégszám részesedése természetesen a nyári főszezonban a legmagasabb, mind a külföldi, **mind a belföldi vendég- és vendégéjszaka-szám terén július és augusztus hónapjaiban adva a legmagasabb értékeket.**
- A vendégforgalom szempontjából legfrekvenciáltabb hazai települések között továbbra is tartják a pozíciókat a legnépesebb, Balaton Kiemelt Üdülőkörzeten belüli települések. A kereskedelmi szálláshelyeken az összesített belföldi és külföldi vendégforgalmat regisztráló mutatók szerint **a tíz legnépesebb település között négy balatoni települést találunk.** Ezek közül kettőnek a vendégforgalma a szolgáltatások jellege miatt alapvetően szezonális független: Hévíz (rangsorban a második) és Zalakaros (rangsor szerint a hetedik). A másik kettő azonban a szezonális közvetlen hatásainak erőteljesebb módon kitett Balaton parti település, Siófok (rangsorban negyedik) és Balatonfüred (rangsor szerint a hatodik).
- A Balaton üdülőtérületén **az országosan jellemzőnél nagyobb mértékű az üdülőházak és a kempingek jelenléte** is. A szállodák többségét országosan és a Balaton térségében is a háromcsillagosnál alacsonyabb minőségű szálláshelyek alkotják.

Az attrakciók minőségének és számának növelése, a marketing tevékenység erősítése, a szezon meghosszabbítására tett kísérletek (például tavaszi és őszi szezonra alkalmas infrastruktúra kiépítése) a térség könnyebb megközelíthetősége, az attrakciók régió belüli gyorsabb elérhetősége mind a jövő feladatai közé tartoznak.

Győrffy (2018) a 2017-es balatoni forgalmat vizsgálva a következőket fogalmazza meg. A külföldi vendégéjszakák számának 10,4 százalékos növekedése talán új korszak kezdetét ígéri a

térség turizmusában. Mindez különösen jelentős eredmény akkor, amikor a külföldre irányuló marketingkommunikáció egyelőre jórészt a vállalkozásokra, településekre maradt. Ugyanakkor **figyelmeztető jel, hogy a forgalomnövekedésből a térségi települések fele egyáltalán nem részesült.**

A fejlesztéseket tekintve Dombi et al. (2018) a Balaton Fejlesztési Tanács 2018-as jelentésére hivatkozva foglalja össze a térségi szereplők 2014-2020-as időszakra vonatkozó **pályázati aktivitását**. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a gazdaság és innováció tématerület megítélt forrása 2018 április közepén 29,8 milliárd Ft, ami 7,2 milliárd forinttal magasabb az előző év október végi állásnál. A megítélt támogatások aránya a GINOP 1-2-3-4-5-6 vonatkozásában az országos teljes arányához mérve továbbra is igen kicsi. A vízminőség és biztonság tématerületen belül a megítélt források vonatkozásában jelentős az elmozdulás. 2017. október vége és 2018. április közepe között 7,1 milliárd Ft a növekménykülönbség. A tématerületen belüli megítélt támogatások összege 2018. április 11-én 37,6 milliárd Ft volt.

Balaton üdülőtérülete tehát továbbra is az egyik legdominánsabb desztináció az országban, melyből jelentős részt vállal a vizsgálat alá eső Nyugat-Balatoni térség is. A Balaton egészének gazdaságára, turizmusára vonatkozó megállapítások a vizsgált térségre is érvényesek, de **a kutatási terület számos sajátossággal is** bír. A legfontosabb turisztikai látványosságok – a teljesség igénye nélkül – a Balaton és strandjai, mólói, a Festetics-kastély és a Kastélymúzeum, a Balaton Múzeum, a Kis-Balaton vidéke, a Tapolcai-medence híres tanúhegyei, a Tapolcai Tavasbarlang, a Sümegi vár, a Szigligeti Vár, Hévízi Tófürdő, a Zalakarosi fürdő. Sokan keresik fel a turisták és a helyi lakosok közül is a Keszthelyi-hegység túraútvonalait és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park látogatóközpontjait. A déli part sekélyebb vizű strandjai a kisgyermekes családok körében nagyon népszerűek. A vizsgált térség e részének központjai Fonyód, Marcali és Balatonboglár.

A résztérség turizmus típusai közt tehát kulcsszerepet kap a **vízparti üdülturizmus, a gyógy- és wellness turizmus, a bakancsos és természetjáró turizmus, a kerékpáros turizmus,** valamint **a bor- és gasztronómiai turizmus** is.

A **térségben a turisztikai szezon viszonylag könnyen behatárolható időszakokra tagozódik**, de jelentősen elválik évszakokhoz igazodóan. A főszezon (strand- és üdülőszezon) júniustól augusztus hónapig tart a megkérdezettek elmondása szerint, míg szezonon kívüli időszakként kezelhetők a szeptembertől májusig terjedő hónapok. A kiugróan látogatóvonzó és bevételhozó nyári hónapokban kiteljesednek a térség Balaton-parttal rendelkező, vagy más turisztikai attrakcióval bíró települései. Az utcák, terek, strandok megtelnek élettel, nyüzsögni kezdenek. Az őszi hónapok kezdetével ezzel ellentétes folyamatok tapasztalhatók.

A térség és turisztikai ágazatának sérülékenysége

Az éghajlati változásoknak számos turisztikai desztináció, így a vizsgált térség is ki van téve. A klasszikus nyaralóturizmus keresletének alakulásában a térség éghajlata, időjárása, a klímaváltozás által érintett tényezők kulcsfontosságúak. A területet érintően a vízparti üdülturizmus, vízi- és horgászturizmus, a városlátogató turizmus, az ökoturizmus érintettsége vitathatatlan, de ugyanígy a téli turizmus (pl. jeges sportok) érintettsége is jelentős. A közvetlenül, vagy közvetve a klímaváltozáshoz köthető folyamatok az egyéni -keresleti és kínálati oldali - döntésekre, az ágazat a versenyképességére már ma is jelentős hatással vannak

és ez a jövőben tovább erősödhet. A kapcsolódó tervezési, elemzési, szervezési, döntés-előkészítési és -támogatási folyamatok felértékelődnek. A turisztikai szektor térségben érintett szereplői számos kihívással állnak szemben – hiszen ahogy arra Budai (2003) is ráirányítja a figyelmet – a turisztikai termékek zöme bizonyos időjárási körülményhez kötődik, megváltozott éghajlati viszonyok között ezek a termékek népszerűségükből sokat veszíthetnek, extrém körülmények között pedig teljes látogatóvonzási képességüket is elveszíthetik.

Az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás tehát a vizsgált térségben is nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a különböző települések, kisebb térségek továbbra is vonzóak, élhetőek maradjanak. A turisztikai klimatológia és a klímapotenciál indexek, előrejelzések jelentősége a klímaváltozás hatásainak erősödésével, a turisták egyre tudatosabb célpontválasztásával, a célterületek turisták általi előzetes alapos feltérképezésével fokozódik. Ahogyan ez a megkérdezettek véleményéből is kirajzolódott, a változások „vesztesei” és „nyertesei” nehezen határolhatók le.

A térségben domináns **vízparti nyaraló turizmust** érintő kutatások (Péter, 2015; Szabó, 2010; Rátz, 2005; Lőrincz-Raffay, 2015; Bálint, 2009; Muhi, 2009; Budai, 2003) alapján általánosságban bizonyos folyamatok vetíthetők előre klimatikus viszonyok tartós megváltozása kapcsán. A balatoni turizmus fő meghatározója a strandolás, amelynek jelenleg 8-10 hetes szezonja van. A nyári félévre jellemző hőmérsékleti indexek számának várható növekedése és a csapadékindexek számának csökkenése alapján azonban ennek a szezonnak a meghosszabbodására lehet következtetni, amely pozitívan hathat a tó idegenforgalmára. A felmelegedés hatására európai szinten és globálisan is módosulhat az üdülési szezon és változhatnak a turisztikai trendek. A túlzott, hosszan tartó meleg időszakok, hóhullámok miatt a természetes vízpartok iránti kereslet nő. A mediterrán tengerpartokon a nyári meleg sok turista számára már kellemetlenné válhat, ezért más, inkább északabbi úti célt választanak. Az UV hatás várható növekedése, szintén olyan fokozott veszélyt jelenthet, mellyel számolni kell a jövőben.

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság tanulmányában (2017) felhívja a figyelmet arra a tényre, hogy a Balaton vízháztartását alapvetően meghatározó természeti jelenségek a csapadék, a hozzáfolyás, illetve a párolgás. A tó vízjárásában azok az időszakok teremtenek szélsőséges helyzetet, amikor egy-egy vízháztartási tényező hirtelen extrémítással, vagy tartósan és jelentősen eltér az átlagostól. A parti védőműveknek a változó szintkülönbséghez kell alkalmazkodniuk. Alacsony vízállásnál a déli parti strandok nagy részéről eltűnik a víz, magas vízállás esetén pedig a hullámozás kiöntést okozhat (főként a déli parton), valamint a kikötők egyes részei, közlekedő utak víz alá kerülhetnek. Az időjárásból eredő vízszintingadozások miatt egyes helyeken megnő a parti erózió, vagy éppen a strandok elárasztásának veszélye. Előbbiek kapcsán fontos feladat a mederben való többlet tározás és a vízszintcsökkentés lehetőségének, helyes kihasználási arányának meghatározása. A partvédelem, a strandok állapotának megóvása jelentős költségeket emészt fel.

A térségben szintén meghatározó kiránduló és kulturális turizmus, a városlátogatások, a rendezvényturizmus, vagy az ökoturizmus esetében is jelentős változások következhetnek be. A témakörrel foglalkozó kutatások (Climate Central, 2017; Lőrincz-Raffay, 2015; Budai, 2003) szerint a szezon hossza kitolódhat, amely folyamat számos pozitív hatással is bír, de a kánikula az aktív mozgás igényét, lehetőségét csökkentheti. Különösen kitett az időjárási frontoknak az idősebb korosztály. A rosszullétek, frontérzékenységből adódó kellemetlenségek rányomhatják

a bélyegüket az utazások élvezhetőségére. A hirtelen, kiszámíthatatlan változások a **kiránduló turizmusra** és a rendezvényturizmusra is kedvezőtlen folyamatokat eredményezhetnek. A **kulturális turizmus, a városlátogatások** klasszikus időszakai is átalakulnak, kitolódnak, de mivel a meleg levegő jobban megreked a városokban, az ott élőkre és az odalátogató turistákra nagyobb, egyes időszakokban elviselhetetlen hőség vár kánikula idején. A városok egyes részein olyan hőszigetek alakulhatnak ki, melyek akár néhány Celsius-fokkal is melegebb mikrolímát eredményeznek, mint a növényekben gazdagabb vidéki településeken. A csapadékmennyiség várható évszakos átrendeződése – téli csapadékmaximum, nyári minimum – is segítheti a városlátogatásra alkalmas időszakok kitolását. Ezzel szemben kellemetlenül érintheti a turistákat az extrém csapadékú napok számának várható növekedése a nyári hónapokban. Az időjárás extrémítása miatt a **rendezvények szervezése** során is fel kell készülni a fokozott óvatosságra. A viharokra, csapadéokra való „esőnapos” felkészülés mellett a frissítópontok, a vízosztás és a tartós kánikulából eredő roszszullétek ma is egyre gyakoribb jelenségnek számítanak és a szervezési, lebonyolítási feladatok részét képezik. Egyes **ökoturisztikai központok** is több kihívással kerülhetnek szembe. A klímaváltozás és az urbanizációs folyamatok koordinálatlanná válásának eredményeként a természetes állapotban megfigyelhető élővilág „bemutathatósága” felértékelődik. Fokozott figyelmet kell fordítani a Balaton védelmére, hiszen az idelátogató turisták ökológiai lábnyoma (közlekedés, hulladék elhelyezés, vízvédelem) minden szempontból rányomhatja a bélyegét a térségre.

A vizsgálat módszertana

Területi lehatárolás

A KEHOP-1.1.0-15-2016-00007 „NATÉR továbbfejlesztése” projekt C3 munkacsomag keretében vizsgált magyarországi turisztikai sérülékenységi értékelése során 3 fő turisztikai termékcsoporthoz került lehatárolásra (vízparti fürdő-; kulturális örökség-; és természetközeli aktív turizmus csoportok), és ezekhez egy-egy jellegadó hazai desztináció kijelölésre, részletesebb vizsgálatra (rendre: a Nyugat-Balaton régió; Pécs és térsége; Mátra-Bükk). A pilot vizsgálat abba a hármassorba illeszkedik, melynek során esettanulmányok kidolgozására került sor kiválasztott desztinációkban a sérülékenységvizsgálat gyakorlati alkalmazása, valamint alkalmazkodási lehetőségek, eszközök vizsgálata céljából. A kutatások kapcsán fontos leszögezni, hogy a desztinációk nem kizárólagosan az adott, elemzett turizmustermék-csoport kínálatára szorítkoznak, az csupán domináns a kínálati spektrumukon belül.

A balatoni térség vonatkozásában a korábbi kutatási tapasztalatok is alátámasztják a Balaton Fejlesztési Tanács 2014-es megközelítését, mely szerint a **Balaton térségre vonatkozó kutatások, indikátorok meghatározása és gyűjtése nagyobb kihívást jelent, mint más hazai területi stratégiák esetében**. Ennek több oka van: az egyik, hogy a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet nem hozható egy szintre a statisztikai adatgyűjtés területi egységeivel (járás, megye, régió). Bár létezik a BKÜ-re külön statisztikai adatgyűjtés, az lényegében csak néhány idegenforgalmi adattal foglalkozik. A másik ok, hogy a rendkívül erős térbeli szemlélet miatt a munka során jóval nagyobb figyelmet kell szentelni a folyamatok monitorozásának területiségére, felosztására (például parti háttérterületek, régió egésze, egyes alrégiók stb.). 2013. január 1-től a 2012. évi XCIII., a járássok kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról rendelkező törvény értelmében a Balaton térség területén 11 járás található, ezek az Ajkai-, Balatonalmádi-, Balatonfüredi-, Fonyódi-, Keszthelyi-, Marcali-, Nagykanizsai-, Siófoki-, Tatabánya-, Tapolcai- és Veszprémi járássok. A legtöbb esetben a járássok határai is keresztezik az üdülőkörzet határát, a 11 járásból 2 – Balatonfüredi és Siófoki – található teljes területével a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (Balaton Fejlesztési Tanács, 2014 b).

Fentiekből adódóan és azokat figyelembe véve a **vizsgált Nyugat-Balaton térség lehatárolása szerint a Fonyódi-, Keszthelyi-, Marcali-, Nagykanizsai és Tapolcai járássokon belül a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez tartozó településeket foglalja magába**.

Alkalmazott technikák

A vizsgálat alapvetően kétféle megközelítést alkalmazott. Egyaránt részét képezte a kutatásnak a létező adatbázisok, adatkészletek szekunder vizsgálata; csakúgy, mint az elsődleges információk beszerzését célzó terepi munka. A jórészt szekunder információkra építkező **statisztikai adatelemzés és desk research** során a Központi Statisztikai Hivatal kimondottan a Balaton térségére vonatkozó adatai vizsgálatával elemeztük a sérülékenységet, a turisztikai szempontú kitettséget, érzékenységet és alkalmazkodóképességet. Az egyes fejezetek ezen felül társadalmi és gazdasági jellemzők elemzésével egészítették ki a konkrét sérülékenységvizsgálati értékeléseket.

A fenti elemzések során kapott átfogó területi helyzetképet segítette a **terepi munkák** sora. Ez utóbbi csoport részét képezték a Nyugat-Balaton térségben **lefolymtatott interjúk** és

beszélgetések; a látottak **fényképes dokumentálása**; és ehhez párosult a **terepi leírás** is. Ezen vizsgálatok eredményeit „A vizsgálat eredménye” fejezet összegző táblázata, valamint a fényképmelléletek és azok leírásai rögzítik. E vizsgálat típusok elvitathatatlan előnye a primer információk beszerzésének lehetősége a kutatási helyszínen, mellyel alkalmas adott jelenségcsoport teljes körű feltérképezésére; szűrőpróba-szerű, egyedi elemzésekre, vagy akár kiegészítő, orientáló vizsgálatokra is. Egyértelmű hátránya a nagy élőmunka-igény és a szubjektivitás, ugyanakkor esztétikai értékelést, pontszerű információk, területi (térhasználat, térszerkezet, terület típusok) jelenségek beazonosítását teszi lehetővé, megalapozva ezzel a társadalmi, gazdasági fókuszú stratégiai tervezést és a környezeti hatások beazonosítását.

A nyert kvalitatív adatok fő forrásai a **turisztikai szereplőkkel folytatott interjúk** voltak. A beszélgetések átmenetet képeztek a kérdőíves lekérdezés és a félig strukturált szakmai interjúk között; néhány zárt mellett főként nyílt kérdéseket alkalmazva. A beszélgetések során számos máshol, mások által korábban nem gyűjtött adat, egzakt módon, statisztikai adatokkal nem nyomon követhető „szoft” információ megismerésére nyílt lehetőség, melyek ellensúlyozták a módszer hátrányait (nagy élőmunka-igény, magas költségszint; a kérdező hatására fellépő szubjektivitás; a válaszok esetleges nem őszintesége vagy relevanciája). Ilyen esetekben kiegészítő módszerek, így például az adatelemzés, távérzékelés, terepbejárás segíthet. A lezajlott interjúk azonban lehetőséget biztosítottak több, a szektort érintő helyi konfliktus feltárására, a kvantitatív elemzések kiegészítésére, lakossági és településvezetési attitűdök azonosítására a turizmus és a klímaváltozás kapcsán; valamint települési, turizmusfejlesztési jövőképek, fejlesztési szándékok megismerésére.

Interjúalanyok

A térségben folytatott terepi vizsgálatok, helyszíni interjúk, beszélgetések során kifejezett cél volt a desztináció turisztikai szektorának lehető legteljesebb körű leképezése, a klímaváltozási hatások meg tapasztalása és a lehetséges alkalmazkodási válaszok kapcsán is potenciálisan aktív szereplők felkeresése. A kutatás e fázisában 4 fő célcsoport került beazonosításra és megkeresésre.

- **Helyi önkormányzatok** – a vizsgált desztináción belül önkormányzati vezetőkkel, képviselőkkel, illetve önkormányzati fenntartású hivatalok szakértőivel készültek interjúk, érintve a turisztikailag frekventált, természeti értékekben is gazdag part menti településeket (Keszthely Város Önkormányzata; Gyenesdiás Nagyközség Önkormányzata; Balatonkeresztúr Község Önkormányzata) és a háttértelepülések (Balatonmagyaród Község Önkormányzata; Zalaszántó Község Önkormányzata, Zalavár Község Önkormányzata, Vállus Község Önkormányzata) vezetését is, külön felkeresve a térség kiemelt gyógyközpontjainak területi igazgatását is (Hévíz Város Önkormányzata, Zalakaros Város Önkormányzata). Települési önkormányzatok kategóriában 9 település képviselőjével készültek strukturált interjúk.
- **Helyi és térségi turisztikai szervezetek** – a turizmus szektor helyi irányítása, koordinálása az önkormányzatok mellett a turizmus desztináció menedzsment szervezetek és a Tourinform irodák által is ellátott feladat. Interjúalanyaink között így a vizsgált térségben 7 szervezetet kerestünk fel: Zalakaros, Balatonfenyves, Gyenesdiás, Balatongyörök, Hévíz TDM szervezeteit, turisztikai egyesületeit, valamint a Nyugat-

Balaton Turisztikai Iroda Nonprofit Kft.-t és az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesületet is.

- **Attrakciók** – a turizmus kínálatának legfontosabb elemei között jelentkeznek a konkrét attrakciók. Ezek üzemeltetői, fenntartói, működtetői képezték interjúba bevont mintasokaságot (17 fő lekérdezésével). Megkérdezések történtek többek közt Múzeum vezetők (Balaton Múzeum Keszthely; Egry József Emlékmúzeum; Afrika Múzeum és Állatkert), lovas udvar és üdülőközpont vezetői (EQUITA Lovasudvar; Vakáció Üdülő Révfülöp) körében és gyógyfürdők fenntartóinál is.
- **Szolgáltatók** – a szektorban dolgozók másik jelentős szegmense a különböző, szállásadással, vendéglátással, illetve egyéb kapcsolódó szolgáltatásokkal foglalkozó vállalkozások. Jelen kutatás e szereplők közül 9 interjúalany válaszait mutatja be. A szálláshelyek kapcsán fontos vizsgálati célként szerepelt a spektrum egészének lefedése, így 4 csillagos szállodáktól kezdve a panziókig és magánszálláshelyekig bezárólag több típust is megkérdezésre került a vizsgálat helyszínén: Hotel KarosSpa Superior; Park Inn by Radisson Zalakaros Hotel&Spa; Hotel Aquamarin Hévíz; Boni Hotel Zalakaros; LA-Robinson '93 Kft. (Balatonfenyves); Viktor Bor- és Vendégház (Balatonmárfiafürdő); Dió Apartmanok (Balatonboglár); Jázmin Apartmanház (Zalakaros); Apart Júlia Villa (Hévíz); Szálláshely közvetítő; Vaszi Beach Shop ajándék és strandcikk üzlet (Gyenesdiás) és további magánszálláshelyek. Kiemelt jelentőséggel bírt a Sármelléki reptér (Hévíz-Balaton Airport Kft.) megkérdezése is, ami kiemelt szerepkörrel bír a térség turisztikai lehetőségeinek minél jobb kiaknázásában.

A vizsgálat eredménye

A vizsgálat eredményeit bemutató fejezetben összegzésre kerülnek a terepbejárás és a lefolytatott interjúk tapasztalatai. A minta kialakításakor igyekeztünk minél jobban leképezni a térség turizmusát, ennek ellenére a vizsgálat nyilvánvalóan nem teljes körű, hiszen a bejárás és az interjú készítése során is az attrakciók/ aktorok csupán egy szeletét sikerült elérni. A vizsgálatok fókuszában mindvégig az éghajlatváltozás térségi turisztikai kínálatra gyakorolt hatása, valamint a balatoni üdülések időjárás-specifikus és éghajlatfüggő jellemzőinek vizsgálata volt.

A terepbejárás tapasztalatai

Az elkészített interjúk terepbejárással egészültek ki, melynek tapasztalatai egyfajta kiindulási alapként szolgáltak a további lekérdezésekhez, a vizsgált téma még gyakorlatiasabb megközelítéséhez. A bejárás során a kutatás által érintett négy fő célcsoport közül a három (attrakciók, települések, szolgáltatók) vizsgált kategóriának volt relevanciája, így ezek közül három-három eltérő jellegű objektumot, területet céloztunk meg az alábbiak szerint.

- Attrakciók – Afrika Múzeum és Állatkert (Balatonederics), Balaton Múzeum (Keszthely), Gránit Gyógyfürdő Zrt. (Zalakaros).
- Helyi önkormányzatok – település-bejárás: Keszthely város, Zalakaros város, Gyenesdiás nagyközség.
- Szálláshely szolgáltatók – Hotel KarosSpa Superior (Zalakaros), Viktor Bor- és Vendégház (Balatonmáriafürdő), Rodek Nyaralók (Balatonfenyves).

A terepbejárás tapasztalatait az 1. táblázat, valamint az ehhez kapcsolódó mellékletek foglalják össze. Az üdülő-turizmus, kulturális örökség-turizmus, aktív turizmus által érintett objektumok, települések vizsgálata kapcsán összességében kijelenthető, hogy a klímatudatosság és az ahhoz való alkalmazkodás különböző fokozatokban jelenik meg. A vizsgált szereplők, ha nem is feltétlenül minden esetben a klímaváltozással összefüggésben tudatosan, de számos esetben kézzelfogható módon elkezdtek az alkalmazkodás folyamatát. Ennek mozgatói ma még elsősorban a kényelmi, komfort igények (például tudatosabb árnyékolástechnika), valamint a takarékosság (például energiatakarékos izzók, megújuló energiarendszerek), de számos esetben fellelhető volt az a fajta cselekvés (például Balaton-parti strandon kültéri medence üzemeltetése), egy-egy rész megoldás (például tudatosabb növénytelepítés), a helyi értékek kiaknázása (például helyi termék piac üzemeltetése) amely a turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdéseire adott tudatos alkalmazkodási válaszok alapját képezheti.

Objektum	Típus	Deszti-náció	Termék-típus	Klímahatás	Alkalmazkodási válasz	Jó gyakor-lat foka
Afrika Múzeum és Állatkert (Balatonederics)	attrakció	Tapolcai járás	kulturális örökség-turizmus	A Balaton kedvező időjárása miatt több a fürdővendég, többen töltik itt szabadidejüket, így a múzeum és állatkert vendégköre is emelkedik. Az állatkert tekintetében árnyékolás, hűtés, frissítés, itatás erősebben kaphat szerepet.	Állattólleti megoldások, természetes és mesterséges árnyékolás. Időjárás körülményeknek, viharoknak ellenálló anyagok, épületek. A parkosított környezet ellentéte az autók, buszok számára létesített nagy területű parkoló, ahol nem találni árnyéket.	****
Balaton Múzeum (Keszthely)	attrakció	Keszthelyi járás	kulturális örökség-turizmus	Az attrakció vonatkozásában inkább a borúsabb, esősebb időszakok a kedvezők. A vízparti turizmussal jól kiegészítik egymást.	Az épület jellegéből adódóan elsősorban a nyílászárók árnyékolása és a múzeum körüli park, tér fásítása, céltudatos növénytelepítés jöhet szóba.	-

Objektum	Típus	Deszti-náció	Termék-típus	Klímahatás	Alkalmazkodási válasz	Jó gyakorlat foka
Gránit Gyógyfürdő Zrt. (Zalakaros)	attrakció	Nagykanizsai járás	üdülő-turizmus	Változékony, extrémításokkal tarkított, nehezen kiszámítható időjárás.	A beltéri és kültéri fürdőrészek folyamatosan fejlődnek, megújulnak, jól kiegészítik egymást és stabil, kiszámítható attrakciót/szolgáltatást kínálnak. A természetes árnyékolás, parkosítás, a zöld növényborítás kiemelkedő. A kültéri medencék közül több fix, vagy mobil megoldással árnyékolva. A fürdőben felmerülő villamosenergia-igény egy részét a tetőn elhelyezett napelemek termelik.	****
Keszthely város	település széles turisztikai kínálattal	Keszthelyi járás	üdülő-turizmus, kulturális örökség-turizmus, aktív turizmus	A nyári magas hőmérsékletek, viharok, szélviharok. Őzönvízszűrő esőzések, villámárvizek. A széles turisztikai programkínálat ellensúlyozza az időjárás változásokat, a település kedvező és központi helyzetben van a térség vonatkozásában. Az évszakok jellegének átalakulásával egy elnyújtott szezonról beszélhetünk.	Párakapu, napvitorlák kihelyezése a város főterén. „Élmény” szökőkút üzemelése a nyári időszakban a strand közelében. A strandon meleg vizes kültéri medence, árnyékolók kihelyezése a gyerekpancsolónál, napenergia hasznosítás. A felmerülő villamosenergia-igény egy részét napelemes rendszer biztosítja. Ugyanakkor a városközpont térségtől, kevés árnyékolt felülettel, minimális zöldfelülettel. Ivóutak hiánya. A város rendezett parkjai, a Festetics örökség zöldterületei kiemelkedően kellemes környezetet biztosítanak a nyári kánikulában is.	****
Zalakaros város	település széles turisztikai kínálattal	Nagykanizsai járás	üdülő-turizmus, aktív turizmus	Az időjárásnak való kitettség szempontjából a település összességében nagyon kedvező helyzetben van. A gyógyfürdőjének széleskörű szolgáltatásai mellett szállodák, panziók sokasága fejlesztette magas szintre, számos esetben országos, vagy éppen nemzetközi hírűvé szolgáltatásait. A vízparti üdülturizmus számára kedvezőtlenebb időjárás esetén, nyáron a térség meleg vizes fürdői, így Zalakarosé is teltházzal üzemelnek.	A saját adottságokon túl a Kis-Balaton, Keszthely és Hévíz közelsége kedvező helyzetet teremt a település turizmusának. Mindemellett a helyi értékek kiaknázása folyamatos: helyi termelői piac, árnyékolókkal fedett rendezvényter, kerékpáros közlekedés fejlesztése jelen van. A település utcái, parkjai dekoratív zöldfelületei városképi és egyfajta alkalmazkodási megoldást is szolgálnak. A buszpályaudvar környéki aszfaltos, térköves területek, a város épülete a nyári kánikulában túlmelegednek. A fürdő közeli sétány LED-es közvilágítási rendszerének egy-egy eleme napelemekkel van kiegészítve.	***
Gyenesdiás nagyközség	település széles turisztikai kínálattal	Keszthelyi járás	üdülő-turizmus, aktív turizmus	A nyári magas hőmérséklet, viharok, szélviharok. Őzönvízszűrő esőzések, villámárvizek. A település központi attrakciója a vízparti fürdőzés lehetősége, amelynek időjárás kiüttsége magas. Ezt némileg ellensúlyozzák a település és a környék egyéb attrakciói (pl. Keszthelyi hegység, kilátók, Keszthely, Hévíz) által biztosított diverz kínálat.	A településvezetésben régóta központi kérdés a környezetvédelem, és ennek keretében a klímaváltozás is fókuszba került: a település és a strand megújítása, az egyes beruházások során figyelembe veszik a kihívást. A település terein a fásítás, a dekoratív zöldfelületek jellemzőek. A strandon párakapu, árnyékolók, tanösvény.	****
Hotel KarosSpa Superior (Zalakaros)	szállás-hely	Nagykanizsai járás	üdülő-turizmus	Hőhullám, kánikula, extrém meleg, hirtelen változó időjárás, extrémításokkal, melyeknek az épület fenntartásban, üzemeltetésében van jelentőségük. A szezonhossz is változóban, mely az éves üzletmenetre, foglaltságra is kihatással lehet.	Korszerű épületenergetikai megoldások. Használati melegvíz termálvíz által biztosított. Klimatizálás szükséges. Bel- és kültéri medencék, programhelyszínek jól kiegészítik egymást. Bár térségtől központi tér, de tudatos telepítésből adódóan egyre inkább árnyékot adó növényzettel.	****
Viktor Bor- és Vendégház (Balatonmáriafürdő)	szállás-hely	Marcali járás	üdülő-turizmus	Növekvő nyári átlaghőmérséklet, nyári hőhullámok, időjárás extrémítások, heves viharok. A hosszabb forró időszakok	Korszerű, modern épület, jó, Balaton közeli elhelyezkedéssel. Léghőszívó, kültéri (kis)medence, árnyékolt teraszok, árnyékolók, napernyők. Zöldfelület	***

Objektum	Típus	Deszti-náció	Termék-típus	Klímahatás	Alkalmazkodási válasz	Jó gyakorlat foka
				még több turistát vonzanak a térségbe.	az épület jellegéből, kialakításából adódóan kevesebb, parkolónál hiányos. A közeli vízpart és a szálláshely környéki szolgáltatások időjárási szempontokat figyelembe véve jól kiegészítik egymást.	
Rodek Nyaralók (Balatonfenyves)	szálláshely	Fonyódi járás	üdülő turizmus	Hőhullám, kánikula, extrém meleg, hirtelen változó időjárás, extrémításokkal. A Balaton vízállása a településen (kiemelten a szálláshely közeli partszakaszon) az időjárás függvényében szélsőségekkel tarkított: extrém alacsony vízállás és kiöntés is tapasztalható volt korábban.	Balatonfenyvesen minőségi szolgáltatások, attrakciók megjelenése, bővítése a Rodek szálláshelyeknek is kedvez. A szálláshely fekvése kedvező, udvar fásított, tudatos növényzet kialakítás klímaváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjából.	***

1. táblázat: A megvizsgált terepi objektumokat érő klímahatások és az alkalmazott válaszlépések. A „jó gyakorlat foka” oszlopban a csillagok száma szakértői becslés alapján a gyakorlat erősségét, a zöld szín a pozitív, a piros a negatív példát jelzi.

Az interjúk feldolgozásának eredményei

A „Turizmus szektor klímaváltozással összefüggő sérülékenysége” tárgyban megkérdezett interjúalanyok által **adott válaszok lényegi kivonata táblázatos formában (2–5. táblázat) kerül összegzésre** az alábbi bontásban.

- Települési önkormányzatok (9 db interjú);
- Települési turisztikai/TDM szervezetek (7 db interjú);
- Szálláshely szolgáltatók/vendéglátóhelyek/kereskedelmi és egyéb szolgáltatók (17 db interjú);
- Turisztikai attrakciók üzemeltetői (9 db interjú).

Az elhangzottak részletesebb elemzése a táblázatokat követő leírásokban történik meg.

Az egyes interjúalanyok beosztása, a megkérdezés időpontja mellékletben kerül részletezésre, szintén a fenti bontásban. Az összegző táblázatokban csupán az átláthatóságot könnyítő megoldásként az elhangzottak lényegi részei kerülnek összegzésre, a klímaváltozás fogalmának konkrét ismerete, az alanyok által tapasztalt kifejezett klímahatások, valamint ezek turisztikai vonatkozásai, a turistaforgalom és a szezonhossz esetleges változása, a lehetséges válaszok (stratégiai tervezés, termékfejlesztési irányok, konkrét beruházások, szemléletformálás, együttműködés) tekintetében az alábbi témacsoportonként:

- Probléma, kihívás ismerete, konkrétan érzett hatások;
- Turizmusra gyakorolt hatások, forgalom változása, szezonhossz-változás;
- Stratégiai tervezési válaszok, termékfejlesztési válaszok;
- Konkrét alkalmazkodási válaszok, szemléletformálási válaszok;
- Tematikus együttműködések, ezek tapasztalatai, ehhez kapcsolódó jó gyakorlatok.

A táblázatokon belüli a cellaszín-kódok a különböző erősségű klímaturatosságot és aktivitást, vagy éppen kiemelkedően jó példákat jelzik. A cellaszín kódok a következők szerint lettek kialakítva.

- A sötétkék cellák kiemelkedően jó példákat, vagy erős klímaturatosságot jeleznek.
- A középkék szín közepes erősségű, átlagos klímaturatosságot és aktivitást mutatnak.
- A világoskék cellák mindezekből gyenge fokozatot reprezentálnak.
- A fehér cellák esetében vagy a kérdés nem releváns, vagy a válasz semleges.

Fontos hangsúlyozni, hogy a fenti kategorizálásnak nem célja az egyes megkérdezett szervezetek összehasonlítása, sokkal inkább a turizmus szektor klímaváltozással összefüggő sérülékenységeinek, a hatások csökkentésének és az alkalmazkodás lehetőségeinek feltárása.

A Nyugat-Balatoni térségben lefolytatott interjúk és a korábbiakban részletezett terepbejárás kapcsán kirajzolódnak a térség szereplőit jellemző attitűdök, klíma- és energiatudatossági, környezeti szemléleti helyzetről, jellemző trendekről, folyamatokról. Az elemzések további szöveges részeiben a kérdőívek főbb szerkezeti pillérei mentén végighaladva **szövegesen is összegzésre kerülnek a tapasztalatok, illetve kerül bemutatásra egy-egy jó gyakorlatnak minősülő megoldás.**

Települési önkormányzatok

Interjú-alany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom-változás	Szezon-hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék-fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmazkodási válaszok	Szemléletformálási válaszok	Tematikus együttműködés
Gyenesdiás	Igen, alapos ismeretekkel rendelkeznek a témakörben.	Több a magas hőmérsékletű napok száma. Klímaberendezések száma nő. Több, intenzívebb felhőszakadás.	A hőségnapok száma kedvezően hat a vízparti turizmusra.	Egyértelműen nő a vízpartot felkereső vendégek száma.	Nem érezhető jelentős változás	A település rendelkezik klímastratégiával, melynek fontos célja a klímabarát turizmus kialakítása, a témakör előtérbe helyezése.	A klímastratégia javaslatokat, intézkedési terveket fogalmaz meg a jövőre nézve. Falu és strand megújítás során figyelembe vették a problémakört.	Térségi jó gyakorlatok nyomán követése, átvétele. Energiahatékony megoldások, megújuló energiaforrások alkalmazása, helyi termelői piac kialakítás, faültetés, komposztálás közvetlenül, vagy közvetetten megjelenik az alkalmazkodási válaszok között.	Folyamatosan jelen vannak: Zöld óvoda, Ókoiskola. Természet háza látogatóközpont. A településvezetés és a lakosság aktív együttműködése.	Klímabarát települések szövetségével való együttműködés.
Zalaszentő	Igen, alapos ismeretekkel rendelkeznek, több képzésen is részt vettek a témakörben.	Csapadék ritkábban esik, de egyszerre nagyobb mennyiség zúdul le. A meleg hatására a gyümölcsösök 2-3 héttel korábban érnek.	Ha rossz az idő a Balaton parton, akkor a partközeli és háttértelepüléseken megjelennek a kirándulócsoporthok.	Az időjárás mindenképpen hatással van rá.	A turistaszezon tekintetében nincsen, de konkrét megfigyelések hiányoznak az összefüggés részletes feltárására.	LIFE projektben való együttműködés kapcsán vízgazdálkodási terv készítése, vízviszartartó rendszer kiépítésének tervezése. A jövőt tekintve az önellátás, őshonos gyümölcs-, zöldség- fajták visszatelepítése, helyben történő feldolgozás fontos lenne.	Nincs jelen.	Hőségriasztás alkalmazásával hirdetőtáblákon felhívást tesznek közzé. A falugondnok jobban figyel az idősekre.	Nincsen, de időszerek tartják.	Nincs ilyen jellegű együttműködés a témában.
Hévíz	Ismerik a problémakört, összességében fontosnak tartják.	Extrém viharok, komoly esőzések, a csapadékvízviszonyok kiszámíthatatlanná válása.	Az időjárás miatt több rendezvényt is le kellett mondani, vagy átszervezni.	Folyamatosan nő a forgalom, de nem a klímaváltozással összefüggésben.	Nem tapasztaltak ilyet, a település jellegéből adódóan éves szezonnal tervez.	Tóvédelmi program, közlekedési program, turisztikai program, amelyek kisebb-nagyobb súllyal, de ezt a témakört is érintik. Klímastratégia készítésére nyitott a település.	Nem jellemző.	Párákapuk kialakítása, de a kerékpáros közlekedés ösztönzése, elektromos töltőállomások, az energiahatékonyságra való törekvés és a megújuló energiák alkalmazása ezt a célt is szolgálják.	Az oktatási intézmények foglalkoznak a témával tematikus hetek keretében. A témát érintő felhívásokat a település szívesen tesz közzé.	Nincs ilyen jellegű együttműködés a témában.

Interjú-alany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom-változás	Szezon-hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék-fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmazkodási válaszok	Szemlélet-formálási válaszok	Tematikus együttműködés
Zalavár	Igen, részben ismerik a jelenséget.	Hőmérsékleti viszonyok alakulásában érezhető a változás.	Nem gyakorol mérvadó befolyást a szektorra.	Folyamatosan nő a látogatottság, de ez nem hozható közvetlenül összefüggésbe a vizsgált jelenséggel.	A szezon hosszabb lett, de a turizmus inkább a nyárhoz és az ünnepekhez, hosszúhétvégékhez igazodik. A környék gyógyfürdőinél éves szezonról lehet beszélni.	Turizmus-fejlesztési stratégia előkészítő szakaszban van.	Nem kardinális kérdés, a Kis-Balaton, mint attrakció eleve a természetben található, jó levegőn, nyugodt, szép helyeken.	Nem releváns.	Nincsen ilyen.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.
Keszthely	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalommal, jelentős tájékozottság tapasztalható.	Magas hőmérsékletek, viharok, szélviharok, özvívízszint emelkedések, villámárvák. Az évszakok átalakulnak, szinte két évszokról beszélhetünk.	Mind a napsütéses órák száma, mind pedig a csapadékos időjárás kedvező hatással van a széles turisztikai programkínálat miatt/eredményeként.	A turistaforgalom a szezonban stabilan magas a széles programkínálat eredményeként. A jó idő a vízparti településeknek kedvez, a hőszénáramlatok hétévén a strandok „teltházassá” válnak.	Az évszakok jellegének átalakulásával megnyúlik a szezon.	Turisztikai tervek, stratégiák léteznek, de a klímaváltozás témakörére egyelőre csupán érintőlegesen jelenik meg. Szándék van települési klímastratégia elkészítésére. A Zöld Város program a település zöldterületeinek fenntartására, fejlesztésére	Strandok minőségének folyamatos javítása. Kültéri medence kialakítása a városi strandon.	A köztereken nagyfelületű párasító és árnyékoló rendszerek kihelyezése. Faültetés, párasítást elősegítő növényzet telepítése folyamatos. Zárójelölő létesítése. Energiahatékonysági, energiatárolási beruházások.	Alkalmasságra iskolai és óvodai programok. Szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítése, lakosság és turisták aktivitásának növelése ehhez kapcsolódóan.	A megyei klímastratégia elkészítéséhez kapcsolódó egyeztetéseken a város rendszeresen képviseltette magát.
Vállus	Ismerik a témakört.	Hőmérséklet emelkedés és váratlan viharok.	Tapasztalataik szerint nincs hatással.	Gyalogos és kerékpáros forgalom nőtt, de nincs közvetlen összefüggésben a vizsgált jelenséggel.	Nem érzékelhető.	A turizmus fejlesztési stratégiának nem része.	Turistautak fejlesztése, de összefüggésben a vizsgált jelenséggel.	A vizsgált téma kapcsán nincs jelen.	Nincs ilyen jellegű tevékenység.	Nincs ilyen jellegű tevékenység.
Zalakaros	Ismerik a témakört.	Forró nyarak, heves, özvívízszint emelkedések. Enyhe, hó nélküli telek.	A turisztikai attrakciót (gyógyfürdőt) jellegéből adódóan közvetlenül nem érinti. Viszont a kedvezőtlen időjárás esetén túlsúlyossá válik az eredmények. A rendezvények szervezése is nagyobb körülmények között történik.	Forgalomnövekedés st. generál.	A meleg, forró időszakok mindenképpen kedveznek a szezonnak.	Folyamatban van ilyen témájú pályázat, ennek keretében történő jövőbeni stratégia készítése.	A strandon a kültéri és beltéri használat és a fejlesztések jól kiegészítik egymást.	Közvetetten igen: elektromos töltőállomás és kerékpáros kiegészítő szorgalmazása.	Megjelenik előadások, plakátok, programok keretében, pl. Föld napja.	Nem, ilyenről nincs tudomásuk.

Interjú-alany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érintett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Balaton- magyaród	Igen, hallottak a problémáról.	Melegebb és hosszabb nyarak.	Az időjárási szélsőségek általában befolyásolják a turizmust.	Stabil forgalom a település környékét érintő attrakciók kapcsán.	A település jellegéből adódóan nem érezhető közvetlenül.	Nincsenek jellegű ilyen tervek a témakört érintően.	Nem releváns.	Nincsenek konkrét alkalmazkodási válaszok.	Nem kap szerepet.	Nem, ilyenről nincs tudomásuk.
Balaton- keresztúr	Igen, hallottak a problémáról.	Egyértelműen tapasztalható: kevesebb csapadék, aszályosabb időszakok. Rövid idő alatt lezúduló eső, a telek melegebbek, tartósabb hótakaró régóta elmarad.	A település turizmusára érdemi kihatással nincs. Esetleg említhető a szabadtéri rendezvények szervezési oldala.	Ilyen összefüggésben nem tapasztalható forgalom- növekmény.	A szezonszáma nincs hatással.	A meglévő stratégiákban a klímaváltozással kapcsolatos kérdések nincsenek napirenden. A jövőben mélyebben kívánnak foglalkozni a témával.	Nem releváns.	A hirtelen lezúduló csapadék elvezetésére kültéri csapadékvíz-elvezető rendszer fejlesztése zajlik.	Nincsen. Amennyiben kedvező tapasztalatok lesznek az ilyen jellegű tevékenységekről, akkor szívesen alkalmazták majd a jövőben.	Része a TDM-nek, egyéb ilyen jellegű együttműködés nincs a téma vonatkozásában.

2. táblázat: A megkérdezett interjúalanyok válaszainak összegzése főbb kérdéskategóriáinként – Települési önkormányzatok

A sötétkéék cellák kiemelkedően jó példát vagy erős klímadatutatósságot jeleznek, a középkék szín közepes, a világoskéék cellák gyenge fokozatot. A fehér cellák esetében vagy a kérdés nem releváns, vagy a válasz semleges

Települési turisztikai/TDM szervezetek

Interjú-alany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom-változás	Szezon-hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék-fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmazkodási válaszok	Szemléletformálási válaszok	Tematikus együttműködés
Zalakarosi Turisztikai Egyesület	Hallottak róla, a tudomány által is sokat tárgyalt, vitatott, központi témának tartják.	Tapasztalható változások: extrém viharok, szelek, esők.	A nyári strandidőszak kiváló, de meleg vizes fürdőhelyeken a hűvösebb időjárás is kedvez a turizmusnak. Összességében a térségben a felmelegedés erősíti a turizmust. A rendezvények szervezése kapcsán fontos tényező a változékony idő.	A forgalom nő, de ennek nem az időjárási elemek változása az oka: belföldön gazdaság; külföldön, az Európán belüli, biztonságos utak felértékelődése. Esős, hűvösebb napokon sokan érkeznek a Balatonra.	Az időjárás kevésbé van hatással a szezonhosszra; inkább elsősorban az iskolai szüneteknek van komoly hatása.	A kihívás óriási léptékű, a helyben adott válaszok volumene elhanyagolható. Ennek ellenére apróbb előreutató elképzelések (pl. környezetbarát energetikai megoldások) beépülnek a tervezésbe.	Még nem olyan mértékű a változás, hogy ez a márkaépítésnél, termékfejlesztés kapcsán előkerüljön.	Energetikai megoldásoknál, hulladék-gazdálkodás kapcsán kerül elő a témakör.	Vannak szemléletformáláshoz köthető tevékenységek, de ebben még szükséges a fejlődés.	Egyelőre nincs ilyen jellegű együttműködés.
Balatonfenyvesi Turisztikai Egyesület	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalommal.	Jelentősebb változások nem érezhetők.	Nincs jelentős hatása, marginális hatása inkább pozitív. A rendezvények szervezésében részben érezhető, kalkulálni kell vele.	Egyre több a turista, de ez sokkal inkább a szolgáltatások minőségének, számának köszönhető.	Kedvező, mindenképpen jó hatással van a szezon hosszra.	Létezik stratégia, de kimondottan a klímaváltozással nem foglalkozik.	A vizsgált témával összefüggésben nincs.	A vizsgált témával összefüggésben nincs.	Nincsen ilyen jellegű tevékenység a szervezetenél.	Nincs ilyen jellegű együttműködés.
Gyenesdiási Turisztikai Egyesület	Igen, hallottak róla.	Szélsőséges időjárás, hirtelen viharok, extrém hőmérséklet-változások. Az évszakok kiszámíthatatlanok, megnehezítik a tervezést.	Részben hatással van rá.	Jó idő, kánikula esetén sokkal inkább keresik a vízpartot.	Számottevően nincs rá hatással.	Desztináció-fejlesztési stratégia van, a klímaváltozás témaköre nem jelenik meg benne. Önkormányzati szinten van klímastratégiája a településnek.	A marketing tevékenységekben már megjelenik a klímaváltozás, környezetvédelem témaköre.	Az egyesületnek nem feladata, de segíti a kapcsolódó szervezetek ilyen jellegű munkáját.	Kifejezetten a TDM szervezet vonatkozásában nincsen, de a településnek komoly törekvései vannak: szelektív hulladék, Zöld óvoda, Óko-iskola, Klímabarát települések Szövetség tagság.	A TDM szervezet közvetlenül nem vesz részt ilyen jellegű együttműködésben.
Balatongyöröki Turisztikai Egyesület	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalommal.	A szezon hossza megváltozott.	Kedvezően érinti a térség turizmusát. Rendezvények szervezése szempontjából viszont kiszámíthatatlanság jellemző.	A tartós meleg időszakok hatására többen látogatnak a Balatonra.	A szezon hossza megváltozott. Ez érződik a térségben.	Nem jelenik meg nevesítve a klímaváltozás témaköre.	Elsősorban márkaépítésnél próbálkoznak a lehetőségekhez képest - pl. kerékpáros, gyalogos közlekedés népszerűsítése.	Kerékpáros szolgáltatások bővítése. Szelektív hulladék gyűjtése, szeméthyűjtési akciók.	Ismereteik szerint a kimondottan klimatológiai célú programok nincsenek jelen.	Nincs ilyen jellegű együttműködés.

Interjú-alany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Nyugat – Balatoni Turisztikai Iroda Nonprofit Kft. (Keszthely)	Igen, hallottak róla.	Szélsőségesse váló időjárás: magasabb hőmérsékletek, intenzív esőzések.	A térségben még nem érezhető olyan mértékű változás, amely érdemben befolyásolná a mindennapokat.	A turistaforgalom nő, de ez nem kimondottan a klímaváltozás, hanem sokkal inkább a tudatos fejlesztés eredménye. Érdemes kiemelni, hogy a 2018-as nyár legforróbb napjaiban teljes „teltházzal” üzemeltek a strandok.	Turisztikai szempontból figyelemre méltó változásoknak lehetünk tanúi a szezon alakulásának tekintetében. Ez befolyásolja az utazási kedvet.	Kimondottan a klímaváltozás kapcsán nincs ilyen, de a fenntarthatósági kérdések megjelennek a kapcsolódó dokumentumokban.	Az időjárás által kevésbé befolyásolt termékek fejlesztése folyamatos: kulturális turizmus, beltéri programok, kerékpáros turizmus.	Márkaépítésnél és a korábban tárgyalt termékfejlesztésnél kerül(het) elő.	Kimondottan klimatológiai célú programok nincsenek a szervezet tevékenységében.	Nincsen ilyen jellegű tematikus együttműködés.
Hévíz TDM Egyesület	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalomkörrel.	Csapadékviz viszonyok változása, hektikus időjárás.	A hektikus, kiszámíthatatlan időjárás egyfajta előny lehet, mivel a város stabil, ettől független szolgáltatást tud nyújtani. A kültéri rendezvények szervezése kapcsán számolni kell a jelenséggel.	Állandó, stabil forgalom. Közvetlen hatása egyelőre nem tapasztalható a térségben.	Lényegesen nem befolyásolja a település turizmusát.	Közvetlenül a szervezetnek nincsenek, de a vízgazdálkodásnak és a természeti erőforrásoknak kiemelt jelentőségük van a kapcsolódó stratégiai tervezésben.	Márkaépítésnél fontos üzenet a környezetbarát jelleg.	A TDM szervezet keretein belül nincs ilyen.	Jó gyakorlatok megosztása, „zöld” események szervezésében (pl. Föld napja) való közreműködés. Az érintett csoportok aktivitásának növelése azonban komoly kihívás.	Nincsen a témát érintő együttműködés.
Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület (Újudvar ¹)	Hallottak a problémáról, a térség fejlesztése során folyamatosan kiemelt figyelmet szentelnek a témának.	Nem kimondottan a csapadék, vagy a hőmérséklet szélsőségei, hanem azok rövid időn belüli változásai mondhatók új jelenségeknek.	Nincsenek erre vonatkozó, ezzel összefüggésbe hozható mérések, adatok.	Összességében igen, de nincsenek a vizsgált jelenséggel összefüggésbe hozható mérések, adatok.	Igen, az őszi szezon, mint utószezon hosszabbra nyúlik.	A helyi fejlesztési stratégia részeként megfogalmazásra kerül a probléma.	Tervezik, hogy a jövőben ilyen formában is megjelenjenek a válaszok.	Energiahatékony megoldások, megújuló energia rendszerek alkalmazásának elősegítése.	Nincsenek ilyen jellegű, a témakört érintő programok.	Nincs ilyen jellegű együttműködés.

3. táblázat: A megkérdezett interjúalanyok válaszainak összegzése főbb kérdéskategóriáinként – Települési turisztikai/TDM szervezetek

A sötéttek cellák kiemelkedően jó példát vagy erős klímatudatosságot jeleznek, a középkék szín közepes, a világoskék cellák gyenge fokozatot. A fehér cellák esetében vagy a kérdés nem releváns, vagy a válasz semleges.

¹ Újudvari székhellyel, de számos BKÜ-t érintő tagtelepüléssel, tagszervezettel.

Szálláshely szolgáltatók/vendéglátóhelyek/kereskedelmi és egyéb szolgáltatók

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érintett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Hotel KarosSpa Superior (Zalakaros)	Hallottak róla, ismerik a problémakört. A napi üzemeltetés során megjelennék a változó klíma hatásai.	Hosszabb szezon, napsütéses, kimondottan meleg időszakokkal. De a számos tekintetben a klímaváltozás időjárási bizonytalanságot is eredményez.	Nem lehet kijelenteni, hogy csak káros, vagy csak pozitív hatásai lennének a turizmusra. A hosszabb szezon, a napsütéses időszakok hosszabbodása mindenképpen pozitív hatással van a térségi turizmusra.	A forgalom nő, de ezt számos egyéb tényező is befolyásolja. A szálloda jellegéből (kül- és beltér) adódóan garanciát nyújt a diverz vízes élményekre.	Érezhető a változás. A szezon előbb kezdődik és tovább tart, de a szálloda jellegéből adódóan egész éves szeszonról beszélhetünk.	Épületek hűtése, fűtése, medencék fűtése, árnyékolás az energiaigények szempontjából mindenképpen kiemelt terület.	A kül- és beltéri medencék jó alapot adnak, így a csomagajánlatokban, kapcsolódó szolgáltatásokban gondolkodnak.	Árnyékolás, vízpermet, zöldterületek megtartása, bővítése. Programok beltéri szervezése.	Nincs tudomásuk ilyenekről.	Kimondottan klíma tematikájú együttműködésről nincs ismeretük. A TDM részei.
Park Inn by Radisson Hotel&Spa (Zalakaros)	Hallottak róla, tisztában vannak a kapcsolódó fogalmakkal. A szálláshely jellege miatt kevésbé érzik közvetlen hatásait, mint a kimondottan parti szálláshelyek.	Nyári viharok, hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék, de nem ítélik különösebb problémának.	Közvetlen hatását nehéz mérni. A szálloda szolgáltatásaihoz tartozó fedett és nyitott fürdőterületek jól kiegészítik egymást.	A szálloda 2017-ben nyitott, nincsenek ilyen jellegű tapasztalatok.	A szezon hosszát, összetételét az iskolai szünetek és a munkaszüneti napok befolyásolják, nem a klímaváltozás.	A vendégkör igényei a mérvadók a tervezésnél. A jövőben környezetbarát fűtési/hűtési megoldások keresése.	A vendégek kényelme és elégedettsége mellett a gazdaságos üzemeltetés az elsődleges.	A szálloda 2017-ben nyitott, nincsenek ilyen jellegű tapasztalatok.	Felelős vállalkozói magatartás: szelektív hulladékgyűjtés, szívszál-mentes nap.	TDM és Turisztikai Egyesület munkájában való részvétel. Kimondottan klíma tematikájú együttműködés nincs.
Hotel Aquamarin (Hévíz)	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalomkörrel.	Forróbb nyár, kevesebb csapadék. Rövidebb átmenet a tél és nyár közt.	Kevésbé kiszámíthatóbb a vendégkör. A foglalkozások röviddel az érkezés előtt történnek.	Összességében nem érinti a vendégéjszakák számát.	Nem érzékelnek ilyen trendet.	Nem jelennek meg.	Vendégek igényeihez való alkalmazkodáson túl nem kardinális kérdés.	Nem meghatározó a tevékenységek közt.	Nincs, nem vesznek részt ilyen jellegű tevékenységben.	Nincs.
Boni Hotel (Zalakaros)	Hallottak róla és üzleti szempontból is érzékelik a problémakört.	Kiszámíthatatlan időjárás, szezon hosszának változása.	Kiszámíthatatlanná teszi a szezon üzleti szempontból.	A kánikula kedvezően hat a forgalomra. A vendégek tájékozottabbak, az igényekre oda kell figyelni.	A szezon hosszának változása tapasztalható, de üzleti szempontból így is rövid.	Egyelőre nincs napirenden.	Egyelőre nincs napirenden.	Egyelőre nincs, de szívesen fogadna ilyen jellegű útmutatást.	Egyelőre nincs.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben.
LA-Robinson'93 Kft. (Balatonfenyves)	Hallottak róla, tisztában vannak a fogalomkörrel.	Szélsőséges időjárás, az évszakok egybemosódnak.	A tapasztalt változások nem okoznak problémát, kedvezően érintik a tevékenységet.	A hóhullám, a nyári hőség kedvezően hat a forgalomra.	A nyár korábban kezdődik és tovább tart.	Nem kimondottan a klímaváltozás, hanem üzleti szempontok dominálnak.	Nem kimondottan a klímaváltozás, hanem üzleti szempontok dominálnak.	Anyag- és energiatakarékos megoldások, de nem kimondottan a klímaváltozás a fő mozgatója.	Nincs jelen.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben.

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érezett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikuss együtt- működés
Viktor Bor- és Vendégház (Balaton-márfiafűrdő)	Hallottak róla, ismerik a kapcsolódó fogalmakat és érzékelik a jelenséget.	A nagy meleg több turistát vonz.	A jelenség ábrázolhatja a turizmus térképét. A hosszabb forró időszakok még több turistát vonzanak a térségbe. Ehhez hozzáadódik az erősödő gazdaság hatása.	A hosszabb forró időszakok még több turistát vonzanak a térségbe. Ehhez hozzáadódik az erősödő gazdaság hatása.	A szezonhosszra kihat az időjárás változása.	A témát érintően nincs napirenden.	A témát érintően nincs napirenden, de a borturizmusban az adottságoknak köszönhetően további lehetőségek vannak.	A témát érintően nincs napirenden.	Nincs jelen.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben.
Dió Apartmanok (Balatonboglár)	Hallottak róla, ismerik a problémakört.	Drasztikusan nem érezhető a hatása. A csapadék ritkán jelenik meg, de egyszerre viszont sok lehullik, gyakran erős viharokkal társul. Tartósan meleg időszakok gyakoribbak.	Számos külföldi célcsoport (pl. északi országok) számára vonzóak a tartósan melegebb időszakok.	Sokkal több foglalás érkezik bel- és külföldről is. A tartós meleg kedvez a térség turizmusának.	Időjárás tekintetében van változás, de a vendégek ugyanúgy május végétől szeptemberig érkeznek.	Árnyékolás, klimatizálás, energiatakarékos megoldások tudatos(abb) tervezése.	Egy éve üzemel, egyelőre nem jelenik meg.	Klimatizálás, energiatakarékos megoldások, árnyékolás, tudatos(abb) tervezése.	Szelektív hulladékgyűjtés, kerékpárhasználat ösztönzése.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben. Nincs információjuk róla, hogy lenne ilyen.
Jázmin Apartmanház (Zalakaros)	Hallottak róla, ismerik, tevékenységükben nem meghatározó jelenség.	Több a napos időszak.	A gyógyfürdő nyitott és fedett részei miatt a klímaváltozás nem befolyásolja a turizmust. A fürdőzők különböző hőmérsékletű vizek közt válogathatnak.	Több a napos időszak, így többen keresik a fürdőzésre alkalmas helyeket.	Igen, megjelenik. Hosszabb a napos időszak.	Nincs jelen.	Apartmanházként nincs, de desztináció szinten megjelenik.	Hőszigetelt ablakok, klímaberendezések.	Desztináció szinten kerékpárhasználat ösztönzése.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben. Nem értesültek róla, hogy lenne ilyen.
Apart Júlia Villa (Hévíz)	Hallottak a problémáról, tisztában vannak a fogalommal, komoly problémának tartják.	Jelentősen megnőtt a nyári forró napok száma. Megváltozott a csapadékeloszlás. Szélsőségek irányába tolódik el az időjárás.	Nincs jelentős változás, egyes folyamatok kedvezően érintik a tevékenységet.	A szezon itt egész évesnek tekinthető, így nem befolyásolja.	Nem befolyásolja, a szezon itt egész évesnek tekinthető.	Anyag- és energiatakarékos megoldások alkalmazása a jövőben.	A témát érintően nincs napirenden.	Árnyékolás, helyi alapanyagok használata.	Nincsenek jelen az ilyen tevékenységek.	Nincs, nem vesznek részt ilyen együttműködésben.
Rodek Nyaralók (Balatonfenyves)	Hallott róla. Globális szinten problémának tartják, de a térségben előnyös hatásokról lehet beszámolni.	Hirtelen lezúduló, örvényzserű csapadék, tartósan meleg időszakok.	Pozitív hatással van. A hosszabb szezon miatt több turista érkezik.	Vízparti üdülőhely esetében kimondottan előnyös a tartós meleg. Nagyobb a forgalom.	A szezon kitöltődött (3 héttel hosszabb). Előbb kezdődik és tovább tart.	Nem releváns.	Nem releváns.	Épületek szigetelése, ami hosszabb távon kifizetődőbb, mint a légkondicionálás.	Nincsen ilyen.	Nincsen ilyen együttműködés.

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érezett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Magánszálláshely (Balaton- máriafürdő)	Hallott róla, ismeri a problémakört, mely a nyaralni vágyók döntéseit is befolyásolja.	Forróbb napok, de a nyár mindig a melegebb szélről... Hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék.	Az időjárás befolyásolja a nyaralni vágyók lehetőségeit, így erős hatással van a turizmusra. A meleg előnyös, a csapadék és a viharok okoznak problémát.	Mind a külföldiek, mind a belföldi turisták többen érkeznek. Ez a kellemes időnek és a biztonságos térségnek köszönhető.	A szolgáltatás esetében nincs, vízparti üdülőhely lévén ez kimondottan a nyárra szorítkozik.	Nem releváns.	Nem releváns.	Klimatizálás mindenképpen szükséges lehet a jövőben.	Nincsen ilyen.	Nincsen ilyen együttműködés.
Magánszálláshely (Balaton- máriafürdő)	Igen, hallottak a témakörrel.	Forróbb nyarak, tartósan meleg időszakok.	Kedvező hatással van a vízparti turizmusra.	A vízpart mindig sok turistát vonzott, a szezonban nagy a vendégforgalom.	A hosszabb forró időszakok miatt érezhető.	Szűkös a lehetőségek, de az energiatakarékos megoldások és a megújuló energiák irányába kellene mozdulni.	Szükség mozgáster, nem releváns.	Nincs jelen.	Nem jelenik meg.	Nincs információjuk ilyen jellegű, klimatológiai célú együttműködésről.
Szálláshely közvetítő (Balatonfenyves)	Hallottak róla és tevékenységük során érzik a hatását.	Gyakori szélsőségek. Magas hőmérséklet és nagyobb viharok váltakoznak.	A tartós meleg kedvező hatással van a turizmusra.	Nyílt víznél a strandidő kiemelten fontos. A forgalom jelentős.	A szezon hosszabb, sok család már júniusban érkezik és megkezd a nyaralást. Az esős, viharos időszakok ennek ellenpólusát adják.	Nem releváns.	Nem releváns.	Nem releváns.	Közvetlenül nincs jelen, de az iskolai, óvodai programokban már megjelenik az a fajta tevékenység.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.
Vakáció Üdülő (Révfülöp)	Hallottak a problémáról, de érdemben nem foglalkoztak vele.	Szélsőséges időjárás: erős viharok, nyáron egyre kevesebb a csapadék, ami viszont hirtelen zúdul le.	Igen, megjelenik, elsősorban a vendégszám alakulásában.	Tapasztalható, a forró időszakokban lényegesen több vendég van a településen.	A szezon hosszában nem érzékelhető változás.	Nem releváns.	Nem kerültek előtérbe ilyenek a problémakör kapcsán.	Árnyékolás, energiatakarékos megoldások, kertészeti megoldások.	Nem jelenik meg ilyen jellegű tevékenység.	Nincs ismeretük ilyen jellegű térségi együttműködésről.
Vaszi Beach Shop ajándék és strandcikk üzlet (Gyenesdiás)	Hallottak róla, munkájukat nagyban befolyásoló jelenség.	Változékonyság, nem egyértelműek a tapasztalt folyamatok és az összefüggések.	Nem mutatható ki egyértelmű összefüggés.	A turisták száma nő, de ez a kedvező időjárás mellett gazdasági, helyi szervezési folyamatoknak köszönhető.	A nyár később kezdődik (június második fele), de, de egészen szeptember közepéig kitart.	Nem releváns.	Aktuálisan felmerülő igényekhez való alkalmazkodás.	Aktuálisan felmerülő igényekhez való alkalmazkodás.	Közvetlenül nem, de a településen a szemléletformáló kampányok jelen vannak.	Egyelőre nincs ilyen jellegű együttműködés.
Raposa és Gróf Kft. (Balatongyörök)	Hallottak róla, mind pozitív, mind negatív hatásait érzékelik a mindennapokban.	Hosszabb és intenzívebb meleg időszakok, extrémítás a szezont tekintve és az egyes napokon belül is.	Pozitív és negatív hatások is megjelennek, de mindenképpen több turista látogatja a térséget.	Több turista látogatja a térséget.	A szezon kitolódik és ez kedvezően párosul azzal, hogy az emberek is több pénz, időt fordítanak a pihenésre.	Számos ötlet felmerült már. Pl. kertépítés, növényzet.	Az egyes tevékenységek most is jól kiegészítik egymást.	Árnyékolás, hűtés, klimatizálás, hűtött törölközők biztosítása a vendégek részére.	Nem jelenik meg.	Nincs róla tudomásuk.

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Hévíz-Balaton Airport Kft. (Sármellék)	Ismerik a problémakört. A reptér tevékenységé- ből eredően az időjárási elemek figyelése a mindennapok része.	Repülésmeteoroló- giai szempontból kiszámíthatatlanabb az időjárás.	Kiemelhető, hogy a forróbb nyarak miatt az idősebb korosztályból kevesebben érkeznek.	A volumenben nincs, inkább a forgalmon belüli átrendeződés tapasztalható.	Nincs rá hatással, elsősorban a program-/ attrakciókínálat korlátozza, vagy segíti a szezon alakulását.	A légitársaságok jelentős üzemanyag felhasználó, de messze nem a legjelentősebb üvegházhatású gáz kibocsátó. Ennek ellenére a kibocsátás- csökkentés fontos jövőbeni eleme lesz a repülésnek.	A reptér egyfajta kiszolgáló infrastruktúra a térsgében, ami erősíti a turizmust. A klímaváltozás tekintetében jelenleg nem releváns a témakör.	Nem releváns.	Nem releváns.	Nincs ilyen jellegű együttműködés a témában.

4. táblázat: A megkérdezett interjúalanyok válaszainak összegzése főbb kérdéskategóriáinként – Szálláshely szolgáltatók/vendéglátóhelyek/kereskedelmi szolgáltatók

A sötétkék cellák kiemelkedően jó példát vagy erős klímatudatosságot jeleznek, a középkék szín közepes, a világoskék cellák gyenge fokozatot. A fehér cellák esetében vagy a kérdés nem releváns, vagy a válasz semleges.

Turisztikai attrakciók üzemeltetői

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom-változás	Szezon-hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék-fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmazkodási válaszok	Szemléletformálási válaszok	Tematikus együttműködés
Balaton Múzeum (Keszthely)	Ismerik a kihívást, ennek nem a ténye kérdéses; az okok feltárása a jövő feladata.	A hatások közt a szélsőséges csapadékeloszlást lehet kiemelni.	A turisztikai kínálat függvénye. A strandok szempontjából a napsütés, az egyéb attrakciókat nézve inkább a borúsabb, esősebb időszakok a kedvezők.	A forgalom növekedése több új, vagy megújult attrakciónak köszönhető.	Bizonyos mértékben tapasztalható.	A tevékenység jellegéből adódóan nem releváns.	A tevékenység jellegéből adódóan nem releváns.	Nem releváns.	Természetismereti foglalkozások, táborok szervezésénél, lebonyolításánál szerepet kap a téma. Egyéb óvodai, iskolai programok keretében is előkerül.	Igen, vannak ilyen jellegű együttműködések.
Afrika Múzeum és Állatkert (Balatonederics)	Igen, olyan fontos problémának tartják, amellyel mindenképpen foglalkozni kell.	Hőmérsékleti viszonyok változása, hosszán tartó forró időszakok.	A tartósan meleg időszakokban a vízpartot választják a turisták.	A Balaton tekintetében több a fürdővendég, többen foglalnak szállást. Ez a múzeumba is hatással van. Kimondottan a múzeum szempontjából kevesebb az iskolás csoport, de ez inkább a kevés gyerek miatt van.	Igen. Az augusztusi nagy forróságokat követő lehűlés rövidíti a szezont.	A tevékenység jellegéből adódóan nem releváns.	A tevékenység jellegéből adódóan nem releváns.	A múzeum épületében (klímaberendezés nélküli) árnyékolás. Az állatok kifutóiban fürdőhelyek-dagonyák létesítése. Téli időszakban hőpanellokkal biztosítják a megfelelő hőmérsékletet. A területen rengeteg idős fa van, melyeket meg kell őrizni/pótolni.	Az állatok, a természet „csodáinak” bemutatásán kívül és a szelektív hulladékgyűjtésen kívül nincs egyéb ilyen jellegű tevékenység.	Nem vesznek részt ilyen jellegű együttműködésben.
Badacsonytomaj Város Kulturális Intézménye/ Egry József Emlékmúzeum (Badacsonytomaj)	Igen, alapos ismeretekkel rendelkeznek a témában.	Az egyre sűrűbben előforduló extrém időjárási jelenségek a térségben is tapasztalhatók. A nagy meleget hirtelen zivatarok váltják.	A szélsőséges időjárás problémákat okozhat. Hőségriadók, kritikusan alacsony, vagy magas vízszint mind hatással vannak a turizmusra. Kritikus időjárási események mellett a településeknek többféle attrakciót kell felvonultatnia.	A turistaforgalom nőtt, de ez összetett folyamat. A nagy meleg kedveznek a vízparti turizmusnak, de számos más attrakció és minőségi szolgáltatás is jelen van.	A turisztikai szezon viszonylag könnyen behatárolható időszakokra tagozódik. A főszezon (strand- és üdülőszezon) június-augusztus között van. Ez kiegészül a májusi és szeptemberi hónapokkal.	A jövőben mindenképpen foglalkozni kell a témakörrel, az időjárásban tapasztalható extrém jelenségekkel.	Települési, térségi szinten többféle attrakció felvonultatása, új program elemek. Pl. „Badacsony nyitva októbertől áprilisig” gasztronómiai túra, vagy a Borbarangolás Badacsonyban. Kerékpáros közlekedés lehetőségeinek fejlesztése.	A rendezvényeken nagy melegben párapaput üzemel. Hőségriadók a hivatal épületénél is párapaput helyeznek el.	Pályázatokhoz kapcsolódóan szemléletformálási akciók. Pl. Európai Mobilitási Hét programjaihoz való csatlakozás.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.
EQUITA Lovasudvar és Panzió (Nemesvita)	Köztudott, ismert problémáról van szó.	Forróbb, melegebb időszakok nyáron.	Az időjárás szélsőségei bizonyos fokú alkalmazkodást kívánnak meg.	Az időjárás kiszámíthatatlansága egyre gyakoribb probléma, ami érződik a foglalásokon is.	A lovassportot kedvelők számára a tavaszi és az őszi szezon a kedvezőbb, ebben nincs változás.	Egyelőre még nem került napirendre a vizsgált témát érintően.	A jövőben a szolgáltatások, programok terén alkalmazkodást igényel a klímaváltozás jelensége.	Hűtési, fűtési megoldások újragondolása, árnyékolás.	Nincsen ilyen jellegű tevékenység.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érzett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Gránit Gyógyfürdő Zrt. (Zalakaros)	Ismerik a témakört.	Enyhébb tél, csapadékosabb nyár. Szeptemberben a nyári időszaknak megfelelő meleg. Kevesebb energia szükséges az enyhébb tél miatt.	Hatással van, a hosszú nyár kedvez a strandfürdő működésének. Rendezvények tekintetében problémás: extrém esők, a nagy szél a napvitorlákat károsította.	Kedvező hatással van a forgalomra.	Kedvező hatással van a szezonra, kis mértékben ki is tolódott.	Kimondottan a témakört érintően egyelőre nincsen.	A széleskörű szolgáltatások, lehetőségek mellett kimondottan a témakört érintően egyelőre nincsen, de tervben van.	Napvitorlák, napelemek telepítése.	Helyi, környékbeli iskolákban van jelen. A jövőben a gyógyfürdőben, strandon is megjelenhet hasonló.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.
Hévíz Gyógyfürdő és Szent András Reumakórház	Igen, az okaival, hatásaival is tisztában vannak, átfogó ismeretekkel rendelkeznek.	Szélsőséges időjárás megjelenése és annak eredményeként tapasztalható káresemények. A Hévízi-tavat körülvevő flóra, fauna megváltozása.	Egész évben működő idegenforgalmi attrakció, így kitettség kisebb, de kisebb változások érezhetők. Nagyobb kánikulában a víz már túl meleg. Az egészségügyi szektor képviselőjeként is változások tapasztalhatók.	Nem a változó klímának, hanem elsősorban a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően nő. A fiatalabb generáció is szívesebben látogat Hévizre, és a külföldről érkezők arányai is változtak (pl. orosz vendégkör megjelenése).	A szolgáltatás esetében éves szezonról beszélünk, de az éven belüli eloszlásban vannak változások.	Egyre inkább előtérbe kerül a jelenség a tervezésnél.	Az új szolgáltatások kialakításánál (pl. rendezvények szervezése) természetesen már figyelembe kell venni a meteorológiai adottságokat, azok változásait.	Tájépítészeti tekintetében törekednek a nagy zöldfelületek kialakítására. Dísznövény- állományban is van változás, de elsősorban az őshonos fajok megtartása kap szerepet. Az épületgépészeti megoldások igazodnak a változásokhoz. Az árnyékolás, vízpermet megoldások folyamatosan fejlődnek. Tervben van vertikális zöldfalak, zöldtetők alkalmazása.	Az általános környezetvédelem részeként, de inkább a tő védelméhez kapcsolódóan.	A várossal természetesen léteznek különféle kooperációk, de egyéb ilyen jellegű együttműködés egyelőre nincs. A megyei klímastratégia véleményezésében, társadalmi egyeztetésében részt vettek.
Hévíz Tófürdő	Ismerik a témakört.	A településen nem érzi konkrét hatásait a jelenségnek.	A tófürdő egyedülálló attrakció, nincs érzékelhető hatása rá a jelenségnek. Megemlíthető, hogy a Balaton több turistát vonz a nagy kánikulában.	A folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően nő.	Egyedi szolgáltatásról van szó, a jelenség nincs érzékelhető hatással a szezon hosszára.	Egyelőre nincs napirenden.	Egyelőre nincs napirenden.	Az energiatakarékos megoldások, zöldenergiák használata már most megjelennek.	Nincsenek jelen ilyen jellegű programok.	Nincsen ilyen jellegű együttműködés.

Interjúalany	Probléma, kihívás ismerete	Konkrétan érezett hatások	Turizmusra gyakorolt hatások	Forgalom- változás	Szezon- hossz változás	Stratégiai tervezési válaszok	Termék- fejlesztési válaszok	Konkrét alkalmaz- kodási válaszok	Szemlélet- formálási válaszok	Tematikus együtt- működés
Istvándi Birtok és Borműhely - Istvándi és Társa Kft. (Káptalantóti)	Igen, ismerik a témakört.	A klímaváltozással egyre több aszályos évre kell számítani. A kevesebb csapadék és a magas hőmérséklet a borok savasságát befolyásolja.	A vállalkozás egyik húzóágazata a borturizmus, amelyet nagymértékben befolyásol a szőlőtermesztési ágazat sikeressége, ami erőteljesen időjárásfüggő.	A térséget tekintve pozitív a meleg, csapadékmentes nyár. A vízpart látogatottsága ilyenkor értelemszerűen megnő.	Érezhető némi változás. A melegebb, csapadékmentes őszt kitolja a szezon.	A csapadékhány nem a legkiemeltebb probléma, de a jövőt tekintve az öntözési technológiák kialakításának kérdésköre előtérbe kerülhet.	Kimondottan a klímaváltozás kapcsán nem, de a balatoni borászok egyik törekvése, hogy egész évben látogatható legyen térség és a vízpart adta szezonális csökkenjen. A szélesebb körű szolgáltatásokkal ez elérhető.	Egyelőre nincs ilyen.	Nem releváns.	Nincs ilyen jellegű együttműködés a témában.
Zalaerdő Zrt. (Nagykanizsa²)	Ismerik a témakört, tisztában vannak a kihívásokkal.	Melegebb nyári napok, változékonyabb időjárás. Ezzel összefüggésben az élővilág szokásai is megváltoznak.	Az erdészet tevékenységének ez csak kis szelete, így nem érzékelhető a változás e tekintetben.	Nem tapasztalható változás.	Igen, az időjárás átalakulása hatással van az éven belüli megszokott menetrendre.	A Zalaerdő Zrt. a rá bízott állami vagyonnal gazdálkodik. A klímaváltozás tapasztalt hatásainak kiküszöbölése érdekében a változásoknak ellenálló növényeket kell telepíteni.	Nem releváns.	A klímaváltozás tapasztalt hatásainak kiküszöbölése érdekében a változásoknak ellenálló növényeket kell telepíteni.	Elsősorban a természet, az erdő és az erdei élővilág megismeréséhez kapcsolódik. Ennek egy szelete az időjárás és a klímaváltozás. Mindebben aktív, és egyre aktívabb szerepet vállal a szervezet.	Nincs ilyen jellegű együttműködés. A megyei klímastratégia véleményezésében, társadalmi egyeztetésében részt vettek.

5. táblázat: A megkérdezett interjúalanyok válaszainak összegzése főbb kérdéskategóriánként – **Turisztikai attrakciók üzemeltetői.** A sötétkéék cellák kiemelkedően jó példát vagy erős klímatudatosságot jeleznek, a középkek szín közepes, a világoskéék cellák gyenge fokozatot. A fehér cellák esetében vagy a kérdés nem releváns, vagy a válasz semleges.

² Nagykanizsai székhellyel, de számos BKÜ-t érintő működési területtel.

Klímaváltozás és turizmus – általános percepciók

A klímaváltozás érzékelhető és feltételezett hatásai mellett, hogy a tudomány és a világpolitika egyik központi kérdésévé váltak, a mindennapokban is foglalkoztatják az embereket magánszemélyként, termelő szervezetként, szolgáltatóként, vagy éppen a szabadidőt kellemesen eltölteni vágyó turistaként. **A klímaváltozás problémakörének általános ismeretéről, a turizmusra gyakorolt befolyásáról a vizsgált térségben megkérdezettek mindegyike hallott, túlnyomórészt tisztában van a fogalomkörrel,** azonban több esetben az az érdekes kettősség is érződött, hogy bár hatásait tapasztalják, érzik, mégis számos esetben egyfajta „távoli” dologként tartják számon, melyre ők maguk kevesebb hatással lehetnek. A kérdések előrehaladtával azonban kirajzolódott, hogy bár számos esetben nem is feltétlenül tudatosan, de mégis „napi szinten” érinti és foglalkoztatja őket a témakör és közvetlenül, vagy közvetetten tesznek ellene, alkalmazkodnak a hatásaihoz.

A „**Mennyire tartja fontosnak tartja a klímaproblematikát a térség életében?**” kérdésre a válaszadók az ötfokozatú skálán túlnyomó részben **a hármas (közepesen fontos) és ötös fokozat (kiemelten fontos) kategóriákban foglaltak állást,** a válaszok inkább a négyes és ötös kategóriák felé tolódtak. A probléma súlyosságát egyes kategóriára (egyáltalán nem fontos) senki sem értékelte.

A „**Mennyire komoly probléma ez az ön konkrét munkáját érintően a klímaváltozás?**” kérdéskörben az előzőekhez hasonló eredmények voltak tapasztalhatók, azzal a kiegészítéssel, hogy **a közepesen fontos és a kiemelten fontos kategóriák összességében egyenletesen oszlottak el a válaszokban.** A kutatás által érintett négy célcsoport (települési önkormányzatok; települési turisztikai/TDM szervezetek, szálláshely szolgáltatók/vendéglátóhelyek/kereskedelmi és egyéb szolgáltatók; turisztikai attrakciók üzemeltetői) közül az önkormányzatoknál szinte egyöntetűen az ötös fokozatot (kiemelten fontos) jelölték meg. Ez nagy valószínűséggel azzal a ténnyel hozható összefüggésbe, hogy a településüzemeltetés, fenntartás összetett feladatai (például zöld területek fenntartása, ingatlanfenntartás, csapadékvíz elvezetés, viharok, egyes turisztikai attrakciók fenntartása) közt a mindennapokban erőteljesebben érzékelhetők a klimatikus, időjárási változások. Ezzel szemben a turisztikai/TDM szervezetek – ahol a válaszok az egyes és ötös kategóriák közt szinte egyenletesen oszlottak el – munkájuk jellegéből, területi elhelyezkedésükből adódóan nem vagy éppen eltérő módozatokban érzékelik a vizsgált folyamatokat.

A lekérdezések alapján általánosságban egyértelműen kijelenthető, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége szerint a klímaváltozás mind a mindennapi életben, mind a turizmusban egy **olyan – mind pozitívumokkal, mind pedig negatívumokkal bíró jelenség – amellyel érdemben foglalkozni kell.**

Klímaváltozás okozta hatások a térségben

A térségben érzékelt, klímaváltozás okozta hatások kapcsán a kutatás két területre fókuszált: egyrészt a térségben érzékelt, tapasztalt klímahatásokra, valamint arra, hogy milyen hatással bír a tapasztalt jelenség a turizmus szektor kínálatára, a térség forgalmára, a szezon hosszának alakulására.

A válaszok alapján a klímaváltozáshoz köthető időjárási elem-változások közül a megkérdezettek a következőket emelték ki.

- A hőmérsékleti viszonyokban, alakulásukban érezhető a változás. Több a magas hőmérsékletű napok száma. A **tartósan meleg időszakok** jelen vannak, a napsütéses órák száma érezhetően nőtt. Egyre több **aszályos** évre kell számítani.
- **Extrém viharok, komoly esőzések, a csapadékviszonyok kiszámíthatatlanná válása.** Több az intenzívebb felhőszakadás. Csapadék ritkábban esik, de egyszerre több lezúdul, gyakran erős viharokkal társul.
- A **szélsőségek** irányába tolódik el az időjárás. A klímaváltozás kapcsán **időjárási bizonytalanságok** lépnek fel. Az **extrémítás** a szezont tekintve és az egyes napokon belül is jelen van. Gyakori szélsőségeket tapasztalni, a magas hőmérséklet és nagyobb viharok váltakoznak. A szélsőséges időjárás eredményeként tapasztalható káresemények gyakoribbak.
- Az **évszakok átalakulnak**, szinte két évszokról beszélhetünk: enyhe, hó nélküli telekről és melegebb és hosszabb nyarokról. A forró nyári időszakokat, heves özönvízszerű esőzések szakítják meg. A telek is melegebbek, tartósabb hótakaró régóta elmarad. **Az átmenet a tél és nyár közt jelentősen lerövidült.** Szeptemberben például gyakran tapasztalható a nyári időszaknak megfelelő meleg.

Fenti összesített vélemények mellett azt a véleményt is többen képviselték, hogy *„Jelentősebb változások nem érezhetők.”/„Drasztikusan nem érezhető a hatása.”/„A településen nem érezhető konkrét hatása a jelenségnek.”/„Forróak a napok, de a nyár mindig a melegeiről szólt.”* Egy válaszadó szerint: *„Változékonyság érezhető, de nem egyértelműek a tapasztalt folyamatok és az összefüggések.”* Egy szintén érdekes vélemény szerint: *„Nem kimondottan a csapadék, vagy a hőmérséklet szélsőségei, hanem azok rövid időn belüli változásai mondhatók új jelenségnek.”*

A turizmusra gyakorolt közvetlen és közvetett hatások

A turizmus szektor kínálatára, a térség forgalmára, a szezon hosszának alakulására vonatkozó válaszok is figyelemreméltó eredményeket hoztak a vizsgált témakörben, melyek az alábbiak szerint összegezhetők:

- A települési önkormányzatok kiemelték, hogy **a hőségnapok száma kedvezően hat a vízparti turizmusra.** Kánikula idején egyértelműen nő a vízpartot felkeresők száma. A hőségnapokon hétvégén a strandok „teltházások”. Viszont rossz idő esetén a partközeli és háttértelepüléseken megjelennek a kirándulócsoporthoz. A fürdésre nem, vagy kevésbé alkalmas kedvezőtlen időjárás egyes más jellegű turisztikai attrakcióknál számos esetben túlsúlyosságot eredményez, vagyis az időjárás magától értetődően egyértelműen hatással van rá. Mind a szálláshely-szolgáltatók, mind pedig a turisztikai attrakciók üzemeltetői beszámoltak arról, hogy a hirtelen változások, a kiszámíthatatlan szélsőségek általában befolyásolják a turizmust, nehezebbé teszik a tervezést, az éves, szezonális munkamenetet.
- **A szélsőséges időjárás problémákat okozhat.** A hőségriadók, a kritikusan alacsony, vagy magas vízszint mind hatással vannak a turizmusra. Az időjárás szélsőségei bizonyos fokú alkalmazkodást kívánnak meg. A kiszámíthatatlanabb időjárás hatással van a foglalásokra, lemondásokra is. Kritikus időjárási események mellett **a településeknek többféle attrakciót kell felvonultatnia.** Rendezvények tekintetében mind a települési önkormányzatok, mind pedig a TDM szervezetek kiemelték, hogy **a kültéri**

rendezvények szervezése nagyobb körütekintést igényel. A kedvezőtlen időjárás miatt több rendezvényt is le kellett mondani, vagy átszervezni.

- Egy, a térségben működő megkérdezett TDM szervezet véleménye szerint: *„Turisztikai szempontból figyelemre méltó változásoknak lehetünk tanúi a szezon alakulásának tekintetében. Ez befolyásolja az utazási kedvet.”* A további véleményeket elemezve az évszakok jellegének átalakulásával egy **elnyújtott szezonról beszélhetünk, de a térség turizmusa inkább a nyárhoz és az ünnepekhez kötődik, illetve a hosszú hétvégék köré épül.** Bár az iskolakezdés erősen befolyásoló tényező, de kedvező időjárásnak köszönhetően az őszi szezonnal, mint utószezonnal egyértelműen lehet kalkulálni a vélemények alapján. Kijelenthető, hogy a főszezon (strand és üdülőszezon) június-augusztus között van. Ez az időjárás függvényében, de egyre inkább kiegészül a májusi és szeptemberi hónapokkal. A környék gyógyfürdőinél éves szezonról lehet beszélni. Ezen esetekben egész évben működő idegenforgalmi attrakciókról van szó, így kitettségük kisebb, de kisebb változások érezhetők. A speciális adottságokkal bíró Hévíz vonatkozásában így hangzott egy vélemény: *„A hektikus, kiszámíthatatlan időjárás előny lehet, mivel a város stabil, ettől független szolgáltatást tud nyújtani.”* Viszont kisebb változásokról utóbbi esetben is be lehet számolni, így például arról a tényről, hogy nagyobb, hosszán tartó kánikulában a Hévízi tó akár már túl meleg érzetet kelthet.
- **A változó klíma számos egyéb kedvező, vagy éppen kedvezőtlen hatással is bír.** *„Kevesebb energia szükséges az enyhébb tél miatt.”* - említi meg egy szállásadó. *„A kevesebb csapadék és a magas hőmérséklet a borok savasságát befolyásolja.”* - világít rá az összefüggésre egy szőlészettel, borászattal működő vállalkozás. A turisztikai attrakciókat is létesítő, fenntartó erdészeti képviselőjének megfogalmazásában: *„Az időjárás átalakulása hatással van az éven belüli megszokott menetrendre.”*

Fenti véleményeken túl fontos megemlíteni azon nézőpontokat is, melyek szerint a vizsgált térség turistaforgalma a szezonban stabilan magas. **Többen kiemelték, hogy a klímaváltozás tekintetében a térségben még nem érezhető olyan mértékű változás, amely érdemben befolyásolná az itteni mindennapokat.** Bár a turizmusra számos tekintetben hatással van az időjárás, a forgalom növekedésének a térségben nem az időjárási elemek változása, sokkal inkább a széles programkínálat, a belföldi gazdaság erősödése az Európán belüli, biztonságos utak felértékelődése, a minőségi szolgáltatások számának emelkedése a fő mozgatója. Viszont az is tény, hogy a térség központi attrakciója a Balaton, melynek vízgyűjtőjén a vízkészlet jelentős csökkenésének forgatókönyvére sem árt felkészülni a jövőben.

Klimaváltozási hatásokra adott válaszok a térség turizmusában

A kutatás további lényegi eleme volt a potenciális és létező válaszokra, alkalmazkodási megoldásokra való rákérdezés. A lehetséges válaszlépések sora meglehetősen széles körű. Mint ahogyan a válaszokból is kiderült más eszközei vannak az önkormányzatoknak, TDM szervezeteknek és más nézőpontból szemlélik a folyamatokat az attrakciók üzemeltetői, a szálláshely és egyéb szolgáltatók is. A stratégiai tervezés értelemszerűen az első két említett csoportnál kap erősebb relevanciát. A klímaváltozás kérdésköre a vizsgált térség egyes településfejlesztési stratégiáit, és a megyei fejlesztési dokumentumokat áttanulmányozva érintőlegesen jelenik meg. A vizsgálatok során a stratégiai tervezés, termékfejlesztés, a konkrét alkalmazkodási megoldások, a szemléletformálás és a tematikus együttműködések kérdéskörben adott válaszok az alábbiak szerint összegezhetők.

- **Turisztikai tervek, stratégiák** szinte minden megkérdezett településen és ezzel összhangban turisztikai, TDM szervezetnél léteznek, de **a klímaváltozás témaköre egyelőre érintőlegesen jelenik meg.** „A meglévő stratégiákban a klímaváltozással kapcsolatos kérdések nincsenek napirenden.”/”Desztinációfejlesztési stratégia van, a klímaváltozás témaköre nem jelenik meg benne.”/”Kimondottan a klímaváltozás kapcsán nincs ilyen, a fenntarthatósági kérdések megjelennek a kapcsolódó dokumentumokban.” Üdítő kivétel Gyenesdiás, ahol a település már rendelkezik klímastratégiával, melynek fontos célja a klímabarát turizmus kialakítása, a témakör előtérbe helyezése. Számos helyen jelen van különböző környezetvédelmi projektekben való együttműködések kapcsán a vízgazdálkodási tervek készítése, vízviszatarató rendszerek kiépítésének tervezése, vagy előbbiekhez kapcsolódó konkrét beruházás. E mellett az energetikai programokban, közlekedési programokban, turisztikai programokban kisebb-nagyobb súllyal, de megjelenik a klímaváltozás kérdésköre. Az egyes témakörök közti átfedéseket többen a pályázati projektek kötelező indikátortábláiból ismerték meg.
- Előremutató, hogy **többen jelezték: a jövőben szándék van települési klímastratégia elkészítésére.** „A jövőben mélyebben foglalkozni kell a témával.” Számos megkérdezett egy ilyen stratégia elkészítését pályázati forrás feltételekhez kötötte, hiszen a témakör mélyreható elemzése alapos szaktudást igényel. „Az önkormányzatoknak nincsen erre eszközrendszere és felkészültsége.”
- A megkérdezettek közül néhányan kitértek arra is, hogy **úgy érzik, a klímaváltozás globális jelenség, a helyi szintű ráhatás mértéke csekély.** „A kihívás óriási léptékű, a helyben adott válaszok volumene elhanyagolható. Ennek ellenére apróbb előremutató elképzelések – például a környezetbarát energetikai megoldások – beépülnek a tervezésbe.”
- A legtöbb megkérdezettnél, de kiemelten a szálláshely-szolgáltatóknál a tervezésben a témakör a gazdaságos üzemeltethetőség és a fogyasztói igények kapcsán kerül elő a jövőbeni tervekben. „Árnyékolás, klimatizálás, energiahatékony megoldások tudatosabb tervezése. Anyag és energiatakarékos megoldások alkalmazása a jövőben.”
- **A termék- és szolgáltatásfejlesztésben megjelenő, a témakört érintő változások** a desztinációk szintjén a több lábon állás megteremtésének kihívásaiban, szolgáltatói szinten pedig a saját attrakciók színesítésében jelennek meg. A szálláshelyeknél a kültéri és beltéri medencehasználat opciója jól kiegészíti egymást, de számos Balaton-parti strand is kültéri medence, gyermekpancsoló üzemeltetésével bővítette szolgáltatásait (például Keszthely, Balatongyörök) az elmúlt időszakban. De a játszótér, csúszda, röplabdapálya, tenisz, csónak, vízi-bicikli kölcsönzés, gyermek-animáció szolgáltatásainak fejlesztése szinte mindenhol folyamatos és **közvetlenül vagy közvetett módon elősegítik az időjárástól függetlenebb szabadidő eltöltés lehetőségeit.**
- **A konkrét alkalmazkodási válaszok** általánosan minden vizsgált kategóriánál (a TDM-ek esetében értelemszerűen „csak” a stratégiai gondolkodás, szemléletformálás részeként) megjelennek. „Az épületgépészeti megoldások igazodnak a változásokhoz.” Az **energiatakarékos megoldások** (leggyakrabban a LED-es izzók) használata, **szigetelés, fűtőkorszerűsítés,** illetve a **megújuló energiaforrások** (elsősorban a napelemes rendszerek), **árnyékolók alkalmazása** jelen van. Fentiek mozgatói elsősorban gazdasági tényezők. Az **egyre tudatosabb növénytelepítés** is előtérbe kerül. „Dísznövényállományban is van változás, de elsősorban az őshonos fajok megtartása kap szerepet.” Települési szinten mindez **helyi termelői piac** kialakításának segítségével,

zöldfelületek fenntartásával, komposztálással, vízrendezési feladatokkal (például záportározók kialakítása) egészül ki. Hőségnapokon a bevált gyakorlatok szerint **párakapuk, vízosztás** a nagyobb településeken jelen van. Előremutató, hogy az **idősek, egészségügyi problémákkal küzdők is előtérbe kerülnek** egyes helyeken. *„Hőségriasztás alkalmával a hirdető táblákon felhívást teszünk közzé, illetve a falugondnok jobban figyel az idősekre, napi folyadék bevitelre emlékezteti őket, vagy ha menniük kell valahová orvoshoz, bevásárolni, akkor hóhullám idején különös gondot fordít az idősek szállítására és ellátására.”*

- A **szemléletformálási tevékenység**, valamint a **konkrét együttműködések** a megkérdezettek összesített véleménye szerint elsősorban pályázatokhoz kapcsolódóan történnek. Szemléletformálási akciók ezen kívül elsősorban az óvodai, iskola programok közt jelennek meg vagy konkrét dátumok, jeles napok eseményeihez kapcsolódik: Európai Mobilitási Hét programjaihoz való csatlakozás, Föld napja, Víz világnapja. *„Közvetlenül nincs jelen, de az iskolai, óvodai programokban már megjelenik az a fajta tevékenység.”* Természetesen a kimondottan ilyen témára fókuszáló attrakciók, tevékenységek esetében (például Balatoni Múzeum, Afrika Múzeum, Zalaerdő Zrt.) a szemléletformáló jelleg központi szerepet kap. Néhányan egyes célcsoportok témakört érintő fogadókészségének hiányát tapasztalták. Konkrét együttműködésekről a klímaváltozás témakörét érintően kevesen számoltak be. Gyakran előforduló vélemény, hogy *„Nincs információnk ilyen jellegű klimatológiai célú együttműködésről.”* Néhányan jelezték, hogy hallottak megyei klímastratégiák elkészítéséről, esetleg részt is vettek a kapcsolódó egyeztetési folyamatokban.

Fentiek alapján a résztémakört érintően kijelenthető, hogy a klímaváltozási hatásokra adott válaszok a térség turizmusában közvetlenül, vagy közvetve megjelennek. **A stratégiai szintű tervezés az esetek nagy részében még gyerekcipőben jár**, de kedvező folyamatokról, a témakör iránti érdeklődésről mindenképpen be lehet számolni. Az alkalmazkodás fő mozgatói elsősorban még gazdasági tényezők, illetve ezzel szoros összefüggésben a fogyasztói igények kielégítése.

Gyakorlati beavatkozások, előremutató példák

A vizsgált térség központi attrakciója a Balaton. A balatoni turizmus fő meghatározója értelemszerűen a strandolás, melynek kapcsán az időjárás meghatározó, számos esetben korlátozó tényező. A klímaváltozás kérdéskörében a megkérdezettek közül sokan asszociáltak a hosszan tartó meleg időszakokra, (kisebb-nagyobb viharokkal megszakított) hóhullámokra, melyek kedvező hatással vannak a turisztikai szezonra, az érintett térség vízparti üdülő turizmusára. Ez kézzelfogható, számokban is jól kimutatható. *„Amennyiben jó időt ígérnek, hétvégén kánikula várható, akkor a vízpart felé mozdulnak az emberek. Ez a hétvégi zsúfoltságban realizálódik a strandokon.”* – fogalmaz egy turisztikai desztináció menedzsmenttel foglalkozó szervezet képviselője. Ekkor mind a strandok, mind pedig a szállások „teltházzal” üzemelnek. 2018. augusztus első hétvégéje is – egy hosszan tartó hóhullámos időszak részeként – ilyen időt hozott. Erről az időszakról számol be az alábbi írás idézett részlete.

A nagy kánikulában alig lehet szállást találni a Balatonon

A hétvégén rekordot döntött a balatoni strandok látogatottsága, alig lehet szállást találni - írja az MTI a szállás-, kemping- és strandüzemeltetők információi alapján. (...) Az idén akár kétjegyű is lehet a vendégforgalom növekedése

a Balatonnál - mondta Hoffmann Henrik, a Balatoni Turizmus Szövetség (BTSZ) elnöke. A 23 tagszervezetet, illetve közel 3 ezer turizmusban érdekelt balatoni vállalkozót tömörítő szervezet elnöke rámutatott: rendkívül felértékelődtek és keresettek lettek a magánszálláshelyek, így a tótól távolabbi települések is jobban részesülhetnek a turizmusból. Hoffmann szerint nagyon nehéz most szállást találni a Balatonnál: akadnak, akik kocsikban alszanak, vagy sátrat vernek fel a kocsijuk mellé.

A szombat a legnépszerűbb strandolás nap

A balatoni strandok óriási hétfégi forgalomról számoltak be. A keszthelyi strandok látogatottsága rekordot döntött szombaton, az átlagoshoz képest mintegy 30 százalékkal többen váltottak jegyet. A 3500 ember befogadására alkalmas Városi Strandon szombaton teltház volt. A Helikon Strandon - amelyet többnyire a helyiek látogatnak - az átlagosnál mintegy 30 százalékkal többen fürödtek ezen a napon. (...) Siófokon az esőzések miatt a város két fizetős strandjának eddigi forgalma valamivel elmaradt a tavalyitól, de ezt még ellensúlyozhatja, ha augusztusban száraz, meleg marad az idő. A hétféteken 60 százalékkal több a strandoló, mint hétköznap, főleg hőségriadó idején. A legutóbbi hétfégen csaknem megtelt a 13 500 főt befogadni képes Nagysztrand, a PLÁZS.

Fontos, hogy a szálláson medence is legyen

A Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségének (MSZÉSZ) elnöke azt írta az MTI-nek, hogy hőség idején megnőnek a legutolsó pillanatokban leadott foglalások az olyan szállodáknál, amelyeknek van medencéjük, vagy a közelükben strand található. Az utóbbi egy-másfél hétben megszorodtak az akár csupán három napon belüli foglalások, amelyek egyébként ritkák a szállodáknál. A tavalyi augusztusi foglalásokkal összehasonlítva az idén 5-10 százalékkal nőtt országsszerte a medencével rendelkező vagy strandközeli szállodák kapacitásának kihasználtsága, ami plusz vendégéjszakákat és bevételt jelent. A hévízi szállodánál például közel 15 százalékkal emelkedett a foglaltság az utolsó pillanatokban érkezett vendégek jóvoltából - tette hozzá az MSZÉSZ elnöke.

A Balaton déli partjának legnagyobb szállodája, a 271 szobás, 4 és 5 csillagos minősítésű szálláshelyeket adó hotel Azúr értékesítési igazgatója, Sternóczky Balázs arról számolt be az MTI-nek, hogy a kapacitás-kihasználtságuk eddig a tavalyi évhez hasonlóan alakult, a bevételük azonban nőtt, mivel átlagosan 8 százalékkal emelték az árakat. A külföldi vendégek aránya valamivel csökkent, jelenleg 35 százalék. Továbbra is a német turista a legtöbb és a korábbi évekkel többen jönnek Szlovákiából, Cseh- és Lengyelországból.

Lengyel Ernő, az Anna-bálok rendező, négycsillagos, száz szobás, vendéglőt is üzemeltető balatonfüredi Anna Grand Hotel tulajdonos vezetője arról számolt be, hogy szerény, 3-4 százalékos forgalomnövekedést terveztek erre az évre, amit eddig teljesítettek. Az árakat átlagosan egy-két százalékkal emelték. Júniusban 80, júliusban 90 százalék körül alakult a kapacitáskihasználtságuk, a hétfégen viszont már teltházzal üzemeltek. Vendégkörüknek tíz éve még a fele, az idén mintegy 35 százaléka külföldi, a legkülönbözőbb országokból.

Megnőtt a kempingési kedv

Székely Ferenc, a 8 kempinget üzemeltető Balatontourist Kft. általános igazgatóhelyettese az MTI-nek azt emelte ki, hogy egyre több a környékbeli programokhoz, fesztiválokhoz kapcsolódó szállásigény. Az idén eddig több mint 80 ezer vendég mintegy 300 ezer vendégéjszakát töltött el az egységeikben. Az augusztus 5-ig összegzett adatok szerint a vendégszám 0,4 százalékkal, a vendégéjszakák száma 1,5 százalékkal nőtt a tavalyi év hasonló időszakához képest. A külföldi vendégek aránya az idén 40 százalék, némileg nőtt. A legtöbben Németországból, Dániából, Hollandiából, Csehországból, Lengyelországból és Ausztriából érkeztek.

Részlet a Travelo.hu – online utazási magazin „A nagy kánikulában alig lehet szállást találni a Balatonon” című írásából.

Forrás: <http://www.travelo.hu/balaton/20180807-balatoni-rekordot-allit-a-strandokon-es-hotelekben-a-hoseg.html>,

2018. augusztus 07., Letöltés dátuma: 2018. október 22.

A fenti a térség turizmusának szempontjából egy nagyon kedvező jelenség, azonban ennek a folyamatnak – hosszan tartó kedvezőtlenebb időjárási körülmények esetén – könnyen az ellentéte is előfordulhat. Nagyon sokan számoltak be arról, hogy a part kedvezőtlen időjárása esetén a turisták egyértelműen elkezdik keresni az alternatív programlehetőségeket. A városlátogatások, a kulturális örökség-turizmus, az aktív turizmus ilyenkor egyértelműen felélénkül, ennek kiaknázására azonban tudatos tervezésre van szükség. Az ilyen hűvösebb, borúsabb időszakokban felélénkül a vizsgált térségben lévő (Hévíz, Zalakaros, Csisztapuszta) és a környékbeli (Kehidakustány, Zalaszentgrót, Zalaegerszeg) gyógy-, wellness és élményfürdőinek látogatottsága is. A megkérdezettek közül sokan az időjárás kiszámíthatatlanságát, hirtelen változásait vetették fel legjelentősebb problémának. A bizonytalansági tényezőket az említett fürdők, vagy éppen a széleskörű szolgáltatást nyújtó szálláshelyek ellensúlyozhatják. Ennek kapcsán egy megkérdezett – kül- és beltéri medencékkel is rendelkező – szálláshely-szolgáltató így fogalmaz. „Ha egy család júniusban, vagy július végén

elindul nyaralni és nem biztos benne, hogy meg tudja-e fürdetni a gyerekeket, akkor nálunk sokkal inkább biztosra mehet. Garanciát nyújtunk a vizes élményekre.” Vagyis **az időjárási szempontokat is kiemelten figyelembe vevő turisztikai szempontú több lábon állás**, az attrakciók körének, típusainak szélesítése egyéni szolgáltatói és térségi szinten is kifizetődő lehet.

A konkrét válaszok gyakoriak voltak az elsősorban gazdasági célokat figyelembe vevő, közvetetten azonban a klímaváltozásra is jelentős hatással bíró **energiatakarékossági, energiahatékonysági, energia-kiváltási megoldások**. Több vélemény megerősítette azt a tényt, hogy célszerű, ha a tudatos energiatakarékosság és az energiahatékonysági intézkedések összehangoltan történnek. Így például az épület szigetelése, az ablakcserék megelőzik az épületgépészet korszerűsítését. Fűtőberendezés cseréjét javasolt az épület hőszigetelése után (vagy azzal együtt) megvalósítani, hiszen utóbbi elvégzésével az épület hőszükséglete jelentősen változhat. Ugyanez a helyzet például a napelemeknél, ahol célszerű, ha az energiatakarékosság fejlesztése megelőzi a napelemek telepítését. Így a napelemek már egy csökkentett energiafogyasztásra tervezhetők. Hagyományos izzók **LED-es megoldásokkal** való helyettesítéséről többen számoltak be mind szolgáltatói, mind pedig önkormányzati szinten. Az interjúk alapján a **megújuló energiaforrások alkalmazása** közül a **napelemek** örvendenek a legnagyobb népszerűségnek. Egy előremutató fotovoltaikus rendszert mutat be az alábbi esettanulmány.

Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház fotovoltaikus rendszerének kialakítása

A Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház területén a villamosenergia-költségek csökkentése céljából egy 230 kW-os napelem-rendszer került telepítésre, melynek éves termelése ideális esetben várhatóan 262.000 kWh. A napelem-panelek az egykori kazánház épületének tetején nyertek elhelyezést, illetve - mivel a kórház- és gyógyfürdőkomplexum Terápia Centrumának tetőszerkezete jelenleg alkalmatlan erre – az egykori kertészet területén kerültek telepítésre.

A panelek Hisunage HSG 60P polikristályos napelemek, melyekre jellemző a magas hatásfok és a hosszú távú megbízhatóság mind minőségben, mind teljesítményben. A kertészet területére összesen 632 tábla napelem került elhelyezésre, melyek összteljesítménye 158 kW. Ezen panelek által termelt egyenáramú villamos energiát 6 db Growatt 20000 UE, 4 db Growatt 10000 UE és 2 db Growatt 5000 TL típusú inverter alakítja a hálózati feszültségnek megfelelő váltóárammá, amely alkalmas a kórházban lévő fogyasztók villamosenergia-ellátására. Az egykori kazánház és a gyógyszertár épületére 288 tábla napelem került elhelyezésre, melyek összteljesítménye 72 kW-tal bír. Ezen paneleket 3 db Growatt 20000 UE típusú inverter kezeli.

A projekt célja a kórház villamosenergia-igényének részbeni közvetlen kielégítése egy 230 kW összteljesítményű, belső hálózatra csatlakozó napelem-rendszer kiépítése által annak érdekében, hogy a villamosenergia-szolgáltatás költségeiből jelentős megtakarításokat érjen el.

Részlet a „Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház fotovoltaiikus rendszerének kialakítása” című összefoglalóból. Forrás: <http://www.spaheviz.hu/hu/download/kozadat/351/1/>, Letöltés dátuma: 2018. 10.26.

A fentiekén túl a gyógyfürdő és a kórház egyes épületrészeinek energiaigényét 3 db, összesen közel 2 MW-os fűtésre-hűtésre és használati meleg víz előállítására alkalmas **hőszivattyús rendszer** biztosítja. Az elfolyó gyógyvíz hőmérséklete 25-30 °C. Ebből a forrásoldali hőmérsékletből 70-80 °C hőmérsékletű fűtővizet állítanak elő a hőszivattyúk. Hasonló előremutató beruházásról lehet beszámolni Keszthely Városi strandját érintően, ahol energetikai korszerűsítés keretében 18 kW teljesítménnyel napelemeket telepítettek 2015-ben. A rendszer valamivel több, mint 20.000 kWh villanyáram megtermelésére, a teljes villamosenergia-igény nagyjából egyötödének kiváltására képes évente. Ahogy a terepbejárás tapasztalatainak összegző táblázatában is részben említésre került, a zalakarosi Gránit Gyógyfürdőben 2014-ben szintén napelemes rendszert helyeztek üzembe. A fedett fürdő tetőszerkezetén 80 db napelem panelt helyeztek el. A beruházás célja természetesen ez esetben is a működési költségek csökkentése, a fürdő legnagyobb „energiafalóinak”, a vízforgató berendezések és az élményelemek villamosenergia-felhasználásának részbeni kiváltása volt. Balatonlelle szabad strandján a napenergia-hasznosítás egy egyszerűbb megoldása található. A szabadtéri **napkollektoros zuhanyzó** csészealj szerű tartályában a nap melegíti fel a vizet a „jó öreg udvari fekete hordók” mintájára, azt újragondolva.

Több interjúalanyánál említésre került, hogy a nyári kánikulában az utcák, a térkővel borított terek gyakran túlmelegszenek, így a **tudatos növénytelepítés** több szempontból is felértékelődik. A gyümölcsösök kapcsán egy interjúalany kiemelte: „A meleg hatására a

gyümölcsösök 2-3 héttel korábban érnek.” Ez természetesen az élővilág más összetevőire is hatással van. Egy másik megkérdezett érintett így fogalmaz: „Az időjárási változásokkal összefüggésben az élővilág szokásai is megváltoznak.”

A zöldfelületek jelentőségére többen felhívták a figyelmet: amellet, hogy árnyékot adnak, párasítanak, kedvező(bb) mikroklímát biztosíthatnak, akár évtizedekre meghatározhatják egy-egy utca jellegét, illetve a településképet. A telepített növények tekintetében érdemes minden esetben az adott fajra/fajtára jellemző végleges, az élettartam egészét figyelembe vevő mérettel és adottságokkal számolni. Keszthely Város Településképi Arculati Kézikönyvének „Épületek előtti zöldfelületek beültetése, gondozása” című alfejezete nagyon előremutató módon tesz ajánlásokat a közterületi és a magántelkek növénytelepítéseire vonatkozóan, valamint a termőtalajok megóvására, a tudatos csapadékvíz hasznosításra.

Épületek előtti zöldfelületek beültetése, gondozása

Épület előtti zöldfelületek beültetése

Az utcaképet jelentősen befolyásolja a közterületen található növényállomány. Egy egységes fasorral rendelkező utcában az ingatlanok értéke is magasabb, ugyanis az esztétikai előnyök mellett számos más pozitívuma is van, mint például a pihenési célú hatása, kellemesebb mikroklíma, intimebb teraszok, erkélyek. A telkünk előtt, a közterület részét képező zóldsáv gondozásának, egyedi kiültetéseknek nagy hagyománya van hazánkban. Mindig gondoljunk arra, hogy a közterületen végzett tevékenységek engedélykötelesek, kérjünk engedélyt. Ne feledjük el, hogy egy utcai fának, cserjének más követelményeknek kell megfelelnie, mint egy kerten belüli fajnak. Egyrészt illeszkednie kell egy nagyobb fasorba, tűrőképesebb minőségű fajtából kell állnia, illetve nem elhanyagolható kérdés, hogy a különböző habitusú, fenntartási igényű növények többletmunkát jelenthetnek, megnehezíthetik a fenntartási feladatok tervezését. Általános, átfogó cél, az utca egységes képének megőrzése. Amennyiben ezekre a területekre növényültetést tervezünk a gyepesítés mellett javasoljuk, hogy egynyári, esetleg évelő fajokat alkalmazzunk, a cserjék, illetve fák telepítését bízzuk a fenntartóra. Gyomirtó alkalmazása helyett a rendszeres fenntartás, és az alkalmas fajválasztás a megfelelő megoldás.

Magántelkek zöldfelületei

A magánkertek zöldfelületeinek kialakítása mindenhol egyéni ízlés és igények mentén történik, azonban nem szabad elfelejteni, hogy ezek a felületek is értékes részei a városi zöld infrastruktúrának, ezáltal hozzájárulnak például a kellemesebb klímához, a faji sokszínűség növeléséhez, Keszthely zöldebb tájképének elősegítéséhez, a „parkváros” hangulat megőrzéséhez. Ezen felületek által nyújtott úgynevezett

ökoszisztéma szolgáltatások, azaz a településen való „jó lét” és kellemes közérzet megőrzése a közösség érdeke is.

Zöld- és burkolt felületek aránya

Az egyik legfontosabb, hogy megfelelő teret engedjünk a zöldfelületeknek, minimalizáljuk a burkolt felületek nagyságát. Természetesen a gépjárműveknek szánt helyeken szükséges megfelelően tömörített talaj biztosítása, de itt is használhatunk rácskövet, gyeprácsot, és keréknyomra korlátozhatjuk a burkolatot. Nagyobb felületen a vízáteresztő burkolatok kínálnak esztétikus alternatívát úgy mint, a homokágyba rakott, vízáteresztő fugával kialakított kiselemes burkolatok, kavicságyak, a stabilizált gyöngykavics, hézagos burkolatok vagy az előbb említett rácskő, gyeprács burkolatok. A burkolt felületek nyújtotta látszólagos előnyök (egyszerűbb fenntartás, többértékű hasznosítás) eltörpülnek a hátrányok mellett, mint például a csapadékvíz elvezetés okozta problémák, hősziget hatás, sivár élettér, szélsőségesebb hőháztartású épület, vagy a talajminőség romlása.

Termőtalaj megóvása

Az építési helyszíneken a termőtalaj erősen bolygatott, jellemzően talajpótlással lehet a feltalaj megfelelő minőségét biztosítani a növényzet számára. Javasolt a termőtalaj kiválasztása során a helyi viszonyoknak megfelelő kémiai paraméterekkel és gazdag humusztartalommal bíró talajtípust előnyben részesíteni. Lehetőség szerint őrizzük meg a területen meglévő termőföldet, komposztal, természetes adalékanyagokkal javítsuk.

Csapadékvíz-hasznosítás

A korábbi gyakorlattól eltérően a csapadékvíz helyben tartására érdemes törekedni. Ez azt jelenti, hogy a telekre hulló csapadék minél szélesebb körű felhasználásának lehetőségeit érdemes kiépíteni például felszíni vagy felszín alatti öntözőtartályok elhelyezése, esőkertek kialakítása (melyekben a lehulló csapadék összegyűjtésével pár napra kis tavat hoznak létre, majd miután a vize lassan elszikkad, az esztétikus kinézetét erre a célra javasolt növényekkel biztosítják), talajban történő hasznosulási lehetőségek biztosítása mentén. Emellett az elvezetésre kerülő vizet az erre kialakított nyílt és zárt csapadékvíz elvezető árokba kell bevezetni. Ezen infrastruktúra elemek karbantartása, a lefolyás feltételeinek megteremtése szükséges és egyben kötelező, lezárásuk, eltömésük tilos.

Növényalkalmazás

A kertbe ültetendő növények gondos, szakszerű kiválasztása nem csak esztétikai, hanem fenntartási szempontból is meghálálja magát. Ehhez érdemes szakértő segítségét kérni, de leginkább a kertünk környezeti sajátosságainak ismerete segíti a megfelelő fajok, fajták kiválasztását. Általános irányelvként elmondható azonban, hogy az adott tájegységen, környéken őshonos, ökológiai szempontból megfelelő, kórokozóknak és kártevőknek ellenálló fajok kiválasztásával életerős növények díszíthetik a kertet, melyeket permetezni és öntözni is csak ritkán kell. Kerüljük a gyomosító fajokat, melyek gyors elszaporodásukkal jelentős gyomlálási többletmunkát generálnak a magánkertekben és a közterületeken egyaránt. A növényválasztás során vegyük figyelembe milyen funkciókat támogatnak, mindig a fajra/fajtára jellemző végleges mérettel és adottságokkal számoljunk. Például a parkolásra használt terület környezetében fontos, hogy könnyen metszhető, örökzöld állomány jelenjen meg és többszintű növényvel segítsük a szennyeződések felfogását. Keszthelyen jellemzőek a lomblevelű örökzöldek, virágos kúszók, illatos fűszernövények, oszlopos jellegű ciprusok. Kerüljük a hegyvidéket idéző fenyők, hamisciprusok, hangák alkalmazását, mert nem őshonos növények, nem illeszkednek a táji környezetbe.

Részlet Keszthely Város Településképi Arculati Kézikönyvéből

Forrás: HÉTFÁ Elemző Központ Kft., Keszthely 2017. szeptember 29.,
https://www.keszthely.hu/ftp/Hirdetmenyek_uj/2017/tak/KESZTHELY_TAK_VeGLEGES_ANYAG_1003.pdf,
Letöltés: 2018. október 25.

A csapadékvíz megfelelő elvezetése, vagy éppen összegyűjtése és hasznosítása – a száraz időszakokat követő, hirtelen nagy mennyiségű csapadék lehullásával és a jelenséget követő újabb csapadékmentes időszakok váltakozásával – felértékelődik. Fenti összefoglaló arra a tényre is felhívja a figyelmet korábbi gyakorlattól eltérően a csapadékvíz helyben tartására érdemes törekedni. Egy adott területre hulló csapadék minél szélesebb körű felhasználásának

lehetőségeit érdemes végig gondolni, és lehetőség szerint kiépíteni például felszíni vagy felszín alatti öntözőtartályokat. A kihívások elébe menő fejlesztések relevanciája kapcsán egy megkérdezett önkormányzati vezető így fogalmaz. „Igen, több százmilliós beruházás zajlik, mely a községünk külterületi csapadékvíz-elvezetését, -tárolását biztosítja, garantálva, hogy a jövőben hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék ne okozhasson elöntést a belterületen.” A lekérdezések alapján a csapadékvíz elvezető hálózat karbantartása, tisztítása és fejlesztése, záportározók kialakítása a vizsgált térség több településén (például Balatonkeresztúr, Keszthely) is napirendre került.

A helyi gazdaság fellendítésének, fejlesztésének jelentősége napjainkban kiemelkedő, sokrétű jelentősége van. Ennek a gyakorlatban számos megjelenési formája lehet. A témakör több településen is napirenden van és az interjúk során is előkerült. Egyik interjúalany így fogalmaz. „Több település rendkívül sokat tesz az önellátásért, őshonos gyümölcs-, zöldség- és háziállatfajták visszatelepítéséért, helyben feldolgozásáért. A **helyi termékek felkarolása, megismertetése, népszerűsítése, értékesítésük ösztönzése, helyi vállalkozások fejlesztése** anyag- és energiatakarékossági szempontból is kiemelt fontosságú. A termelés, az értékesítés és a felhasználás helyben, kisebb körzetekben zajlik, az értékesítési csatornák lerövidülnek. Az így létrejövő hozzáadott érték (pl. a távolsági szállítás hiányában a kibocsátás csökkenése) helyi szinten jelenik meg. Ennek egyik kiváló példája a káptalanfői mellett működő Liliomkert termelői piac. Utóbbit mutatja be az alábbi összefoglaló.

Egy kihagyhatatlan piac a Balatonnál

Jobbról lengedeztek a mangalicakolbászkok, balról a szalonnák. Pár lépéssel távolabb a kemencéből kivették a frissen sült langallót. Mi ettünk, ittunk és fényképeztünk a Balaton-felvidék legjobb piacán, ahová az ország legtávolabbi pontjáról és külföldről is érkeznek vásárlók. „Hölgyek, urak, szép leányok. A piac ismét megnyitotta kapuit. Indul a vásár.” Így kezdődik minden vasárnap reggel ebben a mesés kis faluban, Káptalanfőn. (...) A Káptalanfőn minden vasárnap reggel kinyitó piacra özönlenek az emberek. A kilenc évvel ezelőtt alapított agora mára teljesen kinőtte a kereteit, nem véletlen, hogy a későn érkezők már egyáltalán nem találnak maguknak parkolóhelyet. (...) „A Liliomkert életünk sokszínűségét mutatja be” – mondja az alapító Harmathy Ildikó. A mérnök-biológus asszony kilenc éve töretlenül hisz abban, hogy amit csinál, arra sokaknak van igénye. Számítása bevált, a káptalanfői piac évek óta a Balaton-felvidék legkedveltebb helyei közé tartozik. (...) A törekvés az, hogy ne csak ételeket és italokat kínáljon a Liliomkert. Nemcsak ebből áll az élet, hanem az ételek előállításából, az öltözködésből, vagy éppen a szellemi táplálék magunkhoz vételéből. Ennek jegyében a káptalanfői piacon a régiségkereskedők, a könyvgyűjtők ugyanúgy helyet kapnak, mint a kézműves sajtkészítők. A piac legnépszerűbb árusai között ott vannak a sajtkészítők. „Az emberek arra vágnak, hogy igazi sajtot fogyasszanak, ne pedig olyat, amelyben cseppnyi természetesség sincs” – mondta egy káptalanfői sajtár.

Ezeket a sajtokat a közeli falvak termelői állítják elő
Fotó: Lantos Gábor

Ha már a sajtoknál tartunk: egyre több helyi vendéglő étlapjára kerülnek fel a Liliomkertben árusított portékák. Azt hiszem, jól van ez így. (...) Harmathy Ildikó már nem tudja tovább növelni a Liliomkert területét. Nem is akarja. A piac megtelt. Új árusok csak akkor jöhetnek, ha a régiek közül kilépett valaki. A régieknek persze eszük ágában nincs kilépni. Káptalanóti az év minden vasárnapján nyitva áll azok előtt, akik tényleg a minőségi terméket keresik. Vagy egyszerűen csak egy jó szóra vágnak.

Részlet Lantos Gábor „Egy kihagyhatatlan piac a Balatonnál” című írásából.

Forrás: <http://www.origo.hu/tafelspicc/nagyhasab/20160801-liliomkert-kaptalanoti-piac-kolbasz-hazi-szorpok-regisegek.html>, 2016. augusztus. 1., Letöltés dátuma: 2018. október 27.

A Liliomkert termelői piac által árusított portékák egyre több helyi vendéglő étlapjára is felkerülnek. Kisebb volumenű, de hasonló piacok működnek többek közt Hévízen, Fonyódon, Balatonbogláron, Balatongyörökön, Gyenesdiáson. Ezek közül több helyre már csak a környezete miatt is érdemes elmenni. A Hévíz és Zalaszentgrót térségének 34 településén tevékenykedő Zala Termárvölgye Egyesület az elmúlt években kiemelten fontos szerepet szánt a helyi termékek előállítását, és fogyasztásának ösztönzését előmozdító fejlesztéseknek. A térség rendezvényein a helyi termelők portékái rendszeresen feltűnnek. Az itt megismert termékek az egyesület által üzemeltetett honlapon keresztül visszakereshetők, az egyes termelők közvetlenül is elérhetők. A lokalitás növekvő jelentősége, a helyi érdekek és értékek képviselése tehát megkérdőjelezhetetlen. A helyi termékek a tágabb értelemben vett fenntarthatósági célokat is szolgálva egyfajta turisztikai attrakcióként a térségben is jelen vannak.

A **klimaváltozáshoz kapcsolódó stratégiai tervezés** a gyakorlatban a vizsgált térségben egyelőre hiányzik. Ahogy a korábban leírtakból is kirajzolódik a mitigációs és adaptációs tevékenységek tudatos, egymásra épülő tevékenységeinek tervezése és az egyes

intézkedésekhez történő források elkülönítése még várat magára. A települési, turisztikai attrakciók és egyéb szolgáltatók szintjén számos jó gyakorlatot találunk, de ezek összehangolt tervezése a jövő feladatai közé tartozik. Ahogy azt az alábbi összefoglaló érzékelteti, kivételes pozitív példa Gyenesdiás 2018-ban elkészült klímastratégiája, mely egyike a Klímabarát Települések Szövetsége megbízásából elkészített öt hazai mintastratégiának. A település képviselő testülete által is jóváhagyott intézkedési, cselekvési terv mintaként szolgálhat a térség településeinek is.

Mintául is szolgál Gyenesdiás klímastratégiája

Elkészült Gyenesdiás klímastratégiája, mely egyike a Klímabarát Települések Szövetsége megbízásából elkészített öt hazai mintastratégiának. (...) Mint a dokumentumban olvasható, az éghajlatváltozás korunk egyik legnagyobb kihívása. A stratégia helyzetelemzése szerint Gyenesdiáson a legfőbb problémák közé tartoznak a villámárvizek és elöntések, a természetes élőhelyek csökkenése, az egyre gyakoribb erdőkárok valamint az allergének és a betegségterjesztő rovarok elterjedése. A dokumentum kidolgozói vizsgálták az üvegházhatású gázok kibocsátását is, ennek legnagyobb része (65 százaléka) az energiafogyasztásból adódik. A helyzetelemzésből az is kitűnik, hogy az erdők és zöldfelületek az üvegházhatású gázkibocsátás 13 százalékát kötik meg – ez jelentős értéknek tekinthető.

Referenciaértékkel az országban az országos és megyei klímastratégia elfogadását követően Gyenesdiáson elsőként készült el ez a dokumentum – emelte ki Gál Lajos polgármester. A mintaprojektet januári ülésén fogadta el a képviselő-testület. „Azon vagyunk, hogy a környezetvédelmi tervezésen túl az éves költségvetéseink részét képezze a klímastratégiai célok és feladatok betervezése vagy önerősen, vagy pályázati úton. Míg a környezetvédelmi program rövid- és középtávra szól, (2020-ig), ez a stratégia közép- és hosszútávra. Önkormányzatunk úgy tervezi, hogy minden évben, a környezetvédelmi program előkészítésével és értékelésével együtt a klímastratégiai célokat is évente fogjuk tárgyalni.”

Az erdők több szempontból is kiemelt szerepet kapnak stratégiában azon fontos szerepük mellett, hogy megkötik az üvegházhatású gázokat. Az intézkedések között szerepel a természeti értékek megőrzése, az erdőtüzekkel és fapusztulással kapcsolatos védelem, települési fakataszter létrehozása, fakártevők felmérése és Ezerarcú erdő címmel előadássorozat életre hívása.

Fotó: Keszei Ágnes

Egészség- és klímatudatos balatoni település megteremtése a fenntartható fejlődés jegyében - ez Gyenesdiás jövőképe a stratégiában olvashatóak szerint. A klímastratégia kidolgozói mitigációs (káros hatások csökkentése), adaptációs (alkalmazkodás) és szemléletformáló feladatokat, összesen 28 intézkedést fogalmaztak meg.

Gyenesdiáson fontos a vízvédelem, a Balaton közelsége miatt. A vízpazarlás megszüntetése: az olyan típusú vízviszatarlás, ami a családokat is érinti. Ebben benne van az is például, hogy a csöpögő csapot mindig el kell zárni. Fontos a lakóházakat építő lakosok energiahatékonyságra való inspirálása: például, hogy a fűtésben alternatív megoldásokban gondolkozzanak. Olyan szemléletformálással kapcsolatos dolgok megvalósítása a cél, amelyek a mindennapokban aprópénzzé válhatnak. De benne van az alternatív közlekedési módok elterjesztése, a kerékpárutak fejlesztése, a kerékpáros és bakancsos mozgalmak elindítása, s az ilyen típusú turizmus erősítése a településen – emelt ki néhány feladatot Gál Lajos. A klímastratégiát készítő szakértők azt is elemezték a dokumentumban, hogy a település küldetésének egyik markáns irányvonala a fenntartható fejlődésen alapuló környezettudatos fejlesztéspolitika. Így a környezettudatosság jegyében az elmúlt években számos fejlesztés történt az önkormányzat és a lakosság összefogásával, civil szervezetek és helyi intézményekkel való együttműködéssel. A megfogalmazott intézkedésekben is fontos szerepe van a lakóknak, apró lépésekkel ők is tehetnek a nagy célok megvalósításért.

Részlet Keszey Ágnes „Mintául is szolgál Gyenesdiás klímastratégiája” című írásából.

Forrás: ZAOL – Zala megyei hírportál, <https://www.zaol.hu/kozelet/helyi-kozelet/mintaul-szolgalygyenesdias-klimastrategiaja-2261135/>, 2018. január 31., Letöltés dátuma: 2018. október 26.

Tapasztalatok összegzése

A turizmus szektor sérülékenységvizsgálatának fő célkitűzése volt, hogy hozzájáruljon a szektor klímabarát irányba való elmozdulásához, ahol az ágazat tudatosan számol az éghajlat megváltozásával és felkészül ennek kedvező és kedvezőtlen következményeire egyaránt. A helyi szintű vizsgálatok alappillérei azok a desztinációs esettanulmányok – így köztük jelen tanulmány is – melyek kidolgozására kiválasztott fogadótérségek vonatkozásában kerül sor. A „Nyugat-Balaton térség turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdései” című esettanulmányban a terepi munka és a kapcsolódó kutatások során rögzített és megismert tapasztalatok kerülnek bemutatásra.

A Balaton Közép-Európa legnagyobb édesvízű tava, hazánk egyik legnagyobb természeti kincse. A térség vonzerejét a Balaton kellemes hőmérsékletű vize, kedvező klimatikus adottságai és a változatos szépségű táj jelenti. A Balaton Kiemelt Térség (régió) területi lehatárolását a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) adja. A régió területén 3 megye (Somogy, Veszprém, Zala) osztozik. A vizsgálat a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati térségének turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdéseit tárja fel. A kutatási terület lehatárolásának alapját az Üdülőkörzet nyugati térségének határai, valamint a területén található járások határai adják. Utóbbiak azonban nincsenek átfedésben, a kutatás így a Balaton nyugati szegletét és a Tapolcai, Keszthelyi, Nagykanizsai, Marcali, Fonyódi járások Balaton Kiemelt Üdülőkörzeten belüli településeit, térségét érintette. A vizsgálat során bemutatásra kerültek az érintett járások területi jellemzői, kutatás szempontjából relevánsnak tekinthető fontosabb adatai, így a térség településhálózata, közlekedése, társadalmi, természeti és táji adottságai. A kutatás kiemelt figyelmet szentelt a térség gazdaságának, különös tekintettel a turizmust érintő jelenségeknek a vizsgálatára, valamint a turisztikai ágazat klímaváltozással összefüggésbe hozható sérülékenysége.

A Balaton térsége továbbra is kiemelt státuszt élvez Magyarország határain belül. A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma évről évre növekszik, miközben a magán szálláshelyek vendégköre is bővült. A vendégéjszakák száma alapján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet a főváros után a második legmagasabb értékeket produkálja. Országosan csaknem minden ötödik kereskedelmi vendégéjszaka a Balaton körül regisztrálható. A Balaton egészét

tekintve és a vizsgált térségben is a turisztikai szezon viszonylag könnyen behatárolható időszakokra tagozódik, de jelentősen elválik évszakokhoz igazodóan. A főszezon (strand- és üdülőszezon) júniustól augusztus hónapig tart a megkérdezettek elmondása szerint, míg szezonon kívüli időszakként kezelhetők a szeptembertől májusig terjedő hónapok. A kiugró látogatót vonzó és bevételt hozó nyári hónapokban kiteljesednek a térség Balaton-parttal rendelkező, vagy más turisztikai attrakcióval bíró települései. Az utcák, terek, strandok megtelnek élettel, nyüzsögni kezdenek. Az őszi hónapok kezdetével ezzel ellentétes folyamatok tapasztalhatók.

A Balaton, mint legfőbb vonzerő mellett egész éves vonzerőként jelennek meg a kulturális attrakciók is, valamint elsősorban a térség nyugati területén elérhető egészségturisztikai szolgáltatások. Hévíz, a tófürdő, valamint a gyógyvízbázisú kezelésekre alapozott egészségturizmus révén – önálló motivációként – jelentős beutazó forgalmat generál. A főszezon mellett az elő- és utószezonban is kiemelt turisztikai vonzerőt jelentenek a Balatoni Bringakörút, a kalandparkok és tematikus parkok, illetve a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén kialakított túraútvonalak, látogatóközpontok.

Balaton üdülőtérülete tehát továbbra is az egyik legdominánsabb vendégvonzó desztináció az országban, melyből jelentős részt vállal az általunk vizsgálat alá vont Nyugat-Balaton térség is. A térségben szezonálisan rendszeresen megemelkedik az itt tartózkodók száma, amely jelenség már magában is a helyi természeti erőforrások nagyobb mértékű felhasználásával jár. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a turisztikai forgalomból és így annak bevételeiből az Üdülőkörzet településeinek nagyjából fele egyáltalán nem részesül.

Az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás a vizsgált térségben is nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a különböző térségek továbbra is vonzóak, élhetőek maradjanak. Turisztikai klimatológia és a klímapotenciál indexek, előrejelzések jelentősége a klímaváltozás hatásainak erősödésével, a turisták egyre tudatosabb célpontválasztásával, a célterületek turisták általi előzetes alapos feltérképezésével fokozódik. Ahogyan ez a megkérdezettek véleményéből is kirajzolódott, a változások „vesztesei” és „nyertesei” nehezen határolhatók le.

A klímaváltozás problémakörének általános ismeretéről, a turizmusra gyakorolt befolyásáról a vizsgált térségben megkérdezettek mindegyike hallott, túlnyomórészt tisztában van a fogalomkörrel, azonban több esetben az az érdekes kettősség is érződött, hogy bár hatásait tapasztalják, érzik, mégis számos esetben egyfajta „távoli” dologként tartják számon, melyre ők maguk kevesebb hatással lehetnek.

Az időjárási elemek klímaváltozáshoz köthető változásai közül a megkérdezettek a következőket emelték ki: a tartósan meleg időszakok jelentkeznek, a napsütéses órák száma érezhetően nőtt; egyre több aszályos évre kell számítani; gyakoribban az extrém viharok és komoly esőzések, a csapadékviszonyok kiszámíthatatlanná válása. Több az intenzívebb felhőszakadás, csapadék ritkábban esik, de egyszerre több lezúdul, gyakran erős viharokkal társulva; a szélsőségek irányába tolódik el az időjárás, a klímaváltozás kapcsán időjárási bizonytalanságok lépnek fel. Az évszakok átalakulnak, szinte két évszakraól beszélhetünk, az átmenet a tél és nyár közt jelentősen lerövidült. Fenti összesített vélemények mellett többen úgy vélik, hogy jelentősebb változások nem érezhetők, a tartós meleg ráadásul kiváló a térség turizmusa szempontjából. Szintén gyakran előkerülő vélemény volt, hogy változékonyság érezhető, de nem egyértelműek a tapasztalt folyamatok és az összefüggések.

A turizmus szektor kínálatára, a térség forgalmára, a szezon hosszának alakulására vonatkozó válaszok is érdekes és figyelemreméltó eredményeket hoztak, melyek a következők szerint foglalhatók össze. A hőségnapok száma a többség szerint kedvezően hat a vízparti turizmusra. Kánikula idején egyértelműen nő a vízpartot felkeresők száma, a hőségnapokon hétvégén a strandok „teltházások”. Viszont rossz idő esetén a partközeli és háttértelepüléseken jelennek meg a kirándulócsoportok.

A szélsőséges időjárás problémákat okozhat. Egybehangzóak voltak a vélemények a tekintetben, hogy a településeknek és a térségnek ezt kivédendő mindenképpen többféle attrakciót kell felvonultatnia. Rendezvények tekintetében mind a települési önkormányzatok, mind pedig a TDM szervezetek kiemelték, hogy a kültéri rendezvények szervezése nagyobb körületekintést igényel. Azt is többen jelezték, hogy ma már a térségben egy elnyújtott szezonról beszélhetünk, de a térség turizmusa így is inkább a nyárhoz és az ünnepekhez kötődik, illetve a hosszú hétvégék köré épül. Többen kiemelték azt is, hogy a klímaváltozás tekintetében a térségben még nem érezhető olyan mértékű változás, amely érdemben befolyásolná az itteni mindennapokat. Bár a turizmusra számos tekintetben mindenképpen hatással van az időjárás, de a forgalom növekedésének a térségben nem az időjárási elemek változása, sokkal inkább a széles programkínálat, a belföldi gazdasági erősödés, az Európán belüli, biztonságos utak felértékelődése, a minőségi szolgáltatások számának emelkedése a fő mozgatója.

Klímaváltozási hatásokra adott válaszok sokrétűek a vizsgált térségben, és jól beazonosítható tevékenységekhez kötődnek. Turisztikai tervek, stratégiák szinte minden megkérdezett településen és ezzel összhangban turisztikai, TDM szervezetenél léteznek, de a klímaváltozás témaköre ezekben egyelőre csupán érintőlegesen jelenik meg. Számos helyen jelentkezik különböző környezetvédelmi projektekből való együttműködések kapcsán a vízgazdálkodási tervek készítése, vízviasszatartó rendszerek kiépítésének tervezése, vagy előbbiekhez kapcsolódó konkrét beruházás. Előremutató, hogy többen jelezték, hogy a jövőben szándék van települési klímastratégia elkészítésére. A megkérdezettek közül néhányan úgy érzik, a klímaváltozás globális jelenség, a helyi szintű ráhatás mértéke csekély. A termék- és szolgáltatásfejlesztésben megjelenő, a témakört érintő változások desztinációk szintjén a több lábon állás megteremtésében, szolgáltatói szinten pedig a saját attrakciók színesítésében jelennek meg. A konkrét beavatkozások közül az energiahatékony megoldások (leggyakrabban a LED-es izzók) használata, szigetelés, fűtőkorszerűsítés, illetve a megújuló energiaforrások, elsősorban a napelemes rendszerek, árnyékolók alkalmazása jelenik meg. E fejlesztések mozgatói elsősorban gazdasági tényezők. Az egyre tudatosabb növénytelepítés, valamint a helyi termelők, termékek

előnyben részesítése is egyre inkább előtérbe kerül. A szemléletformálási tevékenység, valamint a konkrét együttműködések a megkérdezettek összesített véleménye szerint elsősorban pályázatokhoz kapcsolódóan jelennek meg; ezeken kívül elsősorban az óvodai, iskola programok formájában, részeként, vagy konkrét dátumok, jeles napok eseményeihez kapcsolódva.

Látható: a klímaváltozás érzékelhető és feltételezett hatásai mellett, hogy a tudomány és a világpolitika egyik központi kérdésévé váltak, a mindennapokban is foglalkoztatják az embereket magánszemélyként, termelő szervezetként, szolgáltatóként, vagy éppen a szabadidőt kellemesen eltölteni vágyó turistaként. A lekérdezések alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a megkérdezettek többsége szerint a klímaváltozás mind a mindennapi életben, mind a turizmusban egy olyan – mind pozitívumokkal, mind pedig negatívumokkal bíró jelenség – amellyel érdemben foglalkozni kell.

Melléklet

Elkészült interjúk listája

Települési Önkormányzatok (9 db interjú)

- **Zalaszentő Község Önkormányzata** – Huszti Levente – Településfejlesztési Bizottság elnöke, Önkormányzati Képviselő, 2018. október 01.
- **Hévíz Város Önkormányzata** – Papp Gábor – polgármester, 2018. szeptember 27.
- **Zalavár Község Önkormányzata** – Horváth Ildikó – polgármester, 2018. szeptember 24.
- **Keszthely Város Önkormányzata** – Németh Csaba – városüzemeltetési ügyintéző, 2018. szeptember 19./ Nemes Klára, önkormányzati képviselő, 2018. október 02.
- **Gyenesdiás Nagyközség Önkormányzata** – Buzás-Belenta Réka – marketing referens, 2018. szeptember 20.
- **Vállus Község Önkormányzata** – Herczeg Béla – polgármester, 2018. szeptember 26.
- **Zalakaros Város Önkormányzata** – Cziráki Judit – alpolgármester, 2018. szeptember 25.
- **Balatonmagyaród Község Önkormányzata** – Papné Szabó Mónika, jegyző, 2018. szeptember 28.
- **Balatonkeresztúr Község Önkormányzata** – Arányi Béla – alpolgármester, 2018. szeptember 27.

Települési turisztikai /TDM szervezetek (7 db interjú)

- **Zalakarosi Turisztikai Egyesület** – Czimondor Nándor – elnökhelyettes/Molnár Veronika – települési irodavezető, 2018. szeptember 25.
- **Balatonfenyvesi Turisztikai Egyesület** – Soltész Berta – programszervező, 2018. szeptember 25.
- **Gyenesdiási Turisztikai Egyesület** – Kovács Judit – irodavezető, 2018. szeptember 25.
- **Balatongyöröki Turisztikai Egyesület** – Horváth Lászlóné – elnök, 2018. szeptember 30.
- **Nyugat – Balatoni Turisztikai Iroda Nonprofit Kft.** – Szántó Éva – marketing és projekt menedzser, 2018. szeptember 20.
- **Hévíz TDM Egyesület** – H. Horváth Orsolya – elnök, 2018. szeptember 13.
- **Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület** – Kulcsár Norbert – munkaszervezet vezető, 2018. szeptember 20.

Szálláshely szolgáltatók/ vendéglátóhelyek/ kereskedelmi és egyéb szolgáltatók (17 db interjú)

- **Hotel KarosSpa Superior** – Galambos Péter – igazgatóhelyettes, 2018. szeptember 18.
- **Park Inn by Radisson Zalakaros Hotel&Spa** – Horváth Tibor – General Manager, 2018. szeptember 11.
- **Hotel Aquamarin Hévíz** – Czurda Gábor – szálloda igazgató, 2018. szeptember 28.

- **Boni Hotel Zalakaros** – Angyalosi-Hermán Eszter – ügyvezető, 2018. szeptember 18.
- **LA-Robinson '93 Kft (Balatonfenyves)**– Lelkó Márta – tulajdonos, 2018. szeptember 24.
- **Viktor Bor- és Vendégház (Balatonmárfiafürdő)** – Tengerdi Győző – üzletvezető, 2018. október 01.
- **Dió Apartmanok (Balatonboglár)** – Brlás Ádám – tulajdonos, 2018. szeptember 22.
- **Jázmin Apartmanház (Zalakaros)**–Szalai Viktorné– egyéni vállalkozó, 2018. szeptember 21.
- **Apart Júlia Villa (Hévíz)** – Pintérné Gulyás Krisztina – tulajdonos, 2018. szeptember 20.
- **Rodek Nyaralók** – Rodek Györgyné – ügyvezető, 2018. szeptember 25.
- **Magánszálláshely (Balatonmárfiafürdő)**– Vukics Anikó – tulajdonos, 2018. szeptember 29.
- **Magánszálláshely (Balatonmárfiafürdő)** – Pápa Henriett – tulajdonos, 2018. szeptember 25.
- **Vakáció Üdülő (Révfülpö)** – Müllerné Póka Krisztina – ügyvezető, 2018. szeptember 28.
- **Szálláshely közvetítő**– Balogh László – ügyvezető, 2018. október 02.
- **Raposa és Gróf Kft. (Balatongyörök)** – Raposa János – üzletvezető, 2018. október 04.
- **Vaszi Beach Shop ajándék és strandcikk üzlet (Gyenesdiás)** – Valentin Szilveszter – tulajdonos, 2018. szeptember 17.
- **Hévíz -Balaton Airport Kft. (Sármellék)** – Benkő Attila – ügyvezető, 2018. szeptember 23.

Turisztikai Attrakciók üzemeltetői (9 db interjú)

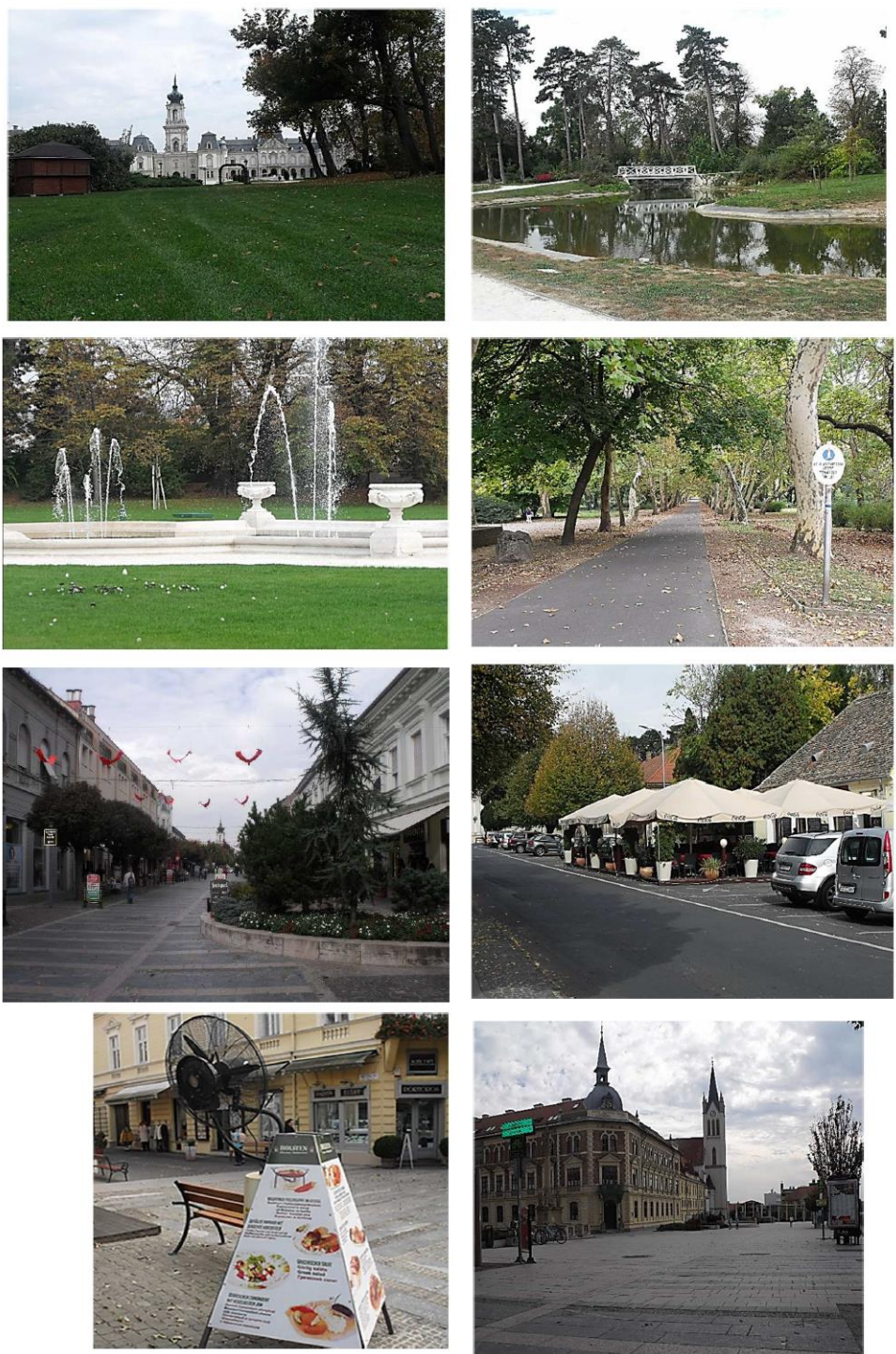
- **Balaton Múzeum Keszthely** – Németh Péter – igazgatóhelyettes, 2018. szeptember 18.
- **Afrika Múzeum és Állatkert (Balatonederics)** – Maria Diana Cardoso – ügyvezető, 2018. szeptember 26.
- **Badacsonytomaj Város Kulturális Intézménye/Egry József Emlékmúzeum (Badacsonytomaj)** – Berecz Nikolett Erika – intézményvezető, 2018. szeptember 25.
- **EQUITA Lovasudvar és Panzió (Nemesvita)**– Horgosi Réka – üzletvezető, 2018. szeptember 28.
- **Gránit Gyógyfürdő Zrt. (Zalakaros)** – Cziráki László – vezérigazgató, 2018. október 17.
- **Hévíz gyógyfürdő és Szent András Reumakórház** – Németh György – környezetvédelmi vezető, 2018. szeptember 22.
- **Hévíz Tófürdő** – Horváth-Czene Alexandra– ügyvezető, 2018. szeptember 30.
- **Istváni Birtok és Borműhely - Istváni és Társa Kft. (Káptalantóti)** – Magyaródi Ibolya – irodavezető, 2018. szeptember 20.
- **Zalaerdő Zrt.** – Pölöskei János – osztályvezető, 2018. szeptember 17.

Fényképmelléklet

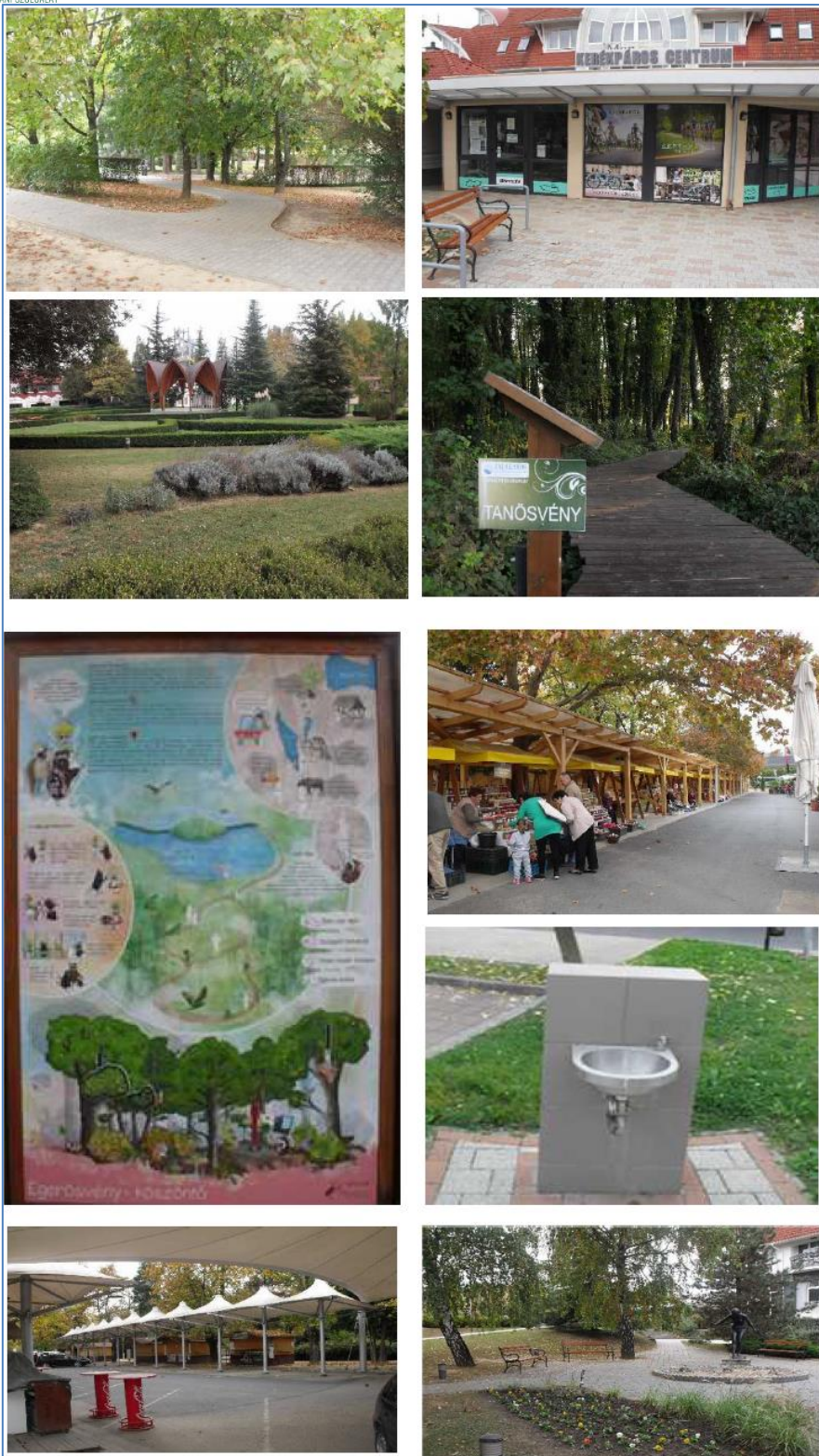
1. kép: Gyenesdiási pillanatképek: az árnyékos, parkosított strand, a dekoratív zöld területek ellensúlyozhatják a nyári kánikulát; a helyi értékeket a környéket, térséget bemutató kockakirakó, a helyi termékeket a Balatoni Hal- és Termelői Piac népszerűsítik; a napelemes zárható mobil töltőpont forgalma és szemléletformáló jellege is jelentős. A település 2018-ban elkészült klímastratégiája mintaértékű.

Forrás: Saját felvételek alapján

2. kép: Keszthely nagy zöldfelületi állománnyal rendelkező területei elszórtan helyezkednek el a városban. A település széles turisztikai kínálatában ezek a parkok, zöld területek nagy szereppel bírnak. A Festetics-kastély, valamint a Helikon park növényzete, vizes elemei a nyári kánikulában is kedvező programokat és felfrissülést kínálnak. A kastélykert országos jelentőségű természetvédelmi terület, a Helikon park helyi területi védelem alatt áll. A sétálóutca növényzetének árnyékoló hatására pár évet még várni kell. Kellemetlenebbek a hőségnapok a térkőben bővelkedő főtéren. A vendéglátóhelyek párásítókkel és az árnyékos teraszokkal csábítják a vendégeket.

Forrás: Saját felvételek alapján

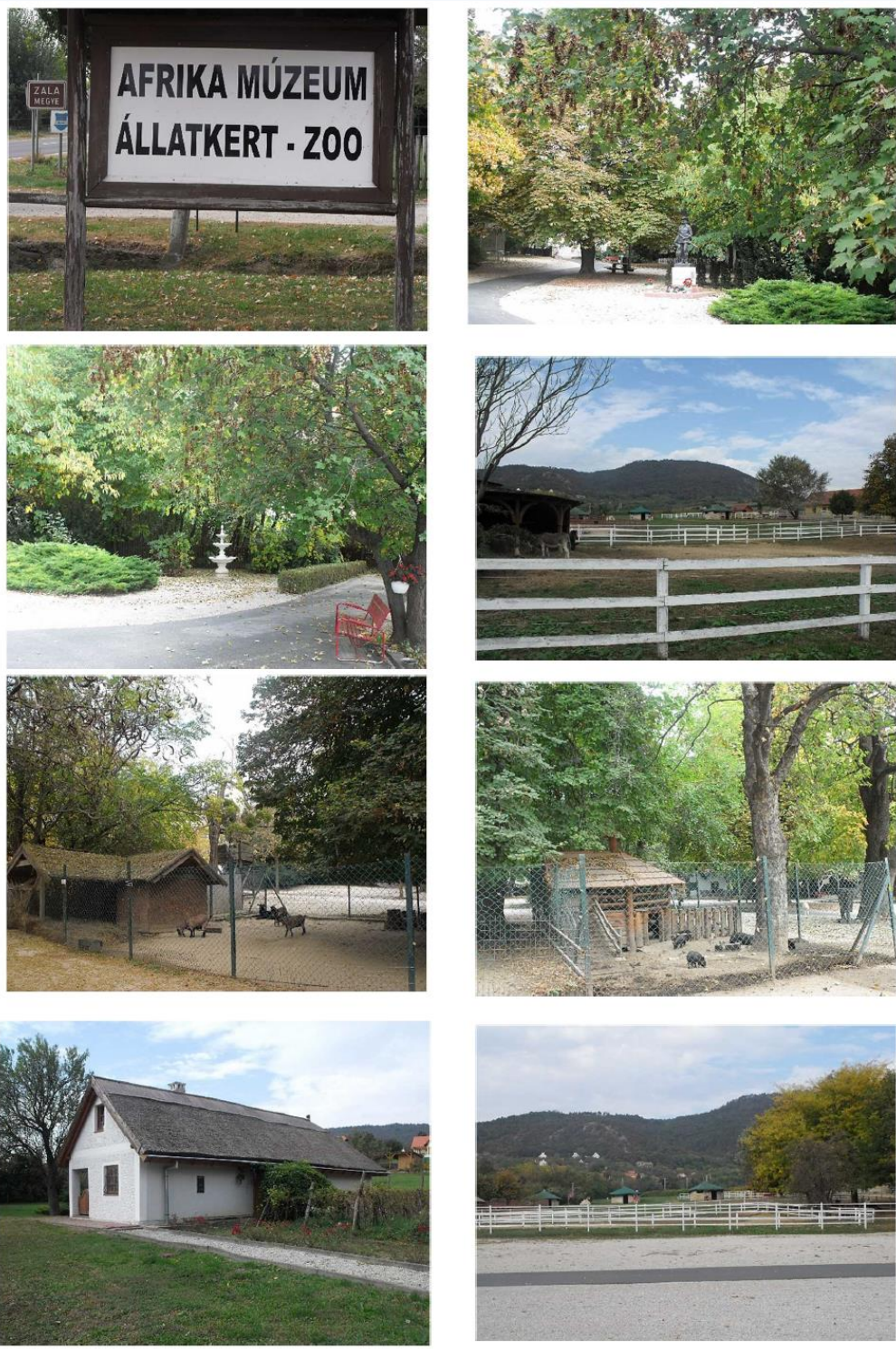
3. kép: Zalakaros város zöld terei, kerékpáros centruma, parkosított központi tere, kirándulóhelyei az időjárástól függetlenebb kikapcsolódási lehetőségeket is kínálnak. A Termáltó és ökopart tanösvényei a természet, a helyi termékek piaca pedig a helyi értékek megismerését, így a szemléletformálást is szolgálják. A fedett rendezvénytér valamilyen szinten függetlenítheti a kültéri programokat az időjárástól.

Forrás: Saját felvételek alapján

4. kép: Az 1965 óta üzemelő Zalakarosi gyógy- és élményfürdő az elmúlt évtizedben szinte teljesen megújult. Széleskörű kínálata mind a forró kánikulában, mind pedig a borúsabb időszakban vonzzák a turistákat, gyógyulni, pihenni vágyókat. Modern épületrészei korszerű épületgépészeti elemei, napelemes rendszere, fás, parkosított környezete 21. századi igényeket elégítenek ki.

Forrás: Saját felvételek alapján

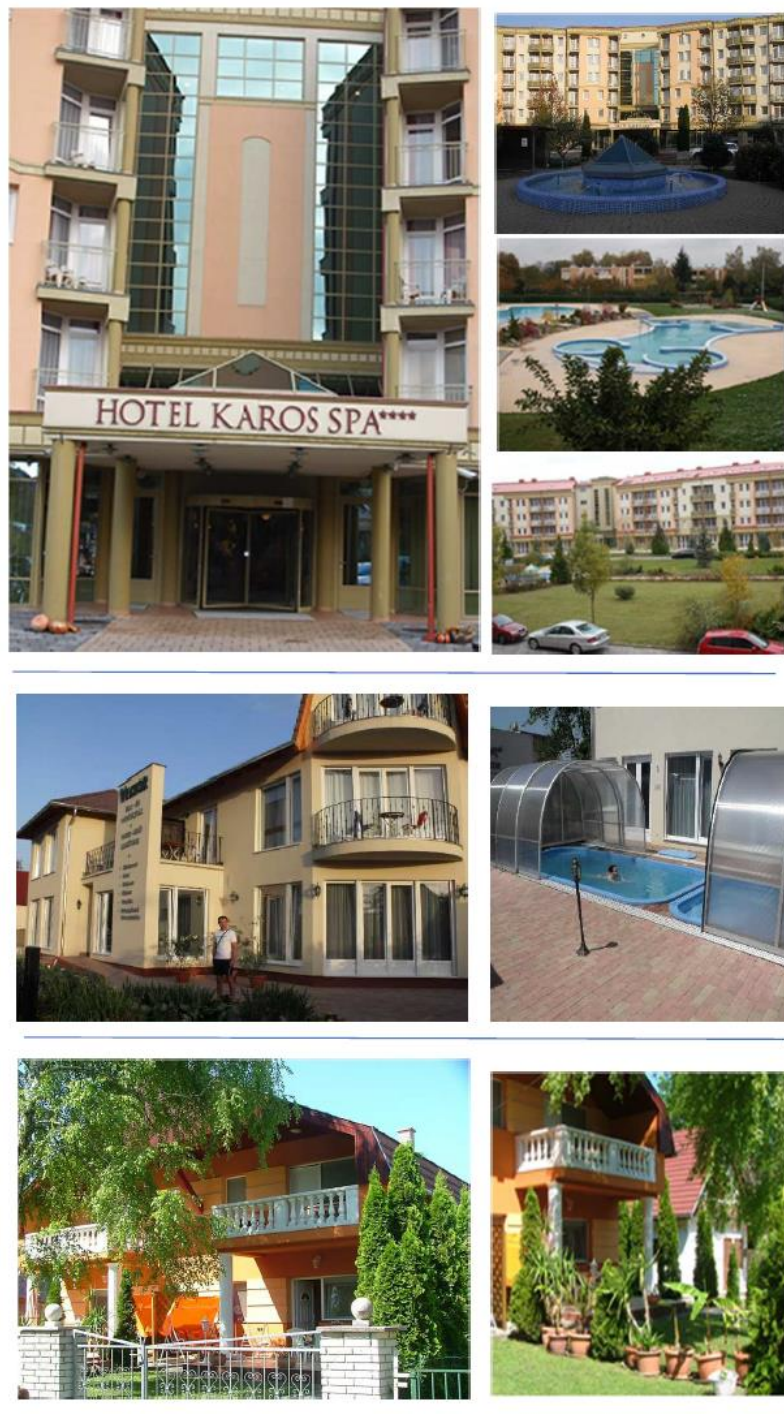
5. kép: A Balatonederics és Balatongyörök között, Zala és Veszprém megyék határánál működő Afrika Múzeum Dr. Nagy Endre Afrika-kutató és neves vadász trófea- és néprajzi gyűjteménye az elmúlt időszakban jelentősen kibővült. A kiállításon és az állatkert bejárásán túl az idős fák gondozása, pótlása, a kiépített pihenőhelyek kellemes környezetet nyújtanak a turistáknak, az állatok komfortérzetét pedig árnyékos, fás ligetek, dagonyák, télen fűtőpanelek segítik. Az áprilistól októberig való nyitvatartást a szezon kitolódása, az évszakok jellegének változása is módosíthatja. A létesítmény előtti óriási parkolónál a jövőben elkelhet némi fásítás.

Forrás: Saját felvételek alapján

6. kép: A keszthelyi Balatoni Múzeum hazánk legátfogóbb balatoni gyűjteménye, a természeti, történelmi, néprajzi emlékek rendkívül gazdag tárháza, mindezeket igen változatos, modern, interaktív és nem utolsósorban gyerekbarát módon mutatja be. Az állandó kiállítások mellett magas színvonalú, érdekes témájú időszaki kiállítások sora tarkítja a múzeum repertoárját és színesíti a turisztikai lehetőségeket. A múzeumlátogatás közvetlenül nem időjárás-specifikus, de a térségben tartózkodó turisták körében borúsabb, esősebb időben népszerűbb, megnő a múzeum látogatottsága. A Balatoni Múzeum épülete 1925–1928 között épült. A nagy nyílászáró felületek árnyékolása indokolt. A múzeum előtti zöld terület folyamatosan szépül. Az idős örökzöldek árnyéka nyáron áldás, télen viszont elsötétíti az érintett épületrészt, a mesterséges megvilágítás igénye megnövelheti az energiafelhasználást.

Forrás: Saját felvételek alapján

7. kép: A szálláshelyek esetében törekedtünk az egyes szolgáltatás típusokat lefedő vizsgálatra. A zalakarosi 4 csillagos Hotel Karos Spa kültéri élménymedencéi jó idő esetén népszerűek, a beltéri medencék egész évben használatban vannak. A parkosított, vizes elemeket is tartalmazó környezet tényleges kikapcsolódást nyújthat. Árnyékolás szempontjából a telepített fák várhatóan hamarosan beváltják az ehhez kapcsolódó reményeket. A Balatonmárfürdőn üzemelő Viktor Bor és Vendégház korszerű épülete légkondicionált, árnyékolókkal ellátott. A nyitható-zárható tetős kültéri medence kis mértékben függetleníthet a Balaton-parti időjárástól. A balatonfenyvesi magánszálláshely (Rodek nyaralók) árnyékolását a céltudatos növénytelepítés segíti.

Forrás: Saját felvételek alapján

Irodalomjegyzék és felhasznált források

- Balaton Fejlesztési Tanács (2018): A Balaton régiójának bemutatása, <http://www.balatonregion.hu/balaton-regio>, Letöltés: 2018. október 9.
- Balaton Fejlesztési Tanács (2016): A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vendégforgalmának jellemzői a 2015. évi és a 2016. I félévi adatok tükrében, <http://www.balatonregion.hu/turizmus>, Letöltés: 2018. október 28.
- Balaton Fejlesztési Tanács (2014 a): Balaton Kiemelt Térség Koncepció, Stratégia és Operatív Program stratégiai környezeti vizsgálat, egyeztetési változat, Makkos Tender Kft., 56. p.
- Balaton Fejlesztési Tanács (2014 b): Balaton kiemelt térség fejlesztési koncepciója, Javaslatértékelési szakasz, II. kötet, Munkaanyag, 2014. április, 13. p.
- Balaton Fejlesztési Tanács (2014 c): Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja Stratégiai program III. Kötet, 41-42. p.
- Bálint J. (2009): Vidékfejlesztési menedzsment és marketing, Corvinus Egyetem, Budapest
- Budai Z. (2003): A globális időjárás-változás lehetséges hatásai a turizmusra, Turizmus Bulletin, VIII. évf., 2003/1, 23-24.
- Climate Central (2017): This Is How Climate Change Will Shift the World's Cities, <http://www.climatecentral.org/news/global-cities-climate-change-21584>, Letöltés: 2017. október 7.
- Dombi G. – Fekete K. – Oláh M. – Csákváriné Joó Zs. – Kulics B. (2018): A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2017. évre vonatkozó területi monitoring jelentése, pp. 47-48.
- Györffy Á. (2018): Átrendeződő balatoni toplista, <https://turizmus.com/desztinaciok/atrendezodo-balatoni-toplista-1156187>, Letöltés ideje: 2018. 10. 17.
- HÉTFA Elemző Központ Kft. (2017): Keszthely Város Településképi Arculati Kézikönyve, Keszthely, 2017. szeptember 29., https://www.keszthely.hu/ftp/Hirdetmenyek_uj/2017/tak/KESZTHELY_TAK_VeGLEGES_ANYAG_1003.pdf, Letöltés: 2018. október 25.
- Horváth GY. (1996): A magyar regionális politika és az európai kihívások. In: Vezetéstudomány, 1996/1. sz. 17-29. p.
- Keszey Á. (2018): Mintául is szolgál Gyenesdiás klímastratégiája, ZAOL – Zala megyei hírportál, <https://www.zaol.hu/kozelet/helyi-kozelet/mintaul-szorgal-gyenesdias-klimastrategiaja-2261135/>, 2018. január 31., Letöltés dátuma: 2018. október 26.
- Kormányhivatalok (2018): Veszprém Megyei Kormányhivatal; Zala Megyei Kormányhivatal; Somogy Megyei Kormányhivatal. <http://www.kormanyhivatal.hu/hu>, Letöltés: 2018.10.08.
- Kovács E. – Csité A. – Oláh M. – Bokor I. (2004): Sziget a magyar tengeren - külföldi ingatlanulajdonosok a Balatonnál; Szociológiai Szemle 2004/3., 79–106. p.
- Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság (2014): Jelentős vízgazdálkodási kérdések, 4-2. Balaton közvetlen vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési alegység, Székesfehérvár, 2. p. [http://vpf.vizugy.hu/reg/ovf/doc/4%20Balaton%20kozvetlen%20alegyseg%20JVK%20vitaanya%20\(KDTVIZIG\).pdf](http://vpf.vizugy.hu/reg/ovf/doc/4%20Balaton%20kozvetlen%20alegyseg%20JVK%20vitaanya%20(KDTVIZIG).pdf), Letöltés: 2018. október 22.
- Központi Statisztikai Hivatal – KSH (2014): A Balaton Üdülőkörzet társadalmi helyzetképe, 3-8. p. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/balatontarsadalmi.pdf>, Letöltés: 2018. október 21.
- Központi Statisztikai Hivatal – KSH (2011): A járások összehasonlító adatai, <https://www.ksh.hu/docs/teruletatlasz/jarasok.xls>, Letöltés: 2018.10.08.
- Központi Statisztikai Hivatal – KSH (2001): A kiemelt üdülőkörzetek térképe, 2001 <http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/15/udulo.html#bottom>, Letöltés: 2018. október 21.
- Lantos G. (2016): Egy kihagyhatatlan piac a Balatonnál,

<http://www.origo.hu/tafelspicc/nagyhasab/20160801-liliomkert-kaptalantoti-piac-kolbasz-hazi-szorpok-regisegek.html>, 2016. augusztus. 1., Letöltés dátuma: 2018. október 27.

- Lőrincz K. - Raffay Á. (2014): Éghajlatváltozás és turizmus: a hazai TDM szervezetek klímabarát tevékenysége, NFA Füzetek 2014/2. szám 4. évfolyam, Klímaváltozás és turizmus, 75-88. p.
- Mathieson A. – Wall G. (1982): Tourism: Economic, Physical and Social Impacts; John Wiley & Sons, Inc., New York, USA
- Magyar Turisztikai Ügynökség (2017): Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030, 7-8, 57-58. p.
- Muhi B. 2009: A globális éghajlatváltozás hatásai a fenntartható turizmusra, <http://www.vmtt.org.rs/mtn2009/Muhi.pdf>, Letöltés: 2017. augusztus 12.
- Péter E. (2015): Healthy healthcare system at Lake Balaton - Is healthy improvement or health improvement the solution for the Hungarian resort area?, ISBN 978-3-659 - 75410-4; LAMBERT Academic Publishing; Heinrich-Böcking-Str. 6-8, 66121 Saarbrücken, Germany
- Péter E. – Keller K. (2011a): Analyse der Investitionen von Kleinst-, Kleinen-, und Mittelständischen Unternehmen am Plattensee in den Bereichen Einzelhandel und Gaststättenwesen, Jubiläumskonferenz Der Donau-Raum in Europa 19-20. Mai 2011
- Péter E. – Keller K. – Birkner Z. (2011b): Opportunity or economic pressure? – Situation analysis of enterprises in the Lake Balaton Resort Area, Regional and Business Studies, 2011, Vol 3, No 1. 319-323 p.
- Péter E. (2010): A vállalkozói kedv értékelése a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2005-2010, A Laky Teréz Kutatói Ösztöndíj Pályázat támogatásával 2. p.
- Péter E. (2008): A vállalkozási hajlandóság elemzése a kiskereskedelmi és vendéglátó vállalkozások példáján a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, Doktori (PhD) értekezés, Pannon Egyetem Gazdálkodás-és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Veszprém.
- Probáld F. (1995): A regionális földrajz helye a geográfiában. Háttérképek. In: Regionális Tudományi Tanulmányok, 2. sz. 35-63. p.
- Puczkó L. – Rátz T. (1998): A turizmus hatásai; Aula Kiadó, Budapest
- Rátz T. (1999): A turizmus társadalmi-kulturális hatásai. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola.
- Rátz T. (2005): Az éghajlati és időjárási tényezők szerepe az utazási magatartás befolyásolásában, Turizmus Bulletin, X évf. Különszám, 2005/1, 42. p.
- Somogy Megyei Önkormányzat (2014): Somogy Megye Területfejlesztési Konceptiója, Területi hatásvizsgálat és értékelés
- Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház (2016): Hévízgyógyfürdő és Szent András Reumakórház fotovoltaikus rendszerének kialakítása – a projekt szakmai tartalmának összefoglalása, <http://www.spaheviz.hu/hu/download/kozadat/351/1/>, Letöltés dátuma: 2018. október.26.
- Szabó D. (2010): Az éghajlatváltozás hatása a hazai turisztikai kínálatra, Diplomadolgozat, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Meteorológiai Tanszék, 96-98. p.
- Travelo.hu – online utazási magazin (2018): A nagy kánikulában alig lehet szállást találni a Balatonon, <http://www.travelo.hu/balaton/20180807-balaton-rekordot-allit-a-strandokon-es-hotelekben-a-hoseg.html>, 2018. augusztus 07., Letöltés dátuma: 2018. október 22.
- Veszprém Megyei Önkormányzat (2012): Veszprém Megye Területfejlesztési Konceptiója – Feltáró-értékelő vizsgálat
- Zala Megyei Önkormányzat (2010): Zala Megye Területrendezési tervének módosítása, Egyeztetési dokumentáció, II. Kötet
- Zala Megyei Önkormányzat (2012): Zala Megye Területfejlesztési Konceptiója Helyzetelemzés, I. kötet
- Zala Megyei Önkormányzat (2013): Zala Megye Területfejlesztési Konceptiója, Javaslattevő fázis